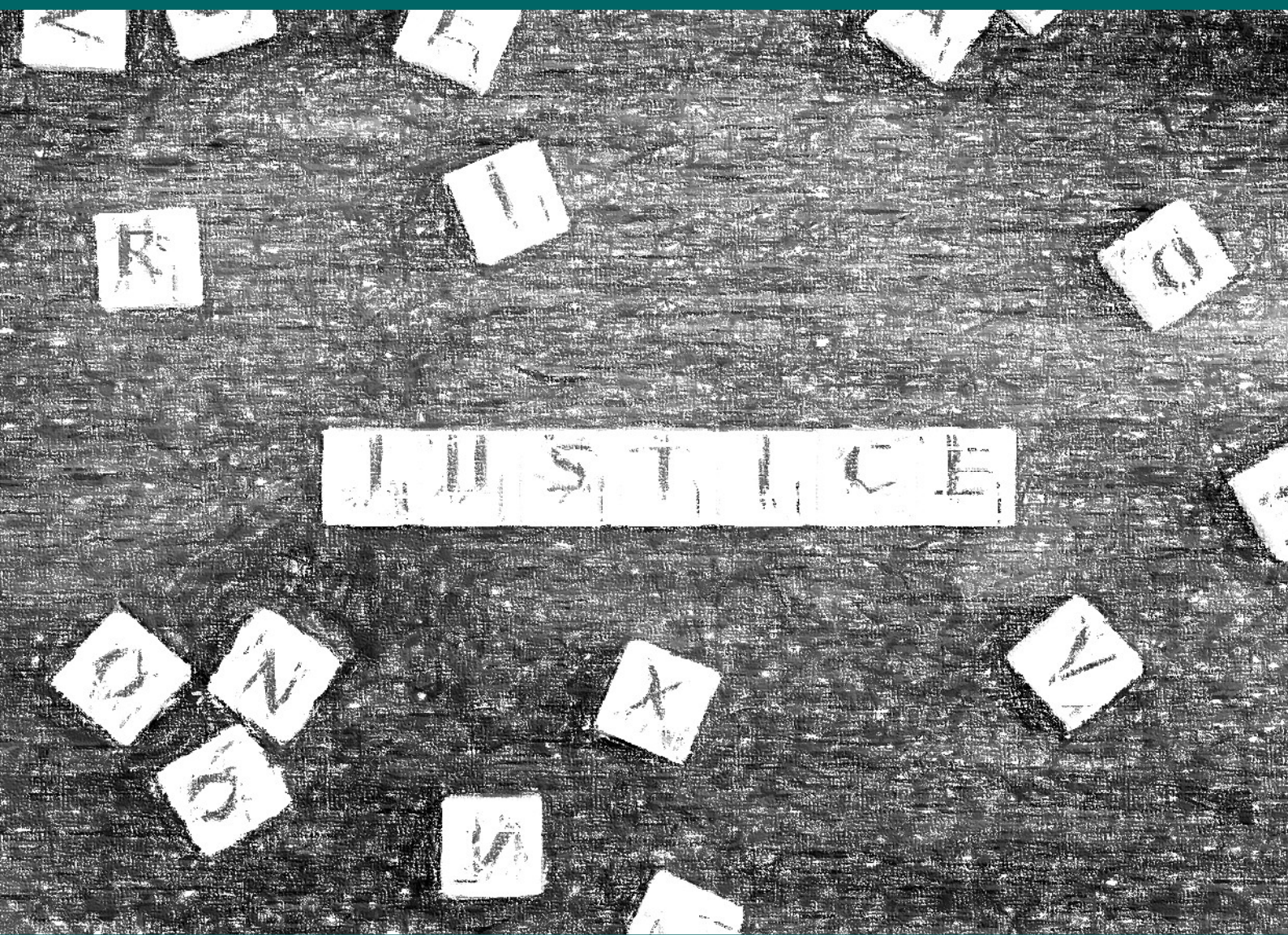

Journal 2025

Ročník XI., číslo 2

socioterapie

Sociálna spravodlivosť

Vydavateľ: Inštitút edukológie a sociálnej práce, Filozofická fakulta Prešovskej univerzity v Prešove, Ul. 17. novembra č. 1, 080 78 Prešov, <https://www.unipo.sk/filozoficka-fakulta/ieasppff/journal-socioterapie/>

Šéfredaktorka: prof. PhDr. Beáta BALOGOVÁ, PhD., MBA

Zástupkyňa šéfredaktorky: doc. Mgr. Michaela SKYBA, PhD.

Redakčná rada a recenzenti/ky: prof. PhDr. Kvetoslava REPKOVÁ, CSc., IVPR v Bratislave a FF PU v Prešove; prof. PhDr. PaedDr. Lenka PASTERNÁKOVÁ, PhD., MBA, FHPV PU v Prešove; prof. J. Jay MILLER, Ph.D, MSW, CSW., College of Social Work, University of Kentucky; prof. PhDr. Mgr. Jana LEVICKÁ, PhD., UCM v Trnave; prof. PhDr. Eva MYDLÍKOVÁ, PhD., FZaSP TU v Trnave; prof. PhDr. Jaroslav VETEŠKA, PhD., MBA, PF UK v Prahe; prof. Mgr. Kamil KARDIS, PhD., GTF PU v Prešove; prof. PhDr. Tomáš HANGONI, PhD., PBF PU v Prešove; prof. PaedDr. Ctibor HATÁR, PhD., PF UKF v Nitre; prof. PaedDr. ThDr. Monika ZAVIŠ, PhD., FiF, Univerzita Komenského v Bratislave; prof. PhDr. Petr JEMELKA, Dr., PF, Masarykova univerzita, Brno; prof. PhDr. Ladislav VASKA, PhD., PdF UK v Bratislave; dr hab. Marta UBERMAN, prof. UR, Rzeszów; dr hab. Monika PODKOWIŃSKA, prof. SGGW, Warszawa; Ks. dr hab. Janusz MIERZWA, prof. UPJP II, Krakow; dr hab. Leon SZOT, prof. UPJP II, Krakow; dr hab. Hubert JURJEWICZ, PAISR, New Jersey; dr hab. Małgorzata DUDA, prof. UPJP II, Krakow; Ks. prof. dr hab. Henryk SKOROWSKI, UKSW, Warszawa; dr hab. Joanna Mysona BYRSKA, prof. UPJP II, Krakow; dr hab. Beata SZLUS, prof. UR, Rzeszów; doc. PhDr. Alžbeta BROZMANOVÁ GREGOROVÁ, PhD., PF UMB v Banskej Bystrici; doc. JUDr. Mgr. Dušan ŠLOSÁR, PhD., FF UPJŠ v Košiciach; doc. Mgr. Ing. Zuzana POKLEMBOVÁ, PhD., FF PU v Prešove; PhDr. Eva DRAGOMIRECKÁ, PhD., FF UK v Prahe; Mgr. Zuzana TRUHLÁŘOVÁ, PhD., FF UHK v Hradci Králové; Rev. Krzysztof MASŁOWSKI, S. D. T., Seton Hall University, New Jersey; Mr. Tshering DORJI, MSW, FHEA, Samtse College of Education, The Royal University of Bhutan.

Editoroky: prof. PhDr. Beáta BALOGOVÁ, PhD., MBA; doc. Ing. Mgr. Zuzana POKLEMBOVÁ, PhD.; doc. Mgr. Michaela SKYBA, PhD.

Technickí redaktori a grafické spracovanie: doc. Ing. Mgr. Zuzana POKLEMBOVÁ, PhD.; doc. Mgr. Michaela SKYBA, PhD.

Afiliácia: Časopis bol publikovaný ako výstup projektov VEGA č. 1/0535/23 *Integrácia ukrajinských migrantov a posúdenie náročnej životnej situácie spojennej s krízou vyvolanou vojnovým konfliktom optikou sociálnej práce* a KEGA 034PU-4/2025 *Transfer digitálnych technológií do inovácie metodiky odbornej praxe v pregraduálnej príprave študentov sociálnej práce II.*

Periodicita: 2x ročne

Titulka: Pixabay License; doc. Mgr. Michaela SKYBA, PhD.; doc. Ing. Mgr. Zuzana POKLEMBOVÁ, PhD.; PhDr. Natália VRANKOVÁ; PhDr. Stela RICHNAVSKÁ

© Inštitút edukológie a sociálnej práce, Filozofická fakulta Prešovskej univerzity v Prešove, 2025.

ISSN 2453-7543

OBSAH

EDITORIÁL	6
-----------	---

VEDECKÉ STATE

Martina KÁŠOVÁ <i>SOZIALE PROBLEME UND SOZIALE GERECHTIGKEIT IM TEXT VON JOHANNES WEBER</i>	7
Zuzana MIČKOVÁ, Jana LEVICKÁ <i>ANALÝZA PSYCHICKÝCH PROBLÉMOV DETÍ V KONTEXTE RIEŠENIA VÝCHOVNEJ STAROSTLIVOSTI RODIČOV</i>	20
Kvetoslava REPKOVÁ <i>KOMPARATÍVNY SOCIÁLNY VÝSKUM: MEDZINÁRODNÉ SKÚSENOSTI, MOŽNOSTI A VÝZVY</i>	30
Michaela SKYBA <i>KOMPARATÍVNA ANALÝZA V KONTEXTE INKLUZÍVNEJ PRAXE V ŠKOLÁCH</i>	37
Jana ČUBIRKOVÁ <i>SPOLUPRÁCOU RODINY A ŠKOLY K MINIMALIZÁCII ŠIKANOVANIA V ŠKOLSKOM PROSTREDÍ</i>	46

RECENZIE

Lívia PASTRNÁKOVÁ a Beáta BALOGOVÁ <i>Poruchy autistického spektra ako rolová výzva pre sociálnu prácu</i>	56
Jana LEVICKÁ a kolektív <i>Environmentálne aspekty sociálnej práce</i>	58
Abraham H. MASLOW <i>Ku psychológii bytia. Humanistická psychológia</i>	60
Miriama BORIŠČÁKOVÁ a Beáta BALOGOVÁ <i>Forenzná sociálna práca: Interdisciplinarita a profesionalita výkonu</i>	62
Marta KOLÁŘOVÁ <i>V souladu s přírodou. Politika životního stylu, udržitelnost a soběstačnost</i>	64

SPRÁVY Z PODUJATÍ

Michaela SKYBA

INŠTITÚT EDUKOLÓGIE A SOCIÁLNEJ PRÁCE NA EURÓPSKEJ KONFERENCII O VZDELÁVANÍ V SOCIÁLNEJ PRÁCI 2025 V SALZBURGU 66

Michaela SKYBA

LETOM SVETOM BEZ STRACHU 68

Kvetoslava REPKOVÁ

UNIVERZITA OTVORENÁ PRAXI – PRAX OTVORENÁ UNIVERZITE 69

Michaela SKYBA, Beáta BALOGOVÁ

ERASMUS+ MOBILITA V KRAJINE OHŇA A LADU 72

Lívia PASTRNÁKOVÁ

DISKUSNÉ FÓRUM 2025 75

Veronika KMETÓNY GAZDOVÁ, Michaela SKYBA

KOMPARATÍVNY VÝSKUM AKO METODOLOGICKÁ OTÁZKA 78

Bronislava KLIMOVÁ, Natália VRANKOVÁ

MIKULÁŠSKY KOLÁČIK 2025 NA INŠTITÚTE EDUKOLÓGIE A SOCIÁLNEJ PRÁCE 81

EDITORIÁL

Zameranie predkladaného čísla *Journalu Socioterapie 2/2025: Sociálna spravodlivosť* sa orientuje na aktuálne priority v oblasti sociálnej spravodlivosti, kde primárne zaradujeme volebné právo, životné prostredie, (e)imigráciu, ekonomickú, kriminálnu a juvenilnú spravodlivosť tak, ako ju identifikuje *Národná asociácia sociálnych pracovníkov* (NASW). Sociálna spravodlivosť je jednou z kľúčových oblastí modernej sociálnej práce na jej mikro, mezo i makroúrovni. Východiskovou hodnotou sociálnej práce je presvedčenie o nevyhnutnosti spravodlivého zaobchádzania s každým klientom, bez ohľadu na jeho ekonomický status, znevýhodnenie, etnickú či náboženskú príslušnosť alebo životnú situáciu. V tomto kontexte aktuálnej spoločensko-politickej i environmentálnej situácie sa stáva úloha novodobej sociálnej práce nezastupiteľnou. Primárne pri ochrane a zabezpečení základných ľudských, ekonomických, politických práv, ale aj spravodlivého prístupu k prírodným, sociálnym a ekonomickým zdrojom či príležitostiam, ktoré explorujú bohaté možnosti intervencií sociálnej práce.

Túto optiku reflektujú i vedecké state predkladaného čísla. V úvodnej stati Martina Kášová ponúka historický pohľad na sociálnu spravodlivosť, analýzu tohto konceptu so zameraním na vybrané sociálne problémy a s využitím analytického rámca historicko-lingvistického prístupu. Následne sa autorky Zuzana Mičková a Jana Levická zameriavajú na identifikáciu psychosociálnych rizík v rodinách zapojených do rozvodového konania. Na problematiku sociálnej spravodlivosti nazerajú v kontexte riešenia výchovnej starostlivosti rodičov a uplatnenia preventívneho prístupu pri riešení rodinných sporov s cieľom minimalizovať psychickú záťaž detí. Kvetoslava Repková sa koncentruje na metodologické otázky a výskumné výzvy formujúce prax sociálnej práce. Upozorňuje na skutočnosť, že napriek vysokej oblúbe a miere využívania komparatívneho výskumu, mnohé jeho metodologické podotázky zostávajú aj v súčasnosti otvorené. Autorka sprostredkováva vybrané spôsoby, ako sa s týmito výzvami vysporiadať a približuje príklady medzinárodných komparatívnych platforiem analyzujúcich vybrané problematiky sociálnej politiky a sociálnej práce, ako je napr. spravodlivé odmeňovanie, zdravotné postihnutie, rodová rovnosť a i. Inkluzívnej praxi v kontexte školskej sociálnej práce sa venuje Michaela Skyba. Zdôrazňuje kľúčový význam sociálnej práce pri podpore sociálnej spravodlivosti, rešpektovania dôstojnosti, dodržiavania ľudských práv, antidiskriminačnej praxe a začlenenia klienta do sociálnych sietí v rámci komunít. Uvedené predpoklady sociálnej zmeny sú piliermi dobrej inkluzívnej praxe s možnosťou jej rozvoja prostredníctvom intervencií sociálnej práce. V závere časti venovanej vedeckým statiam sa Jana Čubírková fokusuje na problematiku šikanovania a jej riešenie prostredníctvom využitia zážitkových metód práce so žiakmi. Akcentuje potrebu budovania pozitívnej sociálnej klímy triedy v snahe skvalitniť medzilľudské vzťahy medzi žiakmi a podporiť ich empatiu, toleranciu a solidaritu.

Číslo je doplnené o podnetné recenzie. Recenzované monografie ponúkajú široké spektrum tém aktuálnych pre súčasnú sociálnu prácu, ako je Maslowova humanistická psychológia bytia, ekologický prístup v sociálnej práci zameraný na udržateľný životný štýl a environmentálne aspekty sociálnej práce, oblasť špecifik profesijného výkonu sociálnej práce v kontexte porúch autistického spektra, forenzná sociálna práca a i. Záver čísla tvorí prehľad správ z podujatí IESP FF PU prinášajúci bohatú paletu akademických aktivít rozvíjajúcich princíp internacionalizácie, sociálnu prepojenosť, charitatívny rozmer sociálnej práce a v neposlednom rade kľúčové kompetencie budúcich sociálnych pracovníkov a pracovníčok potrebných pre reflektovanie súčasných výziev praxe.

Beáta Balogová, Zuzana Poklembová, Michaela Skyba
(editorky)

SOZIALE PROBLEME UND SOZIALE GERECHTIGKEIT IM TEXT VON JOHANNES WEBER

Sociálne problémy a sociálna spravodlivosť v texte Jána Webera

Martina KÁŠOVÁ

ABSTRAKT

Predkladaná štúdia sa sústreďuje na analýzu sociálnych problémov a konceptu sociálnej spravodlivosti v nemecky písanom historickom diele Jána Webera zo 17. storočia. Primárnym cieľom je identifikácia a interpretácia prejavov sociálnej nerovnosti, chudoby a marginalizácie v dobovom spoločenskom kontexte, ako aj reflexia autorových postojov k týmto javom. Analytický rámec práce vychádza z kombinácie historicko-lingvistického prístupu a sociologickej interpretácie, pričom zohľadňuje špecifiká jazyka, hodnotové rámce a spoločenské štruktúry ranonovo-vekeho obdobia. Výsledky analýzy poukazujú na to, že Weberov text nielenže verne reflektuje dobové sociálne napätia a štrukturálne problémy, ale zároveň formuluje normatívny pohľad na spravodlivosť, spoločenský poriadok a postavenie jednotlivca v rámci spoločnosti.

Kľúčové slová: Chudoba. Choroby. Bezprávie. Náboženské a politické prenasledovanie.

ABSTRACT

This study undertakes an analysis of social issues and the concept of social justice as represented in the 17th-century German-language historical work of Johannes Weber. The primary objective is to identify and interpret expressions of social inequality, poverty, and marginalization within the socio-historical context of Early New High German, and to critically assess the author's positioning in relation to these phenomena. Methodologically, the study employs an interdisciplinary approach that integrates historical linguistics with sociological analysis. This framework enables a dual focus: on the one hand, the linguistic features of Weber's text; on the other, the normative assumptions and social structures embedded in early modern discourse. The findings indicate that Weber's work offers not only a differentiated portrayal of the social tensions and structural conditions of his time, but also articulates a normative framework through which issues of justice, social order, and the individual's role within hierarchical systems are negotiated and contested.

Key words: Poverty. Disease. Injustice. Religious and Political Persecution.

Einleitung

Soziale Probleme stellen komplexe und vielschichtige Herausforderungen dar, die Einzelpersonen, Gruppen und die gesamte Gesellschaft betreffen. Diese Probleme sind oft mit Ungleichheiten, Diskriminierung, Armut, Arbeitslosigkeit, ungleichem Zugang zu Bildung, Gesundheitsversorgung und anderen Faktoren verbunden, die die Lebensqualität und die soziale Stabilität beeinträchtigen können. In der heutigen Welt, die mit raschen Veränderungen, Globalisierung und technologischem Fortschritt konfrontiert ist, werden soziale Probleme immer dringlicher. Um sie zu lösen, sind nicht nur politische und wirtschaftliche Veränderungen erforderlich, sondern auch ein Wandel im gesellschaftlichen Bewusstsein, in den Werten und im Verhalten der Menschen. Die Diskussion über soziale Probleme ermöglicht es uns, die Ursachen und Folgen dieser Phänomene zu verstehen und nach Lösungen zu suchen, die zu einer gerechteren und harmonischeren Gesellschaft beitragen, in der jeder die Chance auf ein besseres Leben hat.

Wenn von sozialer Ungleichheit und Diskriminierung gesprochen wird, sind ethnische, rassische, geschlechtsspezifische und altersbedingte Diskriminierung, die Einzelpersonen oder Gruppen von Menschen benachteiligt, gemeint. Armut und Arbeitslosigkeit betreffen Menschen, die unterhalb der Armutsgrenze leben und mit einem Mangel an Grundbedürfnissen wie Wohnen, Ernährung, Bildung und Gesundheitsversorgung konfrontiert sind. Armut in Verbindung mit dem Mangel an dauerhaftem Wohnraum und Leben auf der Straße ist ein ernstes soziales Problem. Auch in der Slowakei (wie in vielen anderen europäischen Ländern) ist die Frage der Unzugänglichkeit von qualitativ hochwertigem Wohnraum und qualitativ hochwertiger Bildung für alle sozialen Schichten sowie das niedrige Bildungsniveau, das die zukünftigen Chancen der Menschen in der Gesellschaft beeinflussen kann, aktuell. Auch Krankheiten stehen im Zusammenhang mit dem Lebensstil, psychische Gesundheit oder Suchtverhalten (Drogenabhängigkeit und Alkoholismus) sind ernsthafte gesellschaftliche Probleme. Zu diesem Bereich gehören

auch verschiedene Gewalttaten, darunter häusliche Gewalt, sexuelle Belästigung, die Nichtakzeptanz unterschiedlicher sexueller Orientierungen (u.a. Choutková 2024), Kriminalität und Terrorismus. Nicht zuletzt sind auch Familienkonflikte, die Pflege älterer oder behinderter Familienmitglieder, der Missbrauch von Arbeitskräften auf dem Arbeitsmarkt, Arbeitsmigration oder illegale Arbeit zu erwähnen.

Daraus folgt, dass soziale Probleme vielfältig und dynamisch sind und sich je nach Kultur, Zeit und lokalen Gegebenheiten ändern.

1 Johannes Weber und das Korpus

Johannes Weber gehörte zu den bedeutenden Persönlichkeiten in der Geschichte der slowakischen Stadt Eperies, wo er im 17. Jahrhundert als Bürgermeister tätig war. Also in einer Zeit, in der die Stadt von religiösen, politischen und wirtschaftlichen Veränderungen geprägt war. Während seiner Amtszeit war Eperies Teil der ungarischen Monarchie, die mit verschiedenen Herausforderungen wie Kriegen, religiösen Konflikten (protestantisch-katholische Spannungen) und politischen Turbulenzen konfrontiert war. Die Bürgermeister spielten in dieser Zeit oft eine Schlüsselrolle bei der Entwicklung der Stadt, der Organisation lokaler Märkte und der Sicherung der wirtschaftlichen Stabilität, da besonders Eperies zu dieser Zeit ein bedeutendes Handelszentrum war.

Ähnlich wie in anderen Städten Ungarns im 17. Jahrhundert gab es auch in Eperies viele soziale Probleme, die sich aus den bereits erwähnten politischen, wirtschaftlichen, religiösen und gesundheitlichen Bedingungen ergaben. Religiöse Konflikte, Armut, Kriege, Missernten und Epidemien hatten schwerwiegende Auswirkungen auf die Einwohner der Stadt und führten zu Spannungen in der Gesellschaft. Obwohl es keine eindeutigen und konkreten Dokumente von Johannes Weber gibt, die sich direkt mit **sozialen Problemen** im modernen Sinne befassen, werden in seinen Texten Informationen über **das Stadtrecht, karitative Hilfe, Sozialverwal-**

tung und die Bewältigung der Folgen militärischer oder wirtschaftlicher Krisen gefunden. Diese können als verwandt mit solchen Fragen betrachtet werden, die heute unter den Begriff der sozialen Probleme fallen würden. In seinen Schriften werden Hinweise auf Fragen aus dem Bereich der Moral oder religiöser Vorschriften, die beispielsweise auch die damaligen Vorstellungen von Familie betrafen, gefunden.

Für die Analyse der wichtigsten sozialen Probleme wurde Webers Werk *Janus Bifrons. Seu Speculum Physico-Politicum. Das ist Natürlicher Regenten-Spiegel (Johannem Weber bey Ablegung seines Richter-Ampts des 1661 Jahres in Eperies für gestellet)*, das 1662 in der Brewers' Druckerei in Leutschau erschien und den ersten Teil seiner politischen Trilogie bildet, gewählt. Der zweite Teil der Trilogie aus dem Jahr 1665 trägt den Titel *Lectio principum*, und drei Jahre später erschien der letzte Teil unter dem Titel *Wappen der königlichen Stadt Eperies* (1668). Der analysierte Text wurde am Sonntag, dem 5. März 1662, nach der Morgenpredigt und nach alter Sitte vor den Bürgern in der deutschen Pfarrkirche der Königsstadt Eperies vorgetragen.

Im Kontext der frühneuzeitlichen Literatur gehört dieses Werk zum literarischen Genre des Fürstenspiegels. Ein solcher Text enthält Appelle an den (in der Regel weltlichen) Herrscher und bezieht sich auf den moralischen Aspekt des Verhaltens des Herrschers. Die Verhaltensregeln basieren auf religiösen Gründen. „Spiegel“ enthalten auch Anweisungen für angemessenes Verhalten zur Erreichung politischer Ziele (Schmidt 2022).

Der Text umfasst religiöse, moralische, philosophische, historische, rechtliche, medizinische, dokumentarische, wissenschaftliche und alltägliche Inhalte, die Weber aus der Sicht eines Apothekers und Arztes darstellt. Das gesellschaftliche Leben der Stadt beschreibt er pragmatisch anhand traditioneller, oft klar definierter Begriffe und explizit festgelegter Verfahrensnormen in den Bereichen Politik, Verwaltung, Sozialpolitik, Recht und Wirtschaft. Dabei verwendet er sowohl Umgangssprache als auch viele

Fremdwörter aus dem Bereich der Hochsprache. Die Religion nimmt eine dominante Stellung ein, es gibt zahlreiche religiöse Bezüge, die das Alltagsleben verbinden, was durch eine Vielzahl von Bibelziten und deren Auslegung belegt wird. Er interpretiert die Realität argumentativ und systematisch. Im Vordergrund stehen die christliche Moral und eine politisch-kritische Sicht auf die Welt. In seinen Überlegungen kritisiert er die Realität und strebt nach einer Benachrichtigung über die Verhältnisse und einer idealen Regulierung weltlicher Angelegenheiten (Bartunek 1984).

Aus methodologischer Sicht basiert der Beitrag auf einer qualitativen Strategie und analysiert einen Korpus aus dem 17. Jahrhundert. Das Werk wurde zunächst intralingual aus dem Deutschen des 17. Jahrhunderts ins heutige Deutsche und anschließend interlingual aus dem Deutschen ins Slowakische übersetzt. Die Komplexität der genannten Analyse liegt in der Überschneidung mehrerer Fachgebiete – Geschichte, Kultur und Gesellschaft, Philosophie und Sprachwissenschaft. Das Ziel war es, den historischen Text unter dem Gesichtspunkt der betreffenden sozialen Problematik zu analysieren.

2 Die wichtigsten sozialen Probleme

2.1 Armut, Hunger und Bettelei

Zu den wichtigsten sozialen Problemen, die Weber in seinem Text relativ häufig erwähnt, gehören **Armut** und **Hunger**. Für viele Menschen war das 17. Jahrhundert eine Zeit der Armut, Missernten und Hungersnöte. Weber erwähnt diese Tatsache in Verbindung mit der Moral des Herrschers im Abschnitt „Ohren“ wie folgt:

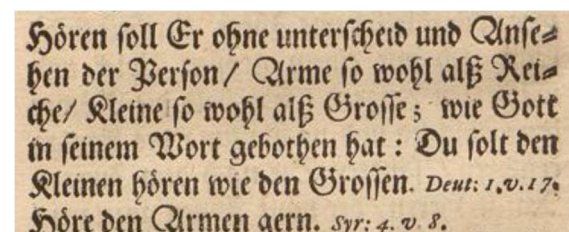

Abb. 1: Počúvať sa má bez rozlišovania postavenia osoby, rovnako chudobných tak isto ako bohatých, malých, tak ako aj veľkých, ako Boh kázal vo svojom

slove: Pri súde neberte ohľad na osobu. Malého vypočujte tak ako veľkého. Deut. 1,17¹ Bez nevole si nakloň ucho k chudobnému. Sir. 4,8²

Quelle: urn: nbn: de: gbv: 3:1 – 559754-p0048-6

Es ist eine Aufforderung, beim Zuhören oder bei der Beurteilung von Menschen nicht deren sozialen Status, Vermögen, Stellung oder Macht zu berücksichtigen, sondern allen gleichermaßen und mit gleichem Respekt zuzuhören. Mit dieser Aussage soll darauf hingewiesen werden, dass Gerechtigkeit und Wahrheit über allen äußeren Faktoren stehen sollten. Unabhängig davon, wer vor uns steht – ob jemand in einer mächtigen Position oder jemand, der arm und machtlos ist – sollte man allen gleichermaßen und gerecht, ohne Vorurteile, zuhören. Auch gegenüber armen oder weniger wohlhabenden Menschen müssen wir ohne Vorurteile, mit Verständnis und der Bereitschaft, ihnen zuzuhören, auftreten. Arme Menschen sind oft mit Ungerechtigkeit oder Ablehnung konfrontiert, daher ist es wichtig, dass ihnen die gleiche Aufmerksamkeit und der gleiche Respekt entgegengebracht werden, wie allen anderen. Diese Aussage ist gleichzeitig ein Aufruf zu Empathie und Freundlichkeit – wenn man bereit ist, anderen zuzuhören und sie zu verstehen, insbesondere denen, die sich in einer schwierigeren Lebenssituation befinden, wird zu einer gerechteren und mitfühlenderen Welt beigetragen.

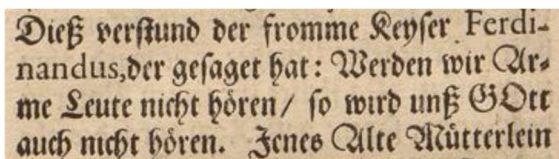

Abb. 2: Tomuto porozumel zbožný cisár Ferdinand, ktorý povedal: Ak nebudeme načúvať chudobným ľuďom, potom nám ani Boh nebude načúvať.

Quelle: *ibid.*

¹ Biblia – Sväté písmo. Kniha Deuteronomium (2025, [cit. 2025-09-15]).

Im Abschnitt „Hände“ schreibt er weiter:

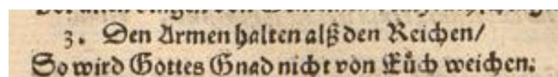

Abb. 3: Zaobchádzajte s chudobnými tak ako s bohatými, vtedy vás neopustí božia milosť.

Quelle: urn: nbn: de: gbv: 3:1 – 559754-p0075-6

Diese Aussage unterstreicht die Bedeutung von Gleichheit und Gerechtigkeit in zwischenmenschlichen Beziehungen. Es ist ein Aufruf, jeden Menschen, unabhängig von seinem sozialen oder wirtschaftlichen Status, gleich, mit Achtung und Respekt zu behandeln. Reiche und Arme sind in den Augen Gottes gleichwertig, und deshalb sollten sie auch gleich behandelt werden. Die Armen sollten nicht nur wegen ihrer materiellen Lage übersehen oder nicht akzeptiert werden. Gerechtigkeit und Menschlichkeit basieren nicht darauf, ob jemand Geld hat oder nicht, sondern darauf, dass jeder die gleiche Behandlung verdient.

Ein weiteres von Weber zitiertes Zitat des dänischen Königs Harald VII. lautet:

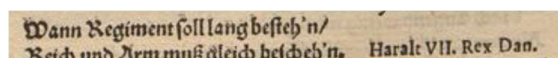

Abb. 4: Ak má mať vláda dlhé trvanie, musí sa rovnako nakladať s bohatými i chudobnými. Harald VII, dánsky kráľ.

Quelle: *ibid.*

Die Aussage bezieht sich auf Gerechtigkeit und Gleichheit in der Regierung und im gesamten Gesellschaftssystem. Im Wesentlichen besagt sie, dass die Stabilität und der langfristige Erfolg jeder Regierung davon abhängen, wie gerecht und gleich sie alle Mitglieder der Gesellschaft behandelt, unabhängig von ihrem Vermögen oder ihrer Stellung.

Die Hilfe für die Armen durch Almosen und **Wohltätigkeitsorganisationen** wurde im 17. Jahrhundert vor allem von der Kirche und den Klöstern geleistet. Sie kümmerten sich auch um die Kranken, unter anderem durch **Spitale**. Aber auch die Herrscher selbst und der höhere Klerus und Adel waren für ihre Großzügigkeit und ihre Hilfsbereitschaft gegenüber den Armen bekannt:

² Biblia – Sväté písmo. Kniha Sirachovcova (2025, [cit. 2025-09-15]).

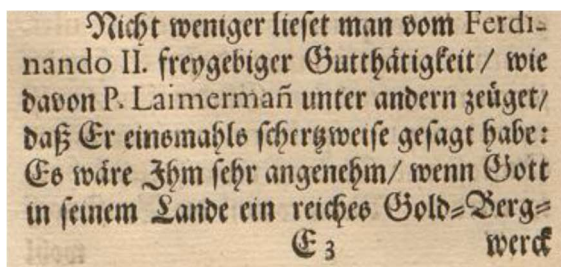

Abb. 5: Nemenej slávnym vo svojej dobročinnosti a štedrosti sa stal Ferdinand II., ako o tom píše P. Laimermann, že ten raz vtipne poznamenal: Bolo by mu veľmi príjemné, keby Boh v jeho krajine stvoril zlatú horu, nie pre neho, ale pre chudobných a tých, ktorí potrebujú pomoc, aby im z nej mohol dať toľko, koľko potrebujú.

Quelle: urn: nbn: de: gbv: 3:1 - 559754-p0077-7

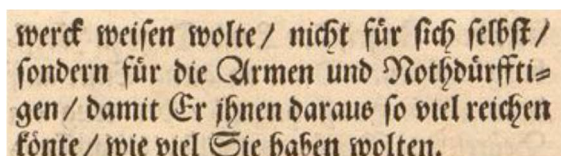

Abb. 6: nächste Seite – Fortsetzung

Quelle: urn: nbn: de: gbv: 3:1 - 559754-p0078-3

Dieser Ausspruch drückt die Idee von Großzügigkeit, Opferbereitschaft und dem Wunsch aus, denen zu helfen, die in Not sind. Die Symbolik des „goldenen Berges“ steht für etwas sehr Wertvolles, das allen zugänglich sein sollte, die es brauchen. Hier wird auch das Ideal der Gerechtigkeit und Gleichheit angedeutet, wonach Reichtum oder Ressourcen nicht nur denen vorbehalten sind, die bereits genug haben, sondern unter denen aufgeteilt werden, die sich in einer schwierigen Lage befinden und Unterstützung benötigen. Dieser Ausspruch drückt auch den Wunsch aus, dass Gott die Möglichkeit gibt, anderen zu helfen und ihr Leben zu verbessern, nicht nur das eigene. Es ist ein Appell an Mitgefühl und Altruismus, an das Teilen mit denen, die weniger haben oder in Not sind. Es handelt sich dabei eigentlich auch um eine bestimmte Form von „moralischem Reichtum“, bei der der Wert des menschlichen Lebens daran gemessen werden kann, wie man sich um andere kümmert, insbesondere um die Schwächsten.

Die Ähnlichkeit mit der folgenden Feststellung lenkt die Aufmerksamkeit auf ein

weiteres soziales Problem, nämlich die Bettler.

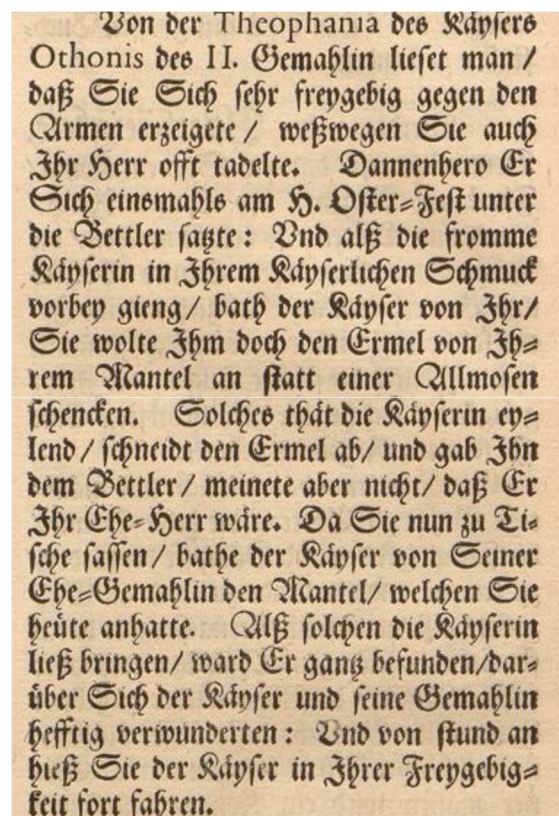

Abb. 7: O manželke cisára Ota II. Theofánii sa dočítame, že bola k chudobným veľmi veľkorysá, za čo ju jej manžel často hrešil. Raz sa počas Veľkej noci zamiešal medzi žobrákov a keď išla zbožná cisárovná okolo so svojimi cisárskymi šperkami, cisár žobral, aby mu podarovala rukáv z kabáta namiesto almužny. Cisárovná sa nad ním zľutovala, odrezala si rukáv a podarovala ho žobrákovi, netušiac, že je to jej manžel. Keď si zasadli za stôl, vyžiadal si cisár od svojej manželky kabát, ktorý mala dnes na sebe. Keď ho manželka nechala priniesť, bol opäť celý, nad čím sa cisár a jeho manželka začudovali. A odvtedy jej cisár dovolil, aby pokračovala vo svojej dobročinnosti.

Quelle: *ibid.*

Großzügigkeit und Mitgefühl mit den Armen lassen sich auch aus dem folgenden Ausspruch ableiten:

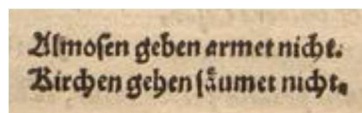

Abb. 8: Keď dáš almužnu, neschudobnieš. Ísť do kostola, nie je strata času.

Quelle: urn: nbn: de: gbv: 3:1 - 559754-p0078-3

In diesem Zusammenhang geht es um den Gedanken der **Großzügigkeit** und **Solidarität** – wenn man anderen etwas gibt, muss man nicht befürchten, dadurch etwas zu verlieren. Im Gegenteil, in vielen Kulturen glaubt man, dass man umso mehr gewinnen kann, je mehr man gibt, sei es in Form von Glück, Zufriedenheit oder auch materiellen Dingen auf lange Sicht.

Weber erwähnt Armut auch in anderen Teilen seines Werks, insbesondere im Abschnitt „Milz“, diesmal im Zusammenhang mit der Ungerechtigkeit des Systems:

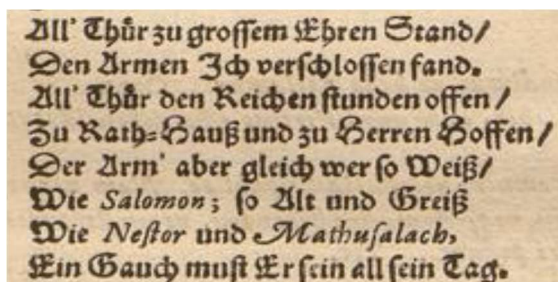

Abb. 9: Všetky dvere sú otvorené len pre vyššie vrstvy a pre chudobných sú vždy zatvorené. Bohatí majú otvorené brány, na radnicu, na panské dvory, a je jedno, čo chudobný vie, môže byť múdry ako Šalamún, starý ako Nestor a šedivý ako Matuzalek, aj tak zostane po celý deň hlupákom.

Quelle: urn: nbn: de: gbv: 3:1 – 559754-p0088-9

Arme Menschen sind von Vorteilen und verschiedenen Möglichkeiten ausgeschlossen, weil sie weder Macht noch Mittel haben und somit keine Chance, sich durchzusetzen. Diese Aussage kritisiert also ein System, das die Reichen bevorzugt und die Armen ausschließt, und zeigt, dass selbst die größten Qualitäten eines Menschen, wie Bildung, Weisheit oder Erfahrung, in der Gesellschaft keinen großen Wert haben müssen, wenn man nicht zur privilegierten Schicht gehört.

Abschließend vergleicht Weber den Bürgermeister und seine Herrschaft mit den Armen und Ärzten mit folgenden Worten:

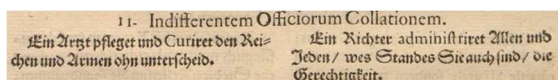

Abb. 10: 11. Indifferentem Officiorum Collationem (úradovanie bez rozdielu).

Lekár lieči bohatých aj chudobných bez rozdielu a stará sa o nich. Richtár rozhoduje pri každom spravodlivo, nech je z akéhokoľvek stavu.

Quelle: urn: nbn: de: gbv: 3:1 – 559754-p0111-6

Es handelt sich um einen Aufruf zur Gleichbehandlung ohne Schaffung sozialer Barrieren.

2.2 Seuchen und Krankheiten

Im 17. Jahrhundert kam es in Eperies, wie auch in anderen Städten, häufig zu Epidemien verschiedener Krankheiten, wie z.B. Pest oder anderen Infektionskrankheiten. Die Unzugänglichkeit der Gesundheitsversorgung muss nicht besonders betont werden, daher hatten Epidemien verheerende Auswirkungen auf die Bevölkerung und trugen zu weiterer Armut und sozialen Problemen bei.

Die Gesundheitsversorgung, Wohltätigkeit und Hilfe für Arme und Kranke wurde vom **Franziskanerspital** gewährleistet. Die Franziskanermönche ließen sich im 13. Jahrhundert in Eperies nieder und gründeten ein Spital, das Teil der umfassenderen franziskanischen Aktivitäten in der Stadt wurde. Auf dem Spital befindet sich eine lateinische Inschrift: „**Hospitium Sanctae Elisabeth**“. Diese Inschrift weist darauf hin, dass das Spital der Heiligen Elisabeth von Ungarn (d.h. der Heiligen Elisabeth, die die Schutzpatronin der Armen und Kranken war) geweiht war. Der Name ist ein Symbol für die mittelalterliche christliche Haltung gegenüber Nächstenliebe und Fürsorge für Kranke und Benachteiligte. Darüber hinaus befindet sich dort auch die Inschrift „**Fratres Minorum**“, was übersetzt „**Mindere Brüder**“ bedeutet. Diese Inschrift bezeichnet den erwähnten Franziskanerorden, dessen Mitglieder sich als „Mindere Brüder“ bezeichnen. Sie verweist auf Bescheidenheit und Demut, die grundlegende Werte des Franziskanerordens sind. Das historische Gebäude ist heute eines der bedeutendsten Denkmäler der Stadt.

Dieses Thema wird vor allem im letzten Teil des Textes behandelt, in dem der Arzt und Apotheker Weber den Herrscher mit Ärzten vergleicht. Er spricht davon, dass Krankheiten nicht nur Menschen bedrohen, sondern auch diejenigen, die sich um sie kümmern, also Ärzte.

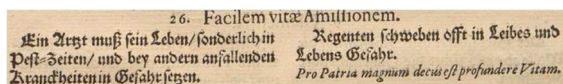

Abb. 11: 26. *Facilem vitae Amissionem* (ohrozenie života). Život lekára je ohrozený najmä v čase moru, ale aj pri iných chorobách.

Quelle: urn: nbn: de: gbv: 3:1 - 559754-p0113-7

Eine weitere Aussage unterstreicht, dass Ärzte oft mit unangemessener Nichtanerkennung und unzureichender Bewertung ihrer Arbeit konfrontiert waren. Diese Sichtweise spiegelt auch soziale und kulturelle Vorurteile gegenüber Ärzten wider, die als „schrecklich“ oder als diejenigen angesehen werden, die in den natürlichen Lauf der Dinge eingreifen, obwohl ihr Ziel in Wirklichkeit darin besteht, zu helfen und zu heilen.

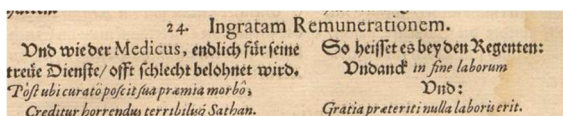

Abb. 12: 24. *Ingratam Remunerationem* (nemilá odmena). Lekár je za svoju vernú službu často zle platený. Potom, keď bola choroba vyliečená, dostáva svoju odmenu, verí sa, že je strašný a hrozný Satan.

Quelle: *ibid.*

Die beiden folgenden Aussagen geben Aufschluss über die Art und Weise, wie Krankheiten in der betreffenden Zeit behandelt wurden:

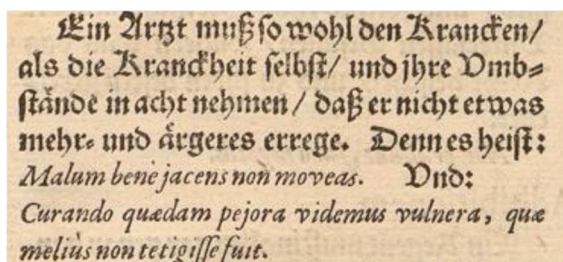

Abb. 13: 8. *Circumstantiarum Observationem* (pozorovanie okolností). Lekár musí liečiť nielen pacienta a jeho chorobu, ale aj okolnosti, aby nespôsobil ešte väčšie zlo. Pretože: Zlom, dobre ležiacim, nehýb. A: Liečením sa niektoré rany, ako vidíme, zhoršujú, bolo by lepšie nedotknúť sa ich.

Quelle: urn: nbn: de: gbv: 3:1 - 559754-p0111-6

Dieser Ausspruch drückt aus, dass es in der Medizin nicht nur um die Bekämpfung von Krankheiten geht, sondern auch um das

Verständnis und die Achtung der Komplexität des menschlichen Lebens, wobei die Behandlung auf die individuellen Bedürfnisse und Umstände des Patienten abgestimmt sein muss. Der Arzt ist also nicht nur ein Experte für Diagnosen, sondern auch für die Unterstützung bei der Lösung weiterreichender Aspekte des Lebens des Patienten, damit die allgemeine Verbesserung nicht nur auf die körperliche Genesung beschränkt bleibt. Unter Umständen versteht man **die soziale Situation des Patienten** (z. B. Armut, Zugang zur Gesundheitsversorgung, familiäres Umfeld), unter Bruch versteht man **die Nichtberücksichtigung psychischer oder sozialer Aspekte**, was zu einer Verschlechterung der Gesundheit führen kann.

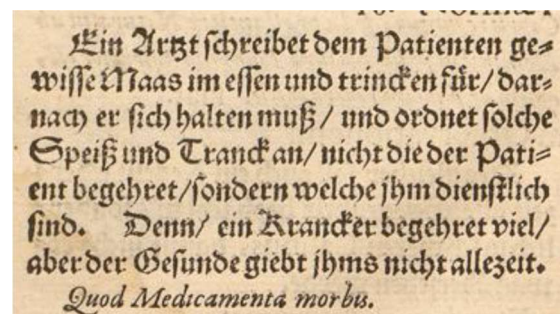

Abb. 13: 16. *Normae Praescriptionem* (dodržiavanie pravidiel). Lekár predpisuje pacientovi istú mieru v pití a jedení, ktorej sa musí pridržiavať a predpisuje mu jedlo a nápoje, nie také, aké si pacient želá, ale ktoré ho vyliečia. Lebo chorý si želá veľa, ale musí sa správať tak, aby zostal zdravý. Vhodné užívanie liekov proti chorobám.

Quelle: urn: nbn: de: gbv: 3:1 - 559754-p0112-1

Die Aussage drückt also aus, dass der Arzt den Patienten zu richtigen Gewohnheiten anleiten muss, auch wenn diese Gewohnheiten nicht mit seinen persönlichen Wünschen oder seinem Komfort übereinstimmen. Das Ziel ist es, den Patienten zu heilen, und daher ist es unerlässlich, dass der Patient sich verantwortungsbewusst verhält und sich den Anweisungen des Arztes unterwirft, auch wenn dies nicht immer seinen unmittelbaren Präferenzen entspricht. Der Arzt verschreibt also nicht das, was der Patient will, sondern das, was für seine Genesung am besten ist.

2.3 (Un-)Rechte von Frauen und Kindern

Im Abschnitt „Augen“ befasst sich Weber mit einem weiteren **sozialen Problem** seiner Zeit, nämlich der **Diskriminierung** von Frauen und Kindern. Damit hängt zugleich das Thema der eventuellen Unterstützung beider Gruppen zusammen.

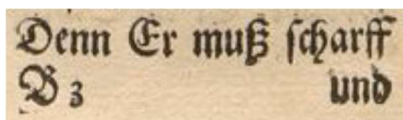

Abb. 13: Pretože musí ostro a presne nahliadať, do kostolov a škôl, ktoré musia prekvitať a rozvíjať sa: musí dozeráť na radnicu, aby všetko dobre fungovalo, musí dozeráť na svojich poddaných, ako bývajú a ako by ich mohol podporovať: musí dozeráť na veriacich, cudzincov, vdovy a siroty, aby nemali dôvod nariekať:

Quelle: urn: nbn: de: gbv: 3:1 - 559754-p0051-2

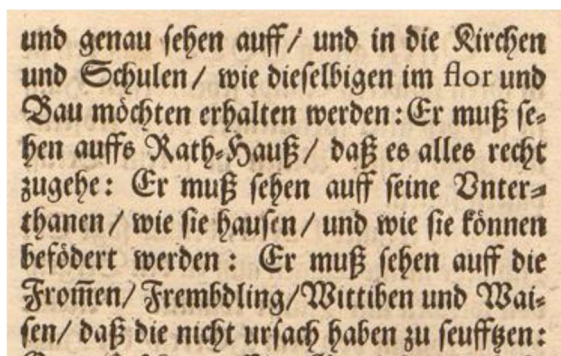

Abb. 14: nächste Seite – Fortsetzung

Quelle: urn: nbn: de: gbv: 3:1 - 559754-p0052-8

Im Abschnitt „Hände“ schreibt er:

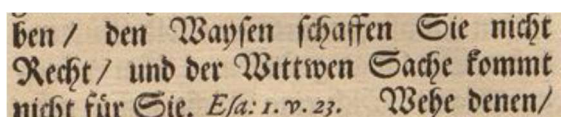

Abb. 15: [...] / sirotám právo neprisudzujú, spor vdovy sa k nim nedostáva. Izaiáš 1, 23³.

Quelle: urn: nbn: de: gbv: 3:1 - 559754-p0075-6

Die folgende Aussage ist ein sehr starkes Bild für die **Achtung** und den **Schutz der schwächeren Mitglieder** der Gesellschaft. Sie drückt einen moralischen Appell aus: Man muss diejenigen schützen, die wehrlos oder in einer schwierigen Situation sind, denn ihnen Schaden zuzufügen ist dasselbe, als

würde man etwas Heiliges und Unverletzbares antasten.

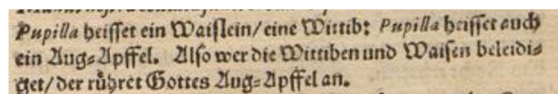

Abb. 16: Pupila znamená sirota/vdova. Pupila znamená tiež očná bul'va. Kto teda urazí vdovu a sirotu, ten sa dotkne božieho oka

Quelle: *ibid.*

Frauen, insbesondere aus den unteren sozialen Schichten, waren vielen Formen der Diskriminierung ausgesetzt und hatten nur wenige Rechte. Viele Frauen lebten in Abhängigkeit von Männern (Ehemännern, Vätern oder anderen männlichen Verwandten) und wurden weder in Bezug auf ihre Rechte noch im Arbeitsleben als gleichberechtigt angesehen. Ihre Rolle war auf den Haushalt beschränkt, und diejenigen, die versuchten, sich außerhalb dieses Rahmens zu behaupten, stießen auf Widerstand und Einschränkungen.

Im Abschnitt „Rücken“ schreibt Weber über die **Beziehung zwischen Mann und Frau**:

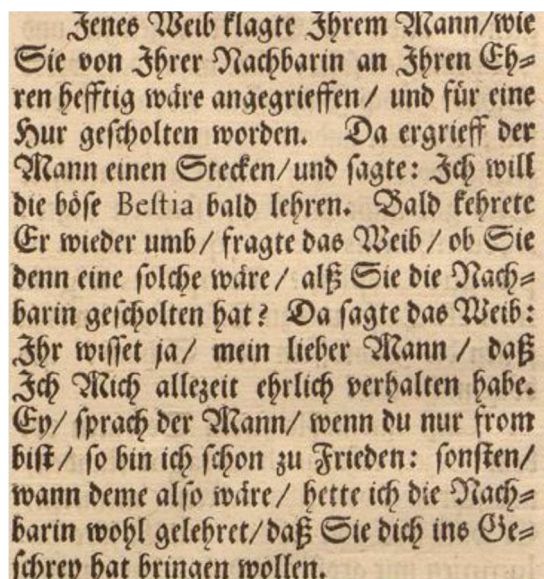

Abb. 17: Nejaká žena sa sťažovala svojmu mužovi, ako susedka zaútočila na jej česť a nazvala ju ľahkou ženou. Muž schytil palicu a povedal: ja tej zlej beštii ukážem. Keď sa vrátil, opýtal sa svojej ženy, či je ozaj taká, ako o nej rozpráva susedka. Žena povedala: Vy viete, môj milý manžel, že som sa vždy chovala čestne.

³ Izaiáš. Evanjelický preklad (2025, [cit. 2025-09-15]).

Muž povedal: ked' si zbožná, som spokojný: keby tak nebolo, nakázal by som susedke, aby ťa vykričala.

Quelle: urn: nbn: de: gbv: 3:1 - 559754-p0070-8

2.4 Religiöse und politische Verfolgung

Ein weiteres soziales Problem, das Weber in seinem Werk relativ ausführlich beschreibt, sind **religiöse und politische (militärische) Konflikte**, beispielsweise Kriege zwischen Katholiken und Protestanten, wie z.B. der Dreißigjährige Krieg (1618–1648), der massive Verluste an Menschenleben und die wirtschaftliche Zerstörung der Länder zur Folge hatte. Unterschiedliche Ideologien und religiöse Überzeugungen führten zu Verfolgungen, die sich auf das Leben vieler Menschen auswirkten⁴. Auch die Stadt Eperies mit ihrer starken evangelischen Tradition litt unter den Spannungen zwischen Katholiken und Protestanten. Die Protestanten waren dem Druck und den Einschränkungen ihrer religiösen Rechte ausgesetzt, was zu sozialen Konflikten führte.

Über die mit dem Krieg verbundenen Leiden spricht Weber beispielsweise im Abschnitt „Atem“:

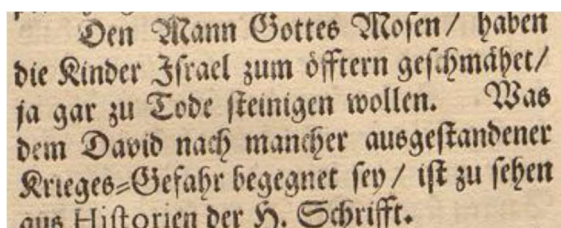

Abb. 18: Božiemu mužovi Mojžišovi sa deti Izraela často vysmievali a dokonca ho chceli ukameňovať. Čo všetko sa prihodilo Dávidovi po mnohých pretrpených vojnových nebezpečenstvách, sa môžeme dočítať v príbehu Svätého písma.

Quelle: urn: nbn: de: gbv: 3:1 - 559754-p0099-7

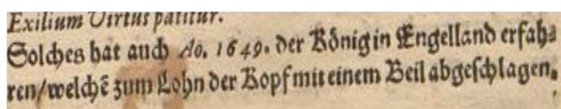

Abb. 19: To zažil aj anglický kráľ v roku 1649, ktorému na oplátku sekerou st'ali hlavu.

Quelle: *ibid.*

Im weiteren Verlauf des Textes wendet sich Weber direkt an die Bürger der Stadt und erinnert sie an Gottes Hilfe:

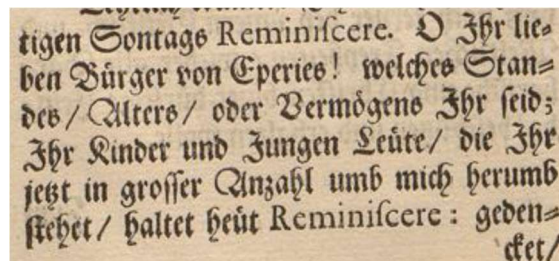

Abb. 20: Milí občania mesta Prešov! Nech ste akéhokol'vek stavu, veku a majetku, Vy deti a mladí ľudia, ktorí teraz stojíte vo veľkom počte okolo mňa, pamätajte si dnešok: pamätajte a myslite na to, v čom vám Boh, náš Pán, pomohol, pamätajte si a pripomínajte si, ako vás Boh ochránil pred nebezpečenstvom a vojnou a ako vás oslobodil.

Quelle: urn: nbn: de: gbv: 3:1 - 559754-p0103-1

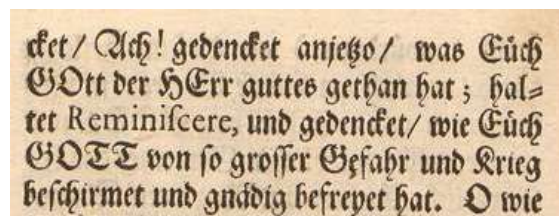
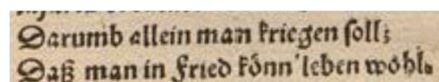

Abb. 21: nächste Seite – Fortsetzung

Quelle: urn: nbn: de: gbv: 3:1 - 559754-p0104-7

Im Abschnitt „Nieren“ spricht Weber über die **Sinnlosigkeit des Krieges** mit den Worten, dass ein Herrscher ohne Zwang das Friedensschwert nicht gegen das Kriegsschwert tauscht und es nicht ohne Grund aus der Scheide ziehen wird, dass er nicht mit Angst auf das zweifelhafte Ende des Krieges warten wird, obwohl es manchmal notwendig ist zu kämpfen, was er mit den Begriffen „gute Absicht“, „gerechter Grund“, „Tapferkeit“ unterstreicht, aber all dies wieder mit dem Begriff „Kriegsleid“ verbindet und daran erinnert, dass „das Glück in Kriegszeiten sehr unbeständig ist und [...] Frieden besser ist als die Hoffnung auf den Sieg“.

⁴ Johannes Weber selbst und seine ganze Familie sind ein Beispiel für solche Verfolgung (Mord an den Söhnen, Enteignung).

Abb. 22: Preto by mal každý pochopiť, že sa v mieri dá žiť lepšie.

Quelle: urn: nbn: de: gbv: 3:1 - 559754-p0095-2

Im Abschnitt „Brust“, in dem er den **Schutz seiner Untertanen** demonstriert und wie man dem Feind begegnen muss, erinnert er durch die traurige Geschichte einer Mutter, die ihre fünf Söhne in den Krieg geschickt hat, an die Sinnlosigkeit des Krieges. Als sie (die Mutter) hörte, dass die Söhne zurückkehren sollten, wartete sie in einem Vorort auf sie. Und als ihr jemand sagte, dass alle ihre Söhne gefallen seien, antwortete sie: Das habe ich nicht gefragt, sondern wie es unserem Land geht. Darauf antwortete ihr der Mann: Wir haben gesiegt. Ihre Reaktion lautete: Dann kann ich das Leid, dass meine Söhne dafür gestorben sind, leichter ertragen. Weber spricht also von sinnlosen Opfern an Menschenleben, aber gleichzeitig auch vom Stolz der Mutter, der heute unverständlich erscheint.

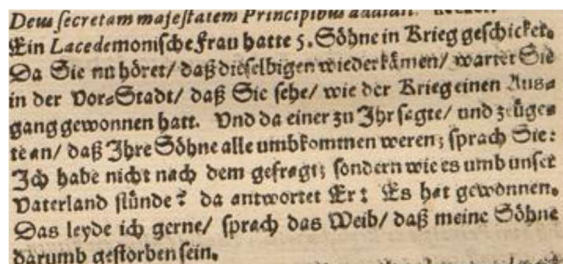

Abb. 23: Jedna lacedemónska žena poslala svojich piatich synov do vojny. Keď sa dopočula, že by sa mali vrátiť spät, čakala na nich na predmestí, aby uvidela, ako vyhrali vojnu. A keď jej niekto povedal, že všetci jej synovia zahynuli, odpovedala: Na to som sa nepýtala, ale na to, ako sa vodí našej krajine. Na to jej ten človek odpovedal: Zvíťazili sme. Potom ľahšie zne- siem utrpenie, že moji synovia preto zomreli, odvetila žena.

Quelle: urn: nbn: de: gbv: 3:1 - 559754-p0079-2

Im Abschnitt „Brüste“, in dem er in erster Linie Ehre und Frömmigkeit erwähnt, erinnert er auch an den **materiellen Schaden**, den der Krieg mit sich bringt:

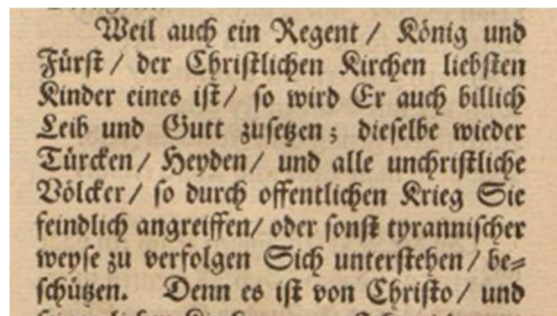

Abb. 24: Vladári musia si chrániť svoj nehodný život a majetok, ktorý im vo vojne môžu vziať Turci, pohania a iné nekresťanské národy alebo iní tyranskí prenasledovatelia.

Quelle: urn: nbn: de: gbv: 3:1 - 559754-p0080-3

2.5 Hilfe in Not

Ein relativ wichtiges soziales Thema in Webers Text ist die Hilfe in Not für Schwache, Arme und Verletzliche. Obwohl die Begriffe „Obdachlosigkeit“ und „Migration“, wie sie heute verstanden werden in der beschriebenen Zeit noch nicht existierten, lebten viele Menschen damals auf der Straße oder versuchten, in den Städten ein besseres Leben zu finden. Diese Migration infolge von Kriegen oder Hungersnöten in Verbindung mit Armut und mangelnden Möglichkeiten führte insbesondere in den Städten zu häufigen sozialen Problemen. Die Stadt Eperies organisierte Hilfe für solche Menschen in Form von Unterkünften, Verpflegung und anderen Grundbedürfnissen. Weber spricht vor allem im Abschnitt „Augen“ über **Hilfe** und wendet sich dabei an den Allmächtigen, damit er ihm dabei hilft:

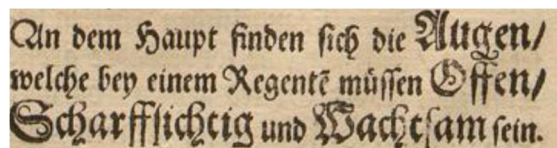

Abb. 25: Na hlave sa nachádzajú oči, ktoré musí mať vládár otvorené, musí vidieť ostro a byť bdely. Otvorený voči Bohu, ku ktorému vo svojom ťažkom úrade vzhliada, ktorého pomoc si v núdzi vyprosuje a ktorého vôľou sa vo svojom povelaní riadi.

Quelle: urn: nbn: de: gbv: 3:1 - 559754-p0050-7

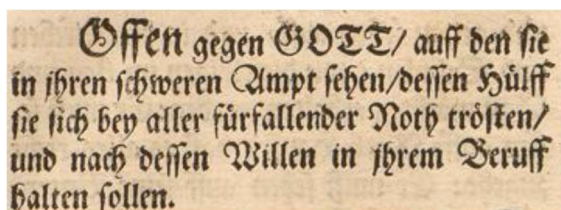

Abb. 26: nächste Seite – Fortsetzung

Quelle: urn: nbn: de: gbv: 3:1 – 559754-p0051-2

Diese Aussage ist reich an Symbolik und spiegelt das klassische Verständnis von Herrschaftsmacht im Kontext religiöser und moralischer Werte wider. Jeder Mensch braucht Hilfe und Unterstützung, insbesondere in schwierigen Zeiten, in denen er Herausforderungen gegenübersteht, die seine menschlichen Fähigkeiten übersteigen. Das Gebet um Hilfe drückt die Abhängigkeit von einer höheren Macht in entscheidenden Momenten aus.

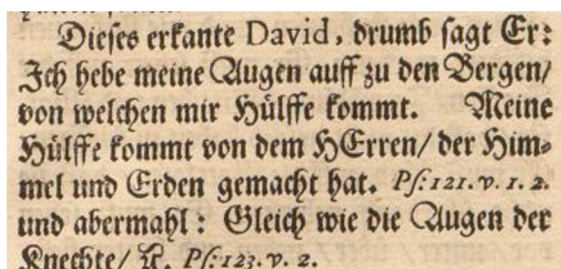

Abb. 27: Toto rozpoznal David a preto povedal: Svoj zrak upieram na vrchy: príde mi odtiaľ pomoc? Pomoc mi príde od Pána, ktorý stvoril nebo i zem. Žalm 121, 1-2⁵ a opäť: Hľa, ako oči služobníkov hľadia [...] Žalm 123, 2⁶

Quelle: *ibid.*

Die Hilfe in diesem Ausspruch symbolisiert Gottes **Schutz** und **Unterstützung**, die vom Schöpfer, der Macht über das gesamte Universum hat, ausgeht. Dieser Ausspruch ist eine Aufforderung, auf Gott zu vertrauen und sich auch in Zeiten der Unsicherheit oder Krise in seine Hände zu begeben.

In den ersten beiden Beispielen handelt es sich um Hilfe, die vom Gott kommt und nicht physischer oder materieller Natur ist. Im biblischen Kontext geht es um umfassendere, spirituelle Hilfe – Schutz vor Gefahren, Führung in schwierigen Zeiten, Stärkung in Versuchung und Ausdauer in Problemen. Diese

Hilfe ist etwas, das der Mensch nicht immer kontrollieren oder vorhersagen kann, worauf er sich aber verlassen kann.

Über die Hilfe in Notfällen durch Ärzte und Apotheker, also über physische Hilfe, schreibt neben Weber auch sein Bewunderer und Freund in seiner *Laudatio* am Anfang des Textes, Johannes Müller, der deutscher Prediger und zu der betreffenden Zeit gerade in Eperies tätig war.

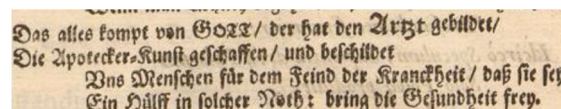

Abb. 28: To všetko je dané od Boha, ktorý stvoril lekára, lekárnické umenie, aby ochránil nás ľudí pred nepriateľskou chorobou, je to pomoc v núdzi: a pri naša uzdravenie.

Quelle: urn: nbn: de: gbv: 3:1 – 559754-p0026-4

Fazit

Aus der obigen Analyse geht hervor, dass es auch im 17. Jahrhundert soziale Probleme gab, die von den zuständigen Personen, d.h. den Richtern, dem Adel, dem Klerus, den reichen Bürgern und anderen, gelöst werden mussten. Aus dieser Perspektive lassen sich zwei unterschiedliche Sichtweisen feststellen:

Der erste Standpunkt ist, dass sich erwähnte soziale Probleme nicht wesentlich von den heutigen unterscheiden und unterscheiden. Soziale und wirtschaftliche Ungleichheit ist auch für heutige Welt typisch, vielleicht mit dem einzigen Unterschied, dass es heute Mechanismen zur Unterstützung der Armen gibt. Das Sozialversicherungssystem ist relativ gut entwickelt und bietet verschiedene Formen der Unterstützung (Arbeitslosengeld, Wohngeld, Familienbeihilfen). Es bleibt die Frage, ob diese ausreichend sind und das Problem lösen. Soziale Gerechtigkeit wird heute im Zusammenhang mit Chancengleichheit und der Bekämpfung von Diskriminierung verstanden.

Obwohl wir heute über moderne Sozialsysteme verfügen, gibt es nach wie vor Probleme mit Einkommensungleichheit, Ge-

⁵ Biblia – Sväté písma. Žalmy (2025, [cit. 2025-09-15]).

⁶ Žalmy. Evanjelický preklad (2025, [cit. 2025-09-15]).

schlechterungleichheit, ethnischer Diskriminierung, Rassismus und anderen Formen der Marginalisierung. Soziale Gerechtigkeit umfasst heute die Bekämpfung dieser Formen der Diskriminierung und die Förderung gleicher Rechte für alle, was im 17. Jahrhundert natürlich nicht der Fall war. Doch auch heute noch sind Frauen in vielen Gesellschaften Diskriminierung ausgesetzt und haben eingeschränkte Rechte, also Nachteile, die sich aus etablierten sozialen und kulturellen Normen, rechtlichen und politischen Strukturen sowie wirtschaftlichen Unterschieden ergeben. Die Diskriminierung von Frauen nimmt verschiedene Formen an, von Lohnungleichheit über Geschlechterstereotypen und Unterrepräsentation in politischen und öffentlichen Ämtern bis hin zu körperlicher und sexueller Gewalt.

Religiöse und politische Konflikte müssen nicht besonders hervorgehoben werden. Abgesehen von den beiden Weltkriegen, im letzten Jahrhundert muss insbesondere an den Krieg in der Ukraine erinnert werden, den der russische Aggressor entfesselt hat. Ähnlich auch der Konflikt im Gazastreifen, der nicht nur materielle Schäden, sondern vor allem den Verlust von Menschenleben und unbeschreibliches Leid mit sich bringt. Diese Kriege haben negative Auswirkungen auf die Bevölkerung, führen zu wirtschaftlicher Destabilisierung, verschlechterten Lebensbedingungen und Gewalt. Die Besatzung betrifft nicht nur die lokale Bevölkerung, sondern hat auch weitere Probleme verursacht, beispielsweise Migrationsprobleme, die nicht nur den europäischen Kontinent, sondern die ganze Welt betreffen. Auch heute beeinflussen die Verwaltungsentscheidungen der Europäischen Union die Organisation der öffentlichen Hilfe und die Verringerung der Auswirkungen von Kriegs- und Wirtschaftskrisen auf arme und schutzbedürftige Bevölkerungsgruppen.

Die moderne Gesellschaft betrachtet den Zugang zu Bildung und Gesundheitsversorgung oft als Grundrechte, die jedem unabhängig von seiner sozialen oder wirtschaftlichen Situation zugänglich sein sollten. Doch auch heute noch gibt es in diesen Bereichen Probleme.

Ein soziales Thema, das Weber nur beschreibend im Zusammenhang mit der Notwendigkeit von Gerechtigkeit anspricht, ist die Frage der Strafen. Im 17. Jahrhundert waren Rechtssysteme nicht immer gerecht. Anschuldigungen wegen Hexerei, Ketzerei oder anderen „inakzeptablen“ Handlungen konnten zu brutalen Strafen und Hinrichtungen führen. Menschen wurden oft ohne ausreichende Beweise oder aufgrund ungenauer Anschuldigungen bestraft. Wenn wir uns das heutige Rechtssystem ansehen, sehen wir leider keinen großen Unterschied zwischen der Zeit vor 350 Jahren und der Gegenwart. Das heutige Rechtssystem ist sicherlich fortschrittlicher als das des 17. Jahrhunderts, was den Schutz der Rechte des Menschen, den rechtlichen Schutz vor staatlichem Machtmissbrauch und die Gewährleistung von Gerechtigkeit betrifft. Aber auch moderne Rechtssysteme haben ihre Mängel und stehen vor vielen Herausforderungen, wie Ungleichheiten beim Zugang zur Justiz, Missbrauch der Todesstrafe oder ineffiziente Strafvollzugssysteme.

Ähnlich ist es mit den Arbeitsbedingungen, die in der beschriebenen Zeit sehr schlecht waren: Lange Arbeitszeiten und schwere Arbeit für niedrige Löhne ohne angemessenen Arbeitsschutz. Arbeitnehmer in Handwerk und Handel verfügten nicht über ausreichende Schutzmechanismen oder Rechte. Oft war es nicht möglich, eine feste Anstellung zu finden. Die Arbeitsbedingungen unterscheiden sich heute sicherlich erheblich von denen im 17. Jahrhundert, insbesondere in Bezug auf Regulierung, Schutz der Arbeitnehmerrechte und Zugang zu sozialen Garantien. Einige Probleme bestehen jedoch weiterhin. Dazu gehören wirtschaftliche Ungleichheiten, schlechter Zugang zu Beschäftigungen für einen Teil der Bevölkerung, und auch heute noch gibt es Berufe, in denen Arbeitnehmer mit schlechten Arbeitsbedingungen und niedrigen Löhnen konfrontiert sind. Die Unterschiede bestehen vor allem in den Möglichkeiten des Rechtsschutzes und des Zugangs zu Lösungen für Arbeitsprobleme, die es in der Vergangenheit nicht gab.

Der zweite Blickwinkel ist daher die Frage, wie soziale Probleme im 17. Jahrhundert von der Gesellschaft wahrgenommen und gelöst wurden. Es gab kein Sozialversicherungssystem, keine modernen Sozialsysteme, die den Menschen in Not hätten helfen können. Soziale Gerechtigkeit wurde als Aufrechterhaltung der Ordnung zwischen den sozialen Klassen verstanden und nicht als Versuch, die Unterschiede zwischen ihnen auszugleichen. Sie wurde gleichzeitig durch die Brille der göttlichen Gerechtigkeit gesehen, was auch in Webers Text zu erkennen ist. Die Kirche spielte eine große Rolle bei der Definition moralischer und ethischer Grundsätze. Es herrschte die Überzeugung, dass soziale Hierarchien und Ungleichheiten natürlich und durch den göttlichen Plan vorbestimmt seien. Armut oder Leid wurden oft als Ergebnis des göttlichen Willens angesehen. Zu dieser Zeit gab es noch kein Konzept der universellen Menschenrechte.

Affiliation

Dieser Text ist ein Bestandteil des Projekts KEGA 037PU-4/2024 - Entwicklung in der Ausbildung durch Blended-Learning-Methode. Blocksprache bei der Vorbereitung auf den forensischen Diskurs für Translatologie-Studierende im deutsch-slowakischen Vergleich.

Literatur

- BARTUNEK, Anton, 1984. *Život a dielo lekárniky Jána Webera, 1612-1684*. Martin: Osveta.
- Biblia – Sväté písmo. Kniha Deuteronomium*, 2025. In: *Mojabiblia* [online]. [Zugriff am 2025-09-15]. Verfügbar unter: <https://www.mojabiblia.sk/svatepismo/5/kniha-deuteronomium-kapitola-1/katolicky-preklad/>
- Biblia – Sväté písmo. Kniha Sirachovcova*, 2025. In: *Mojabiblia* [online]. [Zugriff am 2025-09-15]. Verfügbar unter: <https://www.mojabiblia.sk/svatepismo/70/kniha-sirachovcova-kapitola-4/katolicky-preklad/>
- Biblia – Sväté písmo. Žalmy*, 2025. In: *Mojabiblia* [online]. [Zugriff am 2025-09-15].

Verfügbar unter: <https://www.mojabiblia.sk/svatepismo/19/zalmy-121/>

- CHOUTKOVÁ, Ema, et al., 2024. Analýza postojov mladých ľudí k adopcii detí homosexuálnymi pármami. In: S. LOVAŠOVÁ a V. BÉREŠOVÁ, eds. *Adolescenti - cieľová skupina?* Košice: FF UPJŠ 2024, s. 62-73. ISBN 978-80-574-0349-4.

Izaiáš. Evanjelický preklad, 2025. In: *Biblia* [online]. [Zugriff am: 2025-09-15]. Verfügbar unter: <https://biblia.sk/citatie/sep/iz/1/23>

SCHMIDT, Hans-Joachim, 2022. Fürstenspiegel. In: *Historisches Lexikon Bayerns*. [online]. [Zugriff am: 2022-04-13]. Verfügbar unter: <https://www.historisches-lexikon-bayerns.de/Lexikon/F%C3%BCrstenspiegel>

WEBER, Johann, 1662. *Ianus Bifrons Seu Speculum Physico-Politicum Das ist Natürlicher Regenten-Spiegel*. Leutschaw: Brewer. [online]. [Zugriff am: 2025-09-15]. Verfügbar unter: <http://dx.doi.org/10.25673/opendata2-19307>

Žalmy. Evanjelický preklad, 2025. In: *Biblia* [online]. [Zugriff am: 2025-09-15]. Verfügbar unter: <https://biblia.sk/citatie/sep/z/123>

Kontaktné údaje

prof. PhDr. Martina KÁŠOVÁ, PhD.

Institut für Germanistik und Romanistik
Lehrstuhl für Germanistik, Philosophische
Fakultät, Universität Prešov
Ul. 17. novembra 1, 08001 Prešov
Email: martina.kasova@unipo.sk

ANALÝZA PSYCHICKÝCH PROBLÉMOV DETÍ V KONTEXTE RIEŠENIA VÝCHOVNEJ STAROSTLIVOSTI RODIČOV

Analysis of children's psychological problems in the context of parental custody arrangements

Zuzana MIČKOVÁ, Jana LEVICKÁ

ABSTRAKT

Štúdia sa zameriava na identifikáciu psychosociálnych rizík v rodinách zapojených do rozvodového konania. Kvalitatívna analýza viacprípadovej štúdie analyzuje rodičovské správanie a percepciu detí v kontexte rodičovského správania. Zároveň štúdia zisťuje aké sú psychické problémy detí v prebiehajúcom rodičovskom konflikte o zverenie do výchovnej starostlivosti. Do kvalitatívnej analýzy bolo zaradených 29 rodín (N = 45 detí vo veku 3 až 10 rokov). K analýze boli využité metódy: anamnéza, rozhovor, pozorovanie, hodnotiace škály. Výsledky kvalitatívnej analýzy preukázali, že deti vnímajú rodičovský konflikt, nízku mieru rodičovskej spolupráce a inkonzistentné výchovné postupy rodičov, oslabenú emocionálnu reguláciu a znehodnocovanie druhého rodiča. Zároveň deti na konflikty medzi rodičmi reagujú somatickými symptómami a regresnými prejavmi v správaní. Regresné správanie bolo prítomné v predškolskom veku a v mladšom školskom veku sa výrazne prejavili somatické problémy. Zistenia potvrdzujú citlivosť detí na kvalitu interakcií medzi rodičmi a poukazujú na potrebu interdisciplinárneho, preventívneho prístupu pri riešení rodinných sporov s cieľom minimalizovať psychickú záťaž detí.

Kľúčové slová: Rodinné prostredie. Rodičovský konflikt. Právny spor. Psychické problémy.

ABSTRACT

The study focuses on identifying psychosocial risks in families involved in divorce proceedings. A qualitative multiple-case analysis examines parental behavior and children's perceptions in the context of parental interaction. The study also investigates the psychological problems experienced by children during ongoing parental conflict over custody arrangements. The qualitative sample included 29 families (N = 45 children aged 3 to 10 years). The methods used for analysis were case history, interviews, observation, and rating scales. The results of the qualitative analysis showed that children perceive parental conflict, low levels of parental cooperation, inconsistent parenting practices, impaired emotional regulation, and the devaluation of the other parent. At the same time, children respond to parental conflicts with somatic symptoms and regressive behavioral manifestations. Regressive behavior was present in preschool-aged children, while somatic problems were more prominent in early school-age children. The findings confirm children's sensitivity to the quality of interactions between parents and highlight the need for an interdisciplinary, preventive approach to resolving family disputes in order to minimize children's psychological burden.

Key words: Family environment. Parental conflict. Legal dispute. Psychological problems.

Úvod

Rodinné prostredie predstavuje dôležitý faktor formovania psychického vývinu dieťaťa, a narušenie rodinného systému prispieva k dysfunkcii imunity rodiny, čo sa prejavuje na psychickom zdraví detí. Proces rozchodu a rozvodu býva často sprevádzaný zvýšeným napätím a partnerskými konfliktmi, čo deti prežívajú ako pocit neistoty, ohrozenia pocitu bezpečia. Deti vystavené pretrvávajúcemu konfliktu, nízkej rodičovskej spolupráci či manipulatívne správaniu rodičov častejšie prežívajú úzkosť, pocity viny, intrapsychické napätie a psychosomatické ťažkosti, čo potvrdzujú viaceré výskumy (Hetherington & Stanley-Hagan, 1999). Viacerí autori napr. (Amato 2010; Kelly a Emery 2003; Cummings & Davies, 2010, [cit. 2025-11-21]) upozorňujú na negatívny dopad najmä konfliktov rodičov na dieťa. Autori zhodne konštatujú, že negatívny dopad nie je spojený so samotným rozchodom, rozvodom rodičov, ale predovšetkým s intenzitou konfliktného rodičovského správania. Riziko prežívania negatívnej rodinnej atmosféry zvyšuje spôsob komunikácie rodičov a ich neschopnosť, neochota zachovať funkčnú spoluprácu. Práve dlhodobé spory, vzájomné obviňovanie a „rodičovské „súboje“ o dieťa predstavujú najvýznamnejší zdroj psychickej záťaže a ohrozenia emocionálnej stability detí. Doterajšie poznatky napr. (Mičková et al. 2018, Mičková a Blatný 2019) ukazujú, že vysoká úroveň rodičovského konfliktu, rozdiely vo výchovných prístupoch a absencia jednotnej rodičovskej komunikácie negatívne ovplyvňujú emocionálnu stabilitu a celkové zdravie detí. Ďalšie výskumné zistenia napr. (Fabricius a Luecken 2007) poukazujú na potrebu vnímať rodinné prostredie, dynamiku vzťahov medzi rodičmi počas rozvodu komplexne. Autori sa zhodujú, že deti z konfliktných rodín často preberajú rolu sprostredkovateľov medzi rodičmi, čo zvyšuje ich psychické napätie a oslabuje ich adaptačnú kapacitu. Na tieto riziká upozorňuje aj Ondrušková (2020), ktorá zdôrazňuje význam sociálno-psychologickej intervencie v procese riešenia rodinných sporov, a Uhrinová (2016), ktorá apeluje na

potrebu uprednostňovať psychologické potreby dieťaťa pred formálnymi právnymi aspektami. Kvalitatívna analýza zisťuje obraz psychického zdravia detí v kontexte prežívania konfliktného rodičovského vzťahu a sporu rodičov o výchovnú starostlivosť.

1 Cieľ

Identifikovať rizikové faktory v rodinách zapojených do rozvodového a opatrovníckeho konania, ktoré prispievajú k psychickým problémom detí a zároveň objasniť špecifické riziká vzťahujúce sa k rodičovským rolám.

2 Charakteristika výskumnej vzorky

Do kvalitatívnej analýzy bolo zaradených 29 rodín nachádzajúcich sa v rozvodovom alebo opatrovníckom konaní. Výskumnú vzorku tvorilo 45 detí (30 dievčat a 15 chlapcov) vo veku 3 až 10 rokov a 58 rodičov (29 matiek a 29 otcov). Účasť na výskume bola podmienená informovaným súhlasom oboch rodičov; všetky údaje boli spracované anonymne a v súlade s etickými zásadami psychologického výskumu. Kritériom zaradenia bol prebiehajúci právny spor o výkon rodičovských práv a povinností so zameraním na zverenie dieťaťa do osobnej starostlivosti. Spoločným znakom všetkých prípadov bol deklarovaný záujem oboch rodičov o zabezpečenie primárnej starostlivosti o dieťa a právne zastúpenie počas celého konania. Do analýzy boli zahrnuté len tie rodiny, v ktorých spor prebiehal formou súdneho konania a obaja rodičia boli v opatrovníckom konaní právne zastúpení.

3 Procedúra výskumu

Výskum bol realizovaný formou kvalitatívnej viacprípadovej analýzy. Zber dát prebiehal prostredníctvom anamnestických údajov, pološtrukturovaných rozhovorov s rodičmi a deťmi, pozorovania správania detí v prítomnosti oboch rodičov aj každého rodiča osobitne, analýzy výsledkov psychologických vyšetrení a sociálneho šetrenia. Hodnotené boli oblasti: kvalita vzťahu dieťa-rodič, správanie dieťaťa v prítomnosti rodičov, reakcie a výpovede detí, internalizované a

externalizované ťažkosti uvádzané v anamnéze rodičov, v pozorovaní a v rozhovoroch s deťmi. Jednotlivé oblasti boli posudzované podľa úrovne ich intenzity s využitím trojstupňovej škály (nízka/stredná/vysoká) na základe kritérií psychologického vyšetrenia a kvalitatívnej interpretácie. Všetky etické zásady psychologického výskumu boli dodržané; práca s rodičmi aj deťmi prebiehala v súlade s princípmi dôvernosti a ochrany osobných údajov. Výstupy sú spracované tak, aby nebolo možné spätne identifikovať žiadneho respondenta prípadovej štúdie.

4 Výsledky práce

V prvej časti analyzujeme aspekt subjektívneho vnímania rizikových faktorov detí v súvislosti so správaním oboch rodičov. Analýza poukázala na prítomnosť rizikových faktorov (Rodičovský konflikt, Miera spolupráce rodičov, Emocionálna regulácia správania rodičov, výchovný prístup rodičov, Podpora vzťahu s druhým rodičom). Uvedené faktory v **Tab. č. 1** zobrazujú ich intenzitu. V **Tab. č. 2** sú zaznamenané oblasti konfliktov, na základe vnímania detí v dvoch vekových kategóriách I. predškolský vek $N=31$, $AM=4,6$ rokov, II. mladší školský vek $N=14$, $AM=8,2$ rokov. Sústredili sme sa na prejavy v oblasti psychických a fyzických symptómov, ktoré boli v ich aktuálnej rodinnej situácii prítomné a analyzovali sme samostatne obe vekové kategórie. V tab. 3 sú zobrazené najčastejšie identifikované formy správania z interakcie rodičov (percepcia vzťahovej roviny rodičov ich deťmi).

Z **Tab. č. 1**: Analýza intenzity jednotlivých psychosociálnych faktorov zobrazuje špecifické oblasti a intenzitu prežívania problémov medzi rodičmi. Deti vnímajú rodičovský konflikt prevažne ako stredne až vysoko intenzívny.

Vysokú mieru konfliktu deti uvádzali častejšie v kontexte správania matky (22) aj otca (18), pričom nízka intenzita bola zaznamenaná len u menšej časti vzorky (12 pri otcovi a 8 pri matke).

Výsledky ďalej poukazujú na výrazný rozdiel medzi rodičmi v oblasti spolupráce. Deti vnímali nízku úroveň rodičovskej kooperácie najmä u matiek (30), zatiaľ čo u otcov bola

nízka intenzita zaznamenaná v 9 prípadoch. Naopak, vysoká úroveň spolupráce bola uvádzaná výraznejšie u otcov (25) než u matiek (8).

Tab. č. 1: Faktory rodinnej klímy a ich intenzita vnímaná deťmi v kontexte správania rodičov

Faktory	Intenzita vnímania	otec	matka
Rodičovský konflikt	nízka	12	8
	stredná	15	15
	vysoká	18	22
Spolupráca rodičov	nízka	9	30
	stredná	11	7
	vysoká	25	8
Emocionálna regulácia správania rodičov	nízka	5	16
	stredná	10	9
	vysoká	30	20
Výchovný prístup rodičov	nízka	40	40
	stredná	2	2
	vysoká	3	3
Podpora vzťahu s druhým rodičom	nízka	38	36
	stredná	3	3
	vysoká	4	6
Porozumenie a empatia rodičov	nízka	36	38
	stredná	6	2
	vysoká	3	5
Sociálno-ekonomická situácia rodičov	nízka	4	16
	stredná	6	5
	vysoká	35	24

Zdroj: vlastné spracovanie

V **Tab. č. 1** ďalej vidíme, že najviac detí pripisuje rodičom vysokú intenzitu impulzivity, hnevu alebo agresívneho správania. U otcov bola vysoká intenzita zaznamenaná v 30 prípadoch, u matiek v 20 prípadoch. Nízka intenzita bola uvádzaná zriedkavejšie (5 prípadov pri otcovi a 16 pri matke). Ďalej výsledky poukazujú na výraznú prevahu nízkej konzistentnosti výchovného prístupu. U oboch rodičov bola nízka intenzita uvádzaná v 40 prípadoch. Stredná a vysoká intenzita sa vyskytovala minimálne (2–3 prípady). **Podpora vzťahu dieťaťa s druhým rodičom** bola zaznamenaná iba ojedinele (4 prípady pri otcovi a 6 pri matke). Deti vnímajú nízku úroveň rodičovskej empatie a porozumenia pomerne často. Nízka intenzita **porozumenia a empatie rodičov** bola uvádzaná v 36 prípadoch pri otcovi a v 38 prípadoch pri matke.

Vysoká úroveň empatie sa objavila iba v 3 prípadoch pri otcovi a 5 pri matke. **Sociálno-ekonomickú situáciu rodičov vnímajú deti ako vysoko stabilnú** u otcov (35 prípadov), u matiek (24 prípadov). Nízka intenzita sociálno-ekonomickej stability bola uvádzaná v 4 prípadoch pri otcovi a 16 pri matke.

Tab. č. 2: Rodinná situácia dieťaťa v súvislosti s výskytom psychických a fyzických symptómov v dvoch vekových kategóriách I. predškolský vek $N=31$, $AM=4,6$ rokov, II. mladší školský vek $N=14$, $AM=8,2$ rokov

Vek	Reakcie	
I.	Regresné správanie	Nízka 2
		Stredná 6
		Vysoká 23
I.	Somatizácia opakované bolesti brucha, hlavy bez organickej príčiny, často pred kontaktom s druhým rodičom	Nízka 22
		Stredná 5
		Vysoká 4
II.	Somatizácia opakované bolesti brucha alebo hlavy bez organickej príčiny, často pred kontaktom s druhým rodičom	Nízka 3
		Stredná 3
		Vysoká 8
II.	Školské ťažkosti, problémy so sústredením, zhoršený prospech a konflikty so spolužiakmi	Nízka 11
		Stredná 3
		Vysoká 0

Zdroj: vlastné spracovanie

V **Tab. č. 2** vidíme výsledky výskytu psychických a fyzických symptómov v dvoch vekových kategóriách. V predškolskom veku ($N = 31$, $AM = 4,6$ roka) boli zaznamenané výrazné symptómy regresného správania 23 detí (74,2 %). Stredná intenzita bola zaznamenaná u 6 detí (19,4 %) a nízka intenzita u 2 detí (6,5 %). Somatické ťažkosti boli menej frekvencované ako regres, ale stále prítomné: nízka intenzita: 22 detí (71,0 %), stredná intenzita: 5 detí (16,1 %) vysoká intenzita: 4 deti (12,9 %). Na základe výsledkov možno

konštatovať, že somatizácia sa v predškolskom veku vyskytuje v miernej forme, deti reagujú predovšetkým regresom, čo je typický mechanizmus návratu k skorším vývinovým prejavom v situáciách zvýšeného stresu. V mladšom školskom veku bol zaznamenaný výrazný výskyt somatických prejavov. 57,1 % detí vykazuje vysokú intenzitu somatizácie, čo poukazuje na zvyšujúcu sa internalizáciu napätia v staršom veku. Školské ťažkosti sa objavujú, existujú, ich výskyt dosahuje nízku intenzitu.

Tab. č. 3: Najčastejšie vnímané formy správania rodičov deťmi ($N=45$)

Formy správania	vysoká miera rizikovej formy správania (počet detí)	
Chronický rodičovský konflikt	41	Vystavenie hádkam, ponížovaniu druhého rodiča, manipulácii
Parentifikácia	33	Požadovanie zastávať rolu „prostredníka“ -povedz mame,otcovi
Nedostatočná predvídateľnosť	37	Časté zmeny dohôd rodičov, nejasné pravidlá, časté zmeny plánov
Znehodnocovanie druhého rodiča	31	Znižovanie autority jedného rodiča

Zdroj: vlastné spracovanie

Tab. č. 3 zobrazuje prevalenciu rizikových foriem rodičovského správania, ktoré sa priamo premietajú do percepcie detí. Najčastejšie deti uvádzali chronický rodičovský konflikt (41 detí; 91,1 %). Parentifikácia, teda prenášanie zodpovednosti a úloh na deti, bola zaznamenaná u 33 detí (73,3 %). Nedostatočná predvídateľnosť správania rodičov sa prejavila u 37 detí (82,2 %). Znehodnocovanie druhého rodiča percipovalo 31 detí (68,9 %).

5 Diskusia

Zistenia tejto štúdie potvrdzujú, že deti sú veľmi citlivými indikátormi napätia a konfliktu v rodinnom prostredí. Vysoké skóre v oblasti vnímaného rodičovského konfliktu ukazuje, že nesúladi rodičov deti emočne výrazne zaťažuje. Tento výsledok je v súlade s Cummingsom a Daviesom (2010), ktorí poukazujú na to, že rodičovská dysharmónia priamo narúša emocionálnu reguláciu dieťaťa a oslabuje jeho pocit bezpečia a istoty. V našom súbore sme zaznamenali asymetriu v rodičovskej kooperácii, pričom deti vnímali otcov viac kooperujúcejších v porovnaní s matkami. Táto percepcia detí môže odrážať rozdielne správanie rodičov v kontexte riešenia základného rodičovského konfliktu (zverenie do osobitnej výchovnej starostlivosti), kde otcovia intenzívne komunikujú s matkou dieťaťa, pričom matky majú tendenciu preberať kontrolu nad situáciu v prežívaní neistoty. Tento obraz je v súlade s Emerym (2011), podľa ktorého nevyvážená interakcia medzi rodičmi zvyšuje vnímanú neistotu dieťaťa a oslabuje jeho dôveru v stabilitu rodinných väzieb. V slovenskom prostredí na túto dynamiku nadväzuje Ondrušková (2020), ktorá upozorňuje, že rodinné poradenstvo často nedostatočne podporuje kooperatívne rodičovstvo po rozvoze, čo vedie k pretrvávaniu asymetrických rodičovských vzorcov. Ďalším zistením je percepcia emocionálnych prejavov v správaní rodičov. Deti opisovali otcov ako emocionálne reaktívnejších. Tento obraz je konzistentný so zisteniami o vyššej expresivite negatívnych emócií u mužov v konfliktných situáciách (Davies a Sturge-Apple 2014). Za významné zistenie považujeme percepciu výchovného prístupu rodičov deťmi. 89 % detí vnímalo nízku konzistentnosť a nedostatočné zladenie hraníc medzi rodičmi. Výchovná inkonzistencia ako uvádzajú Kelly a Emery (2003) zvyšuje neistotu detí a prispieva k problémovému správaniu, a podľa Šulíkovej (2019) sa inkonzistencia často prejavuje spolu so znevažovaním druhého rodiča. Za významné zistenie viacprípadovej analýzy možno považovať tiež identifikovanie nízkej podpory vzťahu dieťaťa s druhým rodičom. Tento jav je možné interpretovať cez koncept konfliktu

lojality (Amato a Afifi 2006), keď dieťa prežíva psychické napätie medzi potrebou pripútať sa k obom rodičom a tlakom prejať lojalitu len k jednému z nich. Výpovede detí poukazujú na nízku mieru rodičovského porozumenia a empatie voči ich emocionálnym potrebám. Uvedené je v súlade so zisteniami Kim a kol. (2020), ktorí poukázali, že nízka rodičovská empatia súvisí s vyššou emocionálnou dysreguláciou u detí. Analýza rodičovských interakcií zároveň potvrdila prítomnosť maladaptívnych vzorcov, najmä chronického konfliktu a znehodnocovania druhého rodiča. Emery (2011) uvádza, že tieto mechanizmy sú typické pre vysoko konfliktné rodiny, v ktorých deti často preberajú úlohy presahujúce ich vývinové možnosti. Tento proces úzko súvisí s parentifikáciou, pri ktorej dieťa preberá zodpovednosť za udržiavanie rovnováhy medzi rodičmi alebo za uspokojovanie emocionálnych potrieb jedného z nich (Boszormenyi-Nagy & Spark, 1984; Johnston a Roseby 1997). Dôležitým zistením štúdie je, že pri percepcii vyššej empatickej schopnosti rodičov je u detí prítomnosť úzkostnej symptomatológie nižšia. Pre uvedené zistenie nachádzame podporu vo výskumoch napr. (Šulíková 2019; Mičková 2024). Autori zdôrazňujú význam porozumenia pre emocionálnu reguláciu a pocit bezpečia dieťaťa. Analýza vývinových období predškolský vek a mladší školský vek preukázala rozdielne vzorce prežívania podľa veku. U predškolských detí zistenia ukazujú na výraznejšie prejavy regresného správania, čo je konzistentné s modelom emocionálneho fungovania, vzťahovej väzby (Cummings a Davies 2010). Vzhľadom k pretrvávajúcim konfliktom a prežívaniu týchto konfliktov v rodinnej klíme, možno regres chápať ako ochranný mechanizmus, prostredníctvom ktorého deti prejavujú snahu obnoviť pocit bezpečia. Somatické ťažkosti (bolesti brucha, hlavy) sa u predškolákov vyskytovali menej, no ich prítomnosť naznačuje neverbálnu komunikáciu úzkosti (Egger et al. 2019). Naopak, u detí mladšieho školského veku v uvedenej štúdií prevládali somatické symptómy. Harold et al. (2007) a Lucas-Thompson et al. (2019) uvádzajú, že staršie deti majú tendenciu emočný stres

viac internalizovať, čo sa často prejavuje psychosomatickými problémami. Školské problémy v tejto vekovej kategórii neboli výrazne manifestované, čo môže naznačovať, že emocionálne dôsledky konfliktu sa v prvom rade premietajú do telesných a neverbálnych symptómov, výraznejšie ako do akademického výkonu. Porovnanie rodičovského správania na základe percepcie detí preukázalo, že deti vnímali rozdiely v rodičovskom správaní. Konkrétne otcov vnímali ako impulzívnejších a s vyššou mierou konfliktnej komunikácie, čo je v súlade s novšími zisteniami, podľa ktorých práve nízka emočná regulácia a nátlakové rodičovské správanie otcov významne zvyšujú riziko maladaptívnych reakcií detí. Matky boli deťmi častejšie vnímané ako menej spolupracujúce a tiež prejavujúce sa slabou podporou vzťahu s otcom. Uvedené zistenia sú v zhode s výskumami zameranými na dynamiku vzťahu rodičov pri rozvoze. Konfliktná komunikácia zvyšujú pravdepodobnosť emocionálnych a somatických ťažkostí detí (Herrero et al. 2024). Pri oboch rodičovských rolách deti vnímali rizikové formy správania, ako inkonzistencia, znehodnocovanie druhého rodiča. Tieto formy správania predstavujú výrazné prediktory dlhodobej psychickej záťaže detí v konfliktných rodinách (Johnston et. al. 2009; Von Boch-Galhau 2018). Analýza rodičovských rolí v kontexte správania matiek a otcov samostatne vo vnímaní deťmi umožňuje formulovať špecifické riziká viazané na rolu otca a matky. U otca detí výraznejšie percipovali prejavy ako emočná dysregulácia, reaktivita, vyššia intenzita konfliktného správania a u matiek nízku spoluprácu, obmedzovanie podpory vzťahu dieťaťa s otcom. Na základe zistenej diskrepancie v oblasti fungovania rodičovských rolí možno konštatovať, že intenzita problémov v rodinnej dynamike, konkrétne vo vzťahovej rovine rodičov, predstavuje riziko vzniku psychologických problémov detí. V uvedenej štúdií sa preukázalo riziko v obraze duševného zdravia, regresné správanie a somatické problémy. Výsledky štúdie poukazujú na potrebu systematickejšej integrácie psychologických, sociálnych a právnych hľadísk v rodinnoprávnych konaniach (Levická 2020). Súčasná

prax na Slovensku je založená na kontradiktórnom modeli (Uhrinová 2016), v ktorom má každý rodič svojho právneho zástupcu a záujem dieťaťa sa neraz interpretuje cez optiku záujmov jednotlivých strán. Rozhodovanie o zverení sa tak často mení na právny spor medzi rodičmi, čo eskaluje konflikt a zvyšuje psychickú záťaž detí (Uhrinová, 2016). Vysoko konfliktné prípady si preto vyžadujú citlivý, koordinovaný a multiprofesijný prístup, ktorý zahŕňa psychológov, sociálnych kurátorov pre ochranu detí, právnikov a ideálne aj mediátorov. Interdisciplinárny model zastupovania dieťaťa, organizovaný ako jednotný tím (psychológ – sociálny kurátor – právnik), by mohol významne zvýšiť kvalitu rozhodovania aj mieru psychologickéj ochrany dieťaťa. Psychológ by v takomto tíme prinášal poznatky o emocionálnych potrebách dieťaťa a vzťahovej dynamike, sociálny kurátor by poskytoval kontext rodinného prostredia a právnik by zabezpečoval premietnutie odborných zistení do právneho rozhodovania. Medzinárodné skúsenosti (Bala a Birnbaum 2010; Parkinson (2011, [cit. 2025-11-21])) ukazujú, že takýto trojpilierový prístup znižuje riziko traumatizácie a retraumatizácie dieťaťa počas konania a vedie k rozhodnutiam, ktoré lepšie odrážajú jeho skutočné psychologické a sociálne potreby. Takto koncipovaný systém môže mať i preventívny rozmer – spoločné zastupovanie môže prispieť k identifikácií rizikových faktorov (napr. inkonzistencia rodičov, znevažovania druhého rodiča, psychickej manipulácie apod.) a môže prispieť k vytvoreniu priestoru pre ciele intervencie už počas konania (Ondrušková 2020). Zároveň takto koncipovaný systém môže eliminovať riziko sekundárnej viktimizácie detí v dôsledku dlhého súdneho sporu. Kelly (2012) uvádza, že deti z rodín, kde rozvod a zverenie prebiehajú v kooperatívnom a odborne vedenom režime, vykazujú nižšiu úzkosť, vyššiu emocionálnu stabilitu a lepšie sociálne fungovanie. Takýto prístup zvyšuje pravdepodobnosť, že výsledky konania budú skutočne reflektovať potreby a najlepší záujem dieťaťa (Amato 2014; Parkinson 2011; Jouriles et. al. (2016, [cit. 2025-11-21])).

Zistenia štúdie ukazujú na dôležitosť prevencie z dôvodu minimalizácie psychickej záťaže detí. Je preto dôležité podporovať uzatváranie rodičovských dohôd mimo súdu. Ako uvádzajú Kelly (2012) a Emery (2011), mediácia a kooperatívne rodičovstvo umožňujú riešiť otázky starostlivosti bez kontradiktórnych právnych postupov, čím sa znižuje stres, nepriateľstvo a intenzita konfliktov. Empirické výskumy (Amato 2014; Parkinson 2011) potvrdzujú, že deti rodičov, ktorí dokážu dosiahnuť dohodu, vykazujú lepšiu emocionálnu adaptáciu, menej behaviorálnych problémov a vyššiu dôveru v stabilitu rodinných vzťahov. Limity tejto štúdie odrážajú prirodzené obmedzenia kvalitatívnej viacprípadovej analýzy. Výskum sa realizoval na relatívne malej vzorke 29 rodín (N = 45 detí, N = 58 rodičov), čo je síce primerané kvalitatívnemu prístupu, ale obmedzuje možnosti generalizácie na širšiu populáciu. Súbor tvorili rodiny už zapojené do súdnych konaní, čo pravdepodobne znamená vyššiu intenzitu konfliktu a záťaže než u rozvádzajúcich sa rodín vo všeobecnosti. Štúdia zachytáva stav rodín počas prebiehajúceho sporu, neposkytuje však údaje o dlhodobom vývine detí a neumožňuje analyzovať získané výsledky ako kauzálne vzťahy. Napriek tomu však možno konštatovať, že percepčia detí na situáciu v rodine je spojená s intenzitou prežívania situácie symptomatickými prejavmi, ktoré vytvárajú riziko pre ich psychický vývin. Kvalitatívna analýza prípadovej štúdie zároveň vyžadovala vysokú mieru etickej opatrnosti s deťmi v citlivej rodinnej situácii čo mohlo obmedziť autenticnosť vyjadrení, prejavov v správaní, spontánnosť. Vzhľadom k tomu, že informácie boli získavali v kontexte psychologického vyšetrenia a sociálneho šetrenia, niektorí rodičia mohli svoje správanie modifikovať v snahe prezentovať sa priaznivejšie a deti mohli svoje odpovede v prítomnosti rodiča tlmiť zo strachu či lojality. Napriek týmto limitom majú zistenia významný aplikačný potenciál. Naznačujú význam prepojenia sociálnej práce, psychológie a právneho zastupovania do koordinovaného rámca môže výrazne zlepšiť ochranu záujmov dieťaťa. Medzinárodná prax poukazuje na efektívnosť Cochemského

modelu (Rudolph 2007), založeného na včasnej, koordinovanej a interdisciplinárnej intervencii, preferencii dohody a participácii dieťaťa. Skúsenosti z Nemecka ukazujú, že tento model skracuje dĺžku konaní, znižuje počet pojednávaní a zvyšuje mieru rodičovských dohôd; v mnohých prípadoch sa dohoda dosiahla už na prvom pojednávaní (Rudolph, 2007). Implementácia Cochemského modelu viedla k redukcii eskalačných podaní, vyššiemu využívaniu mediácie a efektívnejšej participácii dieťaťa prostredníctvom odborníkov. Von Boch-Galhau (2018) uvádza, že Cochemský prístup sa v Nemecku stal modelom „best practice“ pri riešení rodičovského odcudzenia a vysoko konfliktných rozvodov. Pozitívne skúsenosti priniesla aj adaptácia princípov Cochemského modelu v Českej republike, kde Nováková a Matoušek (2017) potvrdili zlepšenie koordinácie medzi súdmi, orgánmi sociálnoprávnej ochrany detí a psychológmi a posilnenie zohľadňovania potrieb a názorov dieťaťa. Autori zároveň uvádzajú, že interdisciplinarita zvyšuje kvalitu rodičovskej spolupráce a pravdepodobnosť dosiahnutia dohody bez zdĺhavého súdneho sporu (Nováková a Matoušek 2017; Von Boch-Galhau 2018). Tieto poznatky naznačujú, že Cochemský model predstavuje perspektívny rámec riešenia rodinných konfliktov, ktorý kladie dôraz na pohodu dieťaťa, rodičovskú kooperáciu a zdieľanú profesionálnu zodpovednosť. Pellón-Elexpuru, et. al. (2024) v tomto kontexte dodávajú, že u rodičov s vysokým stupňom konfliktov je dôležité tiež zamerať sa nie len na riešenie rodinnej situácie ale aj na symptomatológiu a blaho rodičov. Autori konštatujú, že fyzické a psychické symptómy rodičov sú dôležité pre prispôsobenie sa rozvodovej situácii a následné rozvíjanie rodičovských zručností. Autori považujú za dôležité vytvoriť tiež preventívne a intervenčné programy podporujúce primerané emocionálne prostredie, aby sa deti mohli po rozvode emocionálne rozvíjať. Pri analýze rozvodov s vysokým stupňom konfliktu by sa mal výskum aj klinická prax nemal zameriavať iba na konflikt, ale aj na psychický stav rodičov (Pellón-Elexpuru et al. (2024, [cit. 2025-11-21])). Na Slovensku však podľa Ondruškovej (2020)

absentuje, resp. vyskytuje sa obmedzene odborné sprevádzanie rodín počas rozvodového procesu, chýbajú systematické mediačné programy či programy rodičovského poradenstva. Je však dôležité zdôrazniť, že implementácia na Slovensku nemôže byť mechanická. Každý systém starostlivosti o dieťa je formovaný špecifickým právno-kultúrnym kontextom, ktorý ovplyvňuje postupy, hodnoty aj profesijné roly. Aplikácia *Cochenského modelu* v slovenskom prostredí by si preto vyžadovala citlivú adaptáciu právnych, organizačných a odborných mechanizmov tak, aby sa zachovala jeho základná filozofia a zároveň rešpektovali špecifiká domáceho rodinnoprávného systému.

Najdôležitejšie výsledky sa porovnávajú s ďalšími výskumnými zisteniami s cieľom identifikovať podobnosti a odlišnosti, ktoré by preukázali schopnosť zovšeobecnenia výsledkov v populácii. Najdôležitejšie výsledky sa porovnávajú s ďalšími výskumnými zisteniami s cieľom identifikovať podobnosti a odlišnosti, ktoré by preukázali schopnosť zovšeobecnenia výsledkov v populácii. Najdôležitejšie výsledky sa porovnávajú s ďalšími výskumnými zisteniami s cieľom identifikovať podobnosti a odlišnosti, ktoré by preukázali schopnosť zovšeobecnenia výsledkov v populácii. Najdôležitejšie výsledky sa porovnávajú s ďalšími výskumnými zisteniami s cieľom identifikovať podobnosti a odlišnosti, ktoré by preukázali schopnosť zovšeobecnenia výsledkov v populácii. Najdôležitejšie výsledky sa porovnávajú s ďalšími výskumnými zisteniami s cieľom identifikovať podobnosti a odlišnosti, ktoré by preukázali schopnosť zovšeobecnenia výsledkov v populácii.

Záver

Výskum ukázal, že deti zapojené do rozvodového procesu veľmi citlivo vnímajú správanie rodičov a celkovú kvalitu rodinného prostredia. Dlhodobý rodičovský konflikt, nedostatočná spolupráca rodičov ako aj ich nízka vzájomná podpora vytvárajú limity prežívania pocitu istoty a psychickej stability detí. Pri prežívaní negatívnej rodinnej atmosféry deti prežívajú emocionálnu záťaž, na ktorú reagujú buď regresným správaním,

alebo somatickou symptomatológiou. U mladších detí sa emocionálna záťaž manifestuje návratom k skorším vývinovým prejavom, ako je plačlivosť, lipnutie na rodičovi či zmeny v správaní. U starších detí dominuje tendencia internalizovať napätie, čo sa často premieta do bolestí hlavy, bolestí brucha alebo iných somatických ťažkostí bez zjavnej zdravotnej príčiny. Konflikt medzi rodičmi tak deti nespracúvajú na vedomej úrovni, ale prenášajú sa do emocionálneho prežívania. Deti zároveň opakovane vnímali situácie, v ktorých museli zastupovať rolu sprostredkovateľa medzi rodičmi alebo zažívali ponižovanie jedného rodiča druhým. Tento typ správania narúša ich prirodzenú lojalitu k obom rodičom a vedie k vnútornému napätiu, ktoré presahuje ich emočné možnosti. Okrem toho sa u detí často objavovala neistota spôsobená nedostatočnou predvídateľnosťou v správaní rodičov, zmenami dohôd alebo rozdielnymi výchovnými pravidlami v jednotlivých domácnostiach. Na základe týchto zistení možno konštatovať, že psychická záťaž detí nie je spôsobená samotným rozvodom, ale dlhodobým konfliktom medzi rodičmi a absenciou stabilného, zrozumiteľného a emočne bezpečného prostredia. Výsledky štúdie poukazujú na potrebu odbornej podpory rodín s cieľom minimalizovať rizikové faktory a posilniť kooperatívnu komunikáciu medzi rodičmi. Interdisciplinárny prístup, ktorý integruje psychologické, sociálne a právne aspekty, sa javí ako zásadný pre ochranu psychického zdravia detí.

Affiliácia

Príspevok je výstupom z projektu KEGA 003UCM-4/2023 *Intervencie v sociálnoprávnej ochrane detí*

Zoznam bibliografických odkazov

- AMATO, Paul R., 2010. Research on divorce: Continuing trends and new developments. In: *Journal of Marriage and Family*. Roč. 72, č. 3, s. 650–666. ISSN 1741-373. <https://doi.org/10.1111/j.1741-3737.2010.00723.x>
- AMATO, Paul R., 2014. The consequences of divorce for adults and children: An

- update. In: *Društvena Istraživanja: Journal for General Social Issues*. Roč. 23, č. 1, s. 5–24. ISSN 1540-4560. <https://doi.org/10.5559/di.23.1.01>
- AMATO, Paul R. a Tamara D. AFIFI, 2006. Feeling caught between parents: Adult children's relations with parents and subjective well-being. In: *Journal of Marriage and Family*. Roč. 68, č. 1, s. 222–235. ISSN 1741-3737. <https://doi.org/10.1111/j.1741-3737.2006.00243.x>
- BALA, Nicholas a Rachel BIRNBAUM, 2010. Children's participation in family justice decision-making: Lessons from Canada. In: *International Journal of Law, Policy and the Family*. Vol. 24, č. 2, s. 145–171. ISSN 1360-9939. <https://doi.org/10.1093/lawfam/ebq004>
- BOSUORMENYI-NAGY, Ivan a Geraldine M. SPARK, 1984. *Invisible loyalties: Reciprocity in intergenerational family therapy*. New York: Routledge. ISBN 978-13-158-2593-9.
- CUMMINGS, Edward Mark a Patrick T. DAVIES, 2010. *Marital conflict and children: An emotional security perspective*. Guilford Press. ISBN 978-1606235195.
- DAVIES, Patrick T. a Melissa L. STURGE-APPLE, 2014. Family context in the development of psychopathology. In: M. Lewis a K. D. Rudolph, eds. *Handbook of developmental psychopathology*. Springer, s. 143–161. ISBN 978-1-4614-9608-3.
- FABRICIUS, William V. a Linda LUECKEN, 2007. Postdivorce living arrangements, parent conflict, and long-term physical health correlates for children of divorce. In: *Journal of Family Psychology*. Roč. 21, č. 2, s. 195–205. ISSN 0893-3200.
- HAROLD, Gordon, Daniel ACQUAH, Ruth SELLERS a Haroon CHOWDRY, 2016a. *What works to enhance inter-parental relationships and improve outcomes for children Early Intervention Foundation*. London: University of Sussex. ISBN 978-1-78425-719-4.
- HAROLD, Gordon T., Ruth SELLERS, Katherine H. SHELTON, 2007. Interparental conflict and children's academic attainment. In: *Child Development*. Roč. 87, č. 6, s. 1942–1956. ISSN 0009-3920. DOI: 10.1111/j.1469-7610.2007.01793.x
- HETHERINGTON, E. Mavis a Margaret STANLEY-HAGAN, 1999. The adjustment of children with divorced parents. In: *Journal of Child Psychology and Psychiatry*. Roč. 40, č. 1, s. 129–140. ISSN 0021-9630.
- HERRERO, Marta, Anna MARTINEZ-PAMPLIEGA a Irati ALVAREZ, 2020. Rodinná komunikácia, adaptácia na rozvod a malátnosť detí: Moderujúca úloha spoločného rodičovstva. In: *Journal of Family Communication*. Roč. 20, č. 2, s. 114–128. ISSN 1532-7698. <https://doi.org/10.1080/15267431.2020.1723592>
- JOHNSSTON, Janet, Vivienne ROSEBY a Kathryn KUEHNLE, 2009. *In the name of the child: A developmental approach to understanding and helping children of conflicted and violent divorce*. New York: Springer Publishing Company. ISBN 978-08261-1128-9.
- JOHNSTON, Janet a Vivienne ROSEBY, 1997. *In the name of the child: A developmental approach to understanding and helping children of conflicted and violent divorce*. New York: Free Press.
- JOURILES, Ernest N., Renee McDONALD a Chrystyna D. KOUROS, 2016. Interparental conflict and child adjustment. In: D. CICCHETTI, ed. *Developmental psychopathology: Risk, resilience, and intervention*. John Wiley & Sons, Inc., s. 608–659. ISBN 978-1118120934. <https://doi.org/10.1002/9781119125556.devpsy412>
- KELLY, Joan B., 2012. Risk and protective factors associated with child adjustment following separation and divorce. In: *Family Court Review*. Roč. 50, č. 4, s. 467–476. ISSN 1744-1617.
- KELLY, Joan B. a Robert E. EMERY, 2003. *Children's adjustment following divorce*.

- In: *Family Relations*. Roč. 52, č. 4, s. 352–362. ISSN 0197-6664.
- KOZŁOWSKA, Kasia, Stephen SCHER a Helene HELGELAND, 2020. *Functional somatic symptoms in children and adolescents*. Springer. ISBN 978-3-030-46183-6.
- LEVICKÁ, Jana, 2020. *Prípadový manažment pre sociálnu prácu*. Trnava: Univerzita sv. Cyrila a Metoda v Trnave. ISBN 978-80-89788-48-4
- LUCAS-THOMPSON, R. G., W. A. GOLDBERG, W. A. a K. J. PREACHER, 2019a. Maternal stress and children's adjustment. In: *Journal of Family Psychology*. Roč. 33, č. 3, s. 331–342. ISSN 0893-3200.
- LUCAS-THOMPSON, R. G., C. J. McKERNAN a L. C. HUFFMAN, 2019b. Parental divorce and the adjustment of adolescents. In: *Journal of Family Psychology*. Roč. 33, č. 3, s. 349–360. ISSN 0893-3200.
- MIČKOVÁ, Zuzana, Marek BLATNÝ a Michal HRDLÍČKA, 2018. The relationship between family factors and somatic problems in adolescence. In: *AD ALTA*. Roč. 8, č. 2, s. 172–178. ISSN 1804-7890.
- MIČKOVÁ, Zuzana a Marek BLATNÝ, 2019. Rodinné vzťahy v súvislosti so somatickou symptomatológiou v období adolescencie. In: *Česká a slovenská psychiatrie*. Roč. 115, č. 5, s. 207–214. ISSN 2570-9828.
- MIČKOVÁ, Zuzana, 2024. *Psychosociálne operátory somatickej a úzkostnej symptomatológie v období adolescencie*. Trnava: UCM.
- NOVÁKOVÁ, Markéta a Oldřich MATOUŠEK, 2017. Child's interest within custody disputes (Cochem model). In: *E-psychologie*. Roč. 11, č. 1, s. 25–36. ISSN 1802-8853.
- ONRUŠKOVÁ, A., 2020. Podpora kooperatívneho rodičovstva v procese rozvodu. In: *Family Law and Psychology Review*. Roč. 5, č. 2, s. 34–45. ISSN 1744-1617.
- PARKINSON, Patrick, 2011. *Family law and the indissolubility of parenthood*. Cambridge University Press. ISBN 978-05-119-2106-3.
- PELLEÓN-ELEXPURU Inés, Ana MARTINEZ-PAMPLIEGA a Susana CORMENZANA, 2024. Physical and Psychological Symptomatology, Co-Parenting, and Emotion Socialization in High-Conflict Divorces: A Profile Analysis. International In: *Journal of Environmental Research and Public Health*. Roč. 21, č. 9. ISSN 1660-4601.
<https://doi.org/10.3390/ijerph21091156>
- RUDOLPH, Jürgen, 2007. *Du bist mein Kind*. Schwarzkopf & Schwarzkopf Verlag. ISBN 978-38960-2784-9.
- ŠULÍKOVÁ, M., 2019. Psychologické dôsledky rozvodu pre deti. In: *Sociálna prevencia*. Roč. 14, č. 2, s. 21–35. ISSN 1336-9679.
- UHRINOVÁ, Lucia, 2016. *Custody hearings in Slovakia and the child-centered approach*. Bratislava International School of Liberal Arts (BISLA).
- Von BOCH-GALHAU, Wilfrid, 2018. Parental Alienation (Syndrome): A serious form of psychological child abuse. In: *Ment Health Fam Med*. Roč. 14, s. 725–39. ISSN 1756-8358.

Kontaktné údaje

PhDr. Zuzana MIČKOVÁ, PhD.

Katedra psychológie, Filozofická fakulta,
UCM v Trnave

Email: zuzana.mickova@ucm.sk

prof. PhDr. Mgr. Jana LEVICKÁ, PhD.

Ústav sociálnej práce a sociálnej politiky,
FSV UCM v Trnave

Email: jana.levicka@ucm.sk

KOMPARATÍVNY SOCIÁLNY VÝSKUM: MEDZINÁRODNÉ SKÚSENOSTI, MOŽNOSTI A VÝZVY

*Comparative Social Research: International Experiences, Opportunities
and Challenges*

Kvetoslava REPKOVÁ

ABSTRAKT

Napriek vysokej obľube a miere využívania, mnohé metodologické otázky okolo komparatívneho výskumu zostávajú aj v súčasnosti otvorené, prinášajú metodologické výzvy. Autorka na základe bohatých skúseností z medzinárodných aj národných projektov založených na komparatívnej metóde sprostredkováva vybrané spôsoby, ako sa s týmito výzvami vysporiadať a využiť tak príležitosti, ktoré komparatívny výskum v sociálnych vedách ponúka.

Kľúčové slová: Komparatívny výskum. Komparatívna platforma. Databáza. Vineta.

ABSTRACT

Despite its popularity and widespread use, many methodological questions around comparative research remain open at present, posing methodological challenges. Based on her extensive experience with international and national projects drawing on the comparative method, the author presents selected ways of dealing with these challenges and thus exploiting the opportunities offered by comparative research in the social sciences.

Key words: Comparative research. Comparative platform. Database. Vignette.

Úvod

Napriek tomu, že história komparatívneho výskumu (ďalej len „KV“) zameraného na štúdium podobností a rozdielností dvoch alebo viacerých prípadov (entít, systémov, politík, teórií, foriem praxe) siaha až do starovekého Grécka. Iranifard a Roudsari (2022, s. 3317) ho vymedzujú ako „... starú, ale stále neznámu metódu“. Čo o KV nevieme, resp. čo si musíme pri jeho aplikácii osobitne uvedomovať? V čom spočíva jeho súčasná atraktivita pre sociálny výskum, osobitne pre výskum v sociálnej práci? V akých podobách sa využíva? Aké príležitosti ponúka pre objasňovanie a následné ovplyvňovanie sociálne relevantných fenoménov? A aké sú jeho limity? V predkladanom príspevku sa venujeme aj týmto otázkam, pričom k tomu využívame pomerne bohaté skúsenosti z účasti vo vybraných medzinárodných a národných sociálnych výskumoch využívajúcich komparatívnu metodológiu.

1 KV ako metodologická otázka

V tejto časti stručne predstavíme základný metodologický rámec KV (vymedzenie, diverzitu faktorov, ktoré podmieňujú dizajn v konkrétnych prípadoch, typológiu KV a organizáciu výskumnej činnosti založenej na komparatívnej metóde) pre sprostredkovanie vybraných skúseností s jeho aplikáciou.

1.1 O komparatívnom výskume „v kocke“

KV sa najširšie vymedzuje ako model výskumu, či ako výskumná stratégia. Inokedy sa k nemu pristupuje užšie ako k výskumnej metóde; alebo sa používa označenie komparatívna štúdia či komparatívna analýza. Napriek variabilite možných označení sa zvykne uvádzať, že KV sa v ostatnom období teší veľkej obľube. Azarian (2011) hovorí o KV dokonca ako o módnjej záležitosti a poukazuje na jeho masívnu evolúciu. Zameranie doktorandskej konferencie na *Komparatívny výskum ako metodologickú otázku* však nesie v sebe okrem rozmeru vysokej popularity aj ďalší zásadný rozmer, na ktorý autor kritiky poukazoval ešte začiatkom minulého storočia – a to, že sa stále malá pozornosť venuje rozličným metodologickým úskaliam,

ktoré sa týkajú chápania a aplikácie KV; že prirodzenosť komparácie ako základu našej kognície, ešte negarantuje tvorbu validného vedeckého poznania.

Aj keď základné definičné vymedzenie KV je v rozličných odborných zdrojoch principiálne podobné – *štúdium podobností a rozdielností* skúmaného fenoménu medzi dvomi a viacerými prípadmi/entitami (Kocka a Haupt 2009; Azarian 2011; Adiyia a Ashton, 2017), samotné štúdium a využívanie jeho výsledkov môže byť ovplyvnené faktormi (dimenziami) rozličnej povahy. V rámci diverzity podmieňujúcich faktorov sa zvykne uvádzať:

- a) dimenzia úrovne (skúmanie daného javu v rozličných regiónoch, krajinách, širších geografických oblastiach spojených spoločným predmetom záujmu);
- b) dimenzia systému/politiky (skúmanie daného javu v rozličných sociálno-politických kontextoch);
- c) dimenzia inštitúcie a inštitucionálnej praxe (skúmanie daného javu v rozličných typoch inštitúcií a formách inštitucionálnej praxe);
- d) dimenzia časového rámca (skúmanie daného javu v rozličných časových obdobiach, časových kontextoch);
- e) dimenzia teórie (skúmanie daného javu v optike rozličných teoretických a metodologických východísk).

Komplexnosť, no zároveň metodologická náročnosť, sa pri KV spája aj s tým, že *zber relevantných dát* sa môže realizovať ako kvantitatívnymi, tak kvalitatívnymi výskumnými metódami, či ich kombináciami (Iranifard a Roudsari 2022). Zdrojom kvantitatívnych dát (niekedy označovaných aj ako sekundárne dáta) sú spravidla rozličné databázy či existujúce publikácie, ktoré umožňujú porovnávať (komparovať) priemerné hodnoty sledovaného javu, vykonávať faktorovú či klastrovú analýzu. Pri komparatívnej analýze založenej na kvalitatívnych dátach (označované sú aj ako primárne) sa najčastejšie využíva výskumné pozorovanie, dotazovanie či rozhovory, ale aj modelovanie. Všetky typy diverzít napokon vstupujú do procesu výskumného dizajnovania a voľby

prístupu ku komparatívnej analýze, vždy v závislosti od ustanovenej výskumnej otázky. Vyššie uvedení autori hovoria o:

- a) deskriptívnej komparatívnej analýze (považujú ju za najjednoduchšiu, nakoľko sa zisťuje, ako sa sledovaný jav/fenomén vyskytuje v rozličných kontextoch);
- b) základnej vysvetľujúcej analýze (ide o snahu vysvetliť, ako charakteristiky jednotlivých kontextov môžu ovplyvniť rozličnosť výstupových premenných každého kontextu);
- c) porovnávacej analýze vzťahu (je zameraná na vzťahy, ktoré existujú medzi závislými a nezávislými premennými a na zisťovanie, či sú tieto vzťahy podobné v rozličných kontextoch);
- d) komparatívnej vysvetľujúcej analýze (je najkomplikovanejšia, nakoľko sa sústreďuje na variáciu vzťahov medzi rozličnými kontextmi).

Adiyia a Ashton (2017) alternatívne zmieňujú *štyri typy* komparatívnej analýzy:

- a) individualizujúca komparáciu (je zameraná na malý počet prípadov s cieľom poukázať na ich špecifiká, skúma ich do hĺbky);
- b) univerzalizujúcu komparáciu (je zameraná na tvorbu základnej teórie týkajúcej sa daného fenoménu s ambíciou dosiahnuť významnú mieru všeobecnosti a relevancie);
- c) komparáciu založenú na hľadaní variácií (cieľom je ustanoviť princíp variácie v podstate alebo intenzite skúmaného fenoménu a to cestou štúdia systematických rozdielov medzi skúmanými prípadmi);
- d) komplexnú komparáciu (skúmajú sa rozličné prípady na rozličných miestach v rámci toho istého širšieho systému; charakteristiky jednotlivých prípadov sa chápu ako funkcia ich rozličných vzťahov k systému ako celku).

1.2 Možnosti a limity komparatívneho výskumu

Diverzita podmienujúcich faktorov vedie aj k širokým **možnostiam** uplatnenia KV. Nachádzame ho prakticky vo všetkých disciplínach, týka sa takmer všetkých oblastí a tém výskumného záujmu. Tradične silnú pozíciu má v historických a politických vedách (Kocka a Haupt 2009; Adiyia a Ashton 2017); rovnako v témach aktuálnych v sociálnej oblasti (od komparatívnych výskumov hodnôt, pracovných podmienok v jednotlivých krajinách, rozdielov v životných hodnotách v rozličných sociálnych kontextoch; Azarian 2011); či v environmentálnych témach (napr. ekonomický dopad lokálnych potravinových systémov na rurálny rozvoj, či teritoriálnu kohéziu vidieckych oblastí Európy; Adiyia a Ashton 2017). S KV sa často spájajú ambície hľadania a identifikovania ciest, ako dospieť k zlepšeniu, dosiahnutiu vyššej efektívnosti politík, procedúr alebo odporúčaní zameraných na sociálne blaho ľudí, a to aj inšpirovaním sa dobrou praxou realizovanou v iných kontextoch (Iranifard a Roudsari 2022).

Popri významným možnostiam využitia sa však často zmieňujú aj **limity a riziká**, ktoré sa s KV spájajú. Stručne zosumarizujeme tie, ktoré sa v odbornej spisbe uvádzajú najčastejšie (napr. Kocka a Haupt 2009; Azarian 2011; Shaw a Holland 2014; Iranifard a Roudsari 2022):

- *jazyk* (kriticky sa reflektuje to, že ten istý výraz/pojem môže mať v rozličných komparovaných kontextoch rozličný význam; rovnako, že veci pomenované podobnými výrazmi nemusia byť rovnaké, či naopak, že veci pomenované rozlične nemusia byť rozdielne);
- *snaha o terminologickú synchronizáciu* (predstavuje jednu z ciest, ako sa vyrovnat' s problémom jazyka, ide však o odborne a časovo náročný proces);
- *autonómia vybraných prípadov/jednotiek* (najmä v sociálnych vedách je problematické ju dosiahnuť s ohľadom

dom na nemožnosť ignorovať komplexné prepojenia a vzájomné vplyvy medzi jednotkami);

- *výber prípadov pre komparáciu* (je často spojený s tzv. asymetrickou komparáciou, kedy sa dôsledne skúma jeden prípad a ostatné slúžia len ako referenčné body; kedy výskumný tím nemá o všetkých prípadoch rovnakú vedomosť a spolieha sa na sekundárne zdroje dát);
- *nízka validita získaných dát* (výskumy, ktoré sa vymedzujú ako komparatívne, v skutočnosti často iba popisujú skúmaný fenomén v jednotlivých kontextoch, bez ich reálnej komparácie; môže to súvisieť aj so slabým teoretickým ukotvením komparácie).

Charakter a možný rozsah metodologických limitov spojených s KV môžu evokovať úvahu, či nie je tento druh metodologického prístupu natoľko náročný a rizikový, že je lepšie sa jeho aplikácii radšej vyhnúť. V ďalšej časti textu sprostredkujeme niekoľko príkladov, ako možno s rizikami KV v sociálnej oblasti pracovať a využiť tak jeho potenciál.

2 Príklady komparatívneho výskumu

Bohaté výskumné skúsenosti nás posmeľujú pridať sa k názoru Azariana (2011), že intenzifikácia záujmu o KV v sociálnych vedách významne súvisí s globalizáciou, technologickým pokrokom a fungovaním *nadnárodných výskumných platforiem (sietí)*. Tieto stavajú na činnosti tzv. *národných kontaktných miest (bodov, korešpondentov)*, ktoré ponúkajú jednotlivým expertom a expertkám, ale aj celým výskumným tímom príležitosť pre angažovanie sa v analýze a následnom ovplyvňovaní politik a programov nielen na národnej, ale aj medzinárodnej (napr. EÚ) úrovni.

2.1 Príklady medzinárodných komparatívnych platforiem

Od roku 2008 začala na základe schválenia Európskej komisie fungovať *Akademická sieť európskych expertov a expertiek pre problematiku zdravotného postihnutia* (*The*

Academic Network of European Disability Experts, ANED ([cit. 2025-11-03]). Za Slovensko sa stal pre sieť kontaktným miestom Inštitút pre výskum práce a rodiny (ďalej len „*IVPR*“), ktorého expertky a experti nielenže pripravovali národné správy podľa jednotlivých zadaní, ale oslovovali k spolupráci aj ďalšie expertky a expertov či organizácie v prípade, že expertíza *IVPR* nebola postačujúca. Na základe národných správ sa následne pripravovali európske konsolidované (komparatívne) správy k jednotlivým témam (napr. k problematike nezávislého života osôb so zdravotným postihnutím; inkluzívneho vzdelávania; uplatňovania politických a občianskych práv osôb so zdravotným postihnutím). Od roku 2020 sa akademická sieť *ANED* pretransformovala na sieť *Európska expertíza zameraná na problematiku zdravotného postihnutia* (*European Disability Expertise, EDE* (2025, [cit. 2025-11-03])). Nadväzujúc na sieť *ANED* je orientovaná na zber, analyzovanie a poskytovanie nezávislých vedeckých dát a informácií o národnej legislatíve a politikách previazaných na EÚ politiky pre oblasť zdravotného postihnutia, rovnako na informácie o životnej situácii osôb so zdravotným postihnutím v jednotlivých krajinách.

Na podobnom princípe funguje tzv. *Sieť európskych observatórií* (*Network of European Observatories* (2025, [cit. 2025-11-03])) zriadená *Európskou nadáciou pre zlepšenie životných a pracovných podmienok* (*Dublin*). Aj v tomto prípade je od roku 2006 národným korešpondentom siete *IVPR*. V rámci centrálnej orientácie na životné a pracovné podmienky ľudí zabezpečuje sieť systematický zber a analyzovanie dát získaných národnými korešpondentmi k čiastkovým témam ako bývanie, kvalita práce, sociálny dialóg, spravodlivé odmeňovanie, reštrukturalizácia podnikov a jej dopady na život ľudí, konvergencia a sociálna inklúzia. Porovnateľne so sieťou *ANED/EDE*, aj v tomto prípade sa národné správy využívajú na účely prípravy veľkých komparatívnych správ zameraných na jednotlivé sociálne relevantné témy.

Z množstva ďalších sietí zmienime ešte projekt *Európsky inštitút pre rodovú rovnosť* (*The European Institute of Gender Equality, EIGE* (2025, [cit. 2025-11-05]), ktorý zriadila EK vo *Vilniuse* v roku 2010 za účelom výskumu, zberu a analýzy dát týkajúcich sa rodovej rovnosti ako otázky hlavného prúdu zasahujúcu rozličné oblasti života žien a mužov. Za uvedeným účelom poskytuje EIGE členským krajinám EÚ metodologickú podporu pri zlepšovaní situácie so zberom rodových štatistík; následné dáta komparuje a reportuje, napr. v podobe indexu rodovej rovnosti v jednotlivých oblastiach života (zdravie, vzdelanie, mzdy, postavenie v politickej, ekonomickej či sociálnej sfére, zlé zaobchádzanie, atď.).

Čo tieto komparatívne platformy spája?

- snaha ovplyvňovať „veľké“ verejné politiky súvisiace so sociálnymi právami ľudí na základe relevantnej výskumnej evidencie;
- duálne smerovanie – systematickým zberom relevantných dát a spoľahlivými informáciami ovplyvňovať politiky a opatrenia na národnej aj medzinárodnej (EÚ) úrovni;
- nerealizuje sa výber jednotiek pre komparáciu, nakoľko sú do nej zapojené všetky EÚ krajiny;
- jasné usmernenia týkajúce sa synchronizácie terminológie a používaných konceptov (vo forme tzv. šablón/template);
- využívanie verejne dostupných dát/databáz, spravidla kvantitatívnej povahy, bez nevyhnutnosti ďalšieho, najmä kvalitatívneho výskumného zisťovania;
- využívanie spravidla deskriptívneho typu komparatívnej analýzy (popisovanie situácie v jednotlivých krajinách podľa jednotnej šablóny; lepšie pochopenie vlastnej a osobitnej pozície jednotky v rámci multiplicity spoločností, kultúr a prístupov⁷; aj keď

sa využívajú porovnávanie - v číslach, percentách, atď., primárnym cieľom nie je porovnávanie situácie medzi krajinami, ako skôr sledovanie zmeny/pokroku sledovaného fenoménu v jednotlivých krajinách v čase);

- intenzívne využívanie metódy príkladov (praxe/dobrej praxe/najlepšej praxe) z jednotlivých krajín, na ktorých sa ilustruje podoba sledovaného javu/fenoménu.

2.2 INTERLINKS – európsky komparatívny výskum v oblasti dlhodobej starostlivosti o staršie osoby v Európe

Projekt *INTERLINKS* financovaný v rokoch 2008-2011 v rámci 7. Rámcového programu EÚ bol výskumným projektom európskeho významu so zameraním na oblasť dlhodobej starostlivosti o staršie osoby v *Európe* ([cit. 2025-11-05]). Aj keď ide o starší projekt, uvádzame ho zámerne ako príklad iného uplatňovania komparatívnej metódy než tej, ktorá je aplikovaná pri vyššie uvedených platformách. Možno na ňom dokumentovať *5-fázovú organizáciu KV* podľa Irani-fard a Roudsari (2022), ktorá sa môže javiť pre sociálny výskum, vrátane výskumu v sociálnej práci, prítiažlivejšia ako komparatívna práca založená najmä na databázových zdrojoch:

- a) *výber jednotiek (prípadov) pre komparáciu*: Do projektu bolo cieľným výberom lídra projektu (Európskym centrom pre sociálnu politiku a výskum vo Viedni) zaradených 13 členských krajín EÚ, pričom z nových členov to bolo Slovensko a Slovinsko;
- b) *popis sledovaného javu/fenoménu*: Predmet projektu bol explicitne vyjadrený v jeho skrátenom názve *INTERLINKS*, čo znamenalo modelovanie rozhraní a prienikov medzi prevenciou, rehabilitáciou, kvalitou služieb a neformálnou starostlivosťou;

⁷ Kocka, Haupt (2009) hovoria o tzv. *asymetrickej komparácii*, kedy štúdium inej krajiny, kultúry pomáha lepšie pochopiť špecifiká vlastnej krajiny. May (1993, in: Azarian 2011) takýto typ komparácie nazýva ako *zrkadlovú perspektívu* (import-

mirror view), kedy sa cez komparáciu s inými vlastná prax vníma zo širšej perspektívy, cez viaceré možné riešenia.

- c) *skúmanie, pozorovanie a popisovanie podobností a rozdielností sledovaného javu v porovnávaných jednotkách*: Pre účely synchronizácie prístupu k predmetu a operacionalizácii ďalšej práce tak, aby umožňovala komparáciu, bola, okrem dostupných kvantitatívnych údajov z verejných databáz, využitá kvalitatívna metóda tzv. *vineť*. V konzorciu sa identifikovalo niekoľko životných situácií, ktoré sa tradične spájajú s potrebou dlhodobej starostlivosti o staršie osoby (napr. prechod z nemocničnej do domácej starostlivosti pri náhlej príhode) a jednotlivé jednotky komparácie popisovali, aký by bol prevažujúci prístup k riešeniu týchto situácií v ich národných podmienkach – aké služby by boli dostupné, kto by manažoval starostlivosť, kto by služby financoval, aké problémy by sa vyskytli, aké medzery objavili;
- d) *znovu-popísanie sledovaného javu*: Na základe kvantitatívnych údajov, v kombinácii s informáciami získanými z *vinet* za jednotlivé krajiny a situácie sa sformovala štrukturálna mapa problematiky dlhodobej starostlivosti o staršie odkázané osoby v Európe z hľadiska tém prevencie, rehabilitácie, kvality služieb a neformálnej starostlivosti a pripravili sa konsolidované správy za celé konzorcium; komparácia však nespočívala s porovnávaním prístupov jednotlivých krajín na základe dopredu definovaných kritérií (teórie), ako skôr na uplatňovaní príkladov dobrej praxe;
- e) *re-definícia kategórií (javov)*: Výsledkom činnosti výskumného konzorcia bolo spracovanie teórie v po-

dobe *Rámca pre dlhodobú starostlivosť (Framework for LTC)* pozostávajúceho zo šiestich centrálnych tém: a) identita dlhodobej starostlivosti; b) politika a riadenie; c) trajektórie a procesy; d) manažment a líderstvo; e) organizačné štruktúry; f) zdroje.

Na základe predstavených charakteristík projektu je zrejmé, že v ňom šlo o kombináciu komparatívnych prístupov (porovnaj Adiyia a Ashton 2017). Kým v prvej fáze bola uplatňovaná skôr individualizujúca komparácia (skúmanie zapojených prípadov/jednotiek do hĺbky a poukázanie na ich špecifiká), ku koncu projektu bolo konzorcium motivované smerom k univerzalizujúcej komparácii Azarian (2011, [cit. 2025-10-21]), hovorí o komparácii využiteľnej pre účely kauzálnej generalizácie. Prostredníctvom *Rámca pre dlhodobú starostlivosť* poskytujúceho nástroje a praktické príklady malo ambíciu usmerňovať ďalší vývoj systémov dlhodobej starostlivosti o staršie osoby v Európe na úrovni jednotlivých krajín, ale aj EÚ ako celku.

Záver

V článku sme sa stručne zaoberali základnými metodologickými vymedzeniami KV – na čo je cieľovo zameraný, aké sú jeho možnosti, ale aj limitujúce faktory. Následne sme predstavili vybrané medzinárodné projekty zo sociálnej oblasti založené na aplikácii komparatívnej metódy. Ponúkajú lekcii, ako sa možno s metodologickými výzvami KV vysporiadať a ako zužitkovať potenciál, ktorý ponúka, a ktorý nie je nahraditeľný iným metodologickým prístupom. Do takéhoto nastavenia na záver vhodne zapadá realistický postoj Azariana (2011, s. 123, [cit. 2025-10-21]): „... zdá sa, že namiesto hľadania všeobecných kauzálnych vysvetlení dokáže komparatívna analýza ponúknuť len ilustrácie demonštrujúce plodnosť a nedostatky inak

⁸ *Vinety* sú krátke príbehy zachytávajúce „typické prípady“, ktoré, aj keď sú hypotetické, sú uveriteľné, nakoľko sa formujú na základe zovšeobecnenia reálnej, do istej miery ustálenej praxe (voľne podľa Shaw a Holland 2014; Kandemir a Budd 2018). Možno ich preto vzťahovať k väčšine prípa-

dov, ktorých sa *vineta* týka. Inšpirovaný skúsenosťou z projektu *INTERLINKS* sme systém *vinet* určený na poznávanie rôznorodých prejavov sledovaného javu v praxi využili aj v národnom projekte zameranom na skúmanie problémov lekárskej a sociálnej posudkovej činnosti vykonávanej na úrovni miest a obcí (Repková et al. 2020).

vyvinutých teórií a modelov, aby ukázala hranice ich použiteľnosti. Ako taká môže byť komparatívna metóda s istotou použitá iba ako hrubá kontrola našich teórií a modelov, ktorá nám zabraňuje zablúdiť. Zároveň však stimuluje našu teoretickú predstavivosť, ktorá je na rozpracovanie takýchto teórií a modelov veľmi potrebná.“

Afiliácia

Príspevok vznikol s podporou projektu VEGA č. 1/ 0535/23 *Integrácia ukrajinských migrantov a posúdenie náročnej životnej situácie spojennej s krízou vyvolanou vojnovým konfliktom optikou sociálnej práce.*

Zoznam bibliografických odkazov

- ADIYIA, Michael a William ASHTON, 2017. *Comparative Research* [online]. Brandon University. Rural Development Institute [cit. 2025-10-30]. Dostupné z: <https://www.bran-donu.ca/rdi/files/2017/07/RDI-Comparative-Research.pdf>
- AZARIAN, Reza, 2011. Potentials and limitations of comparative method in social science. In: *International Journal of Humanities and Social Science*. Roč. 1, č. 4, s. 113-125. ISSN 1694-2639.
- European Disability Expertise* [online] [cit. 2025-11-03]. Dostupné z: https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/policies/justice-and-fundamental-rights/disability/european-disability-expertise_en
- HAW, Ian a Sally HOLLAND, 2014. *Doing Qualitative Research in Social Work*. London: SAGE Publications Ltd. ISBN 978-1-4462-5282-6.
- INTERLINKS, 2025. *Health systems and long-term care for older people in Europe*. [online] [cit. 2025-11-03]. Dostupné z: <https://interlinks.euro.centre.org/>
- KANDEMIR, Asli a Richard BUDD, 2018. Using Vignettes to Explore Reality and Values With Young People. In: *FQS*. Roč. 19, č. 2. ISSN 1438-5627.
- KOCKA, Jurgen a Heinz-Gerhard HAUPT, 2009. *Comparison and Beyond. Tradition, Scope, and Perspectives of Comparative History* [online]. Oxford: Berghahn Books [cit. 2025-11-02]. Dostupné z: <https://eusp.org/sites/default/files/archive/stories/library/Exhibitions/0056979.pdf>
- Network of European Observatories* [online] [cit. 2025-11-15]. Dostupné z: <https://ivpr.gov.sk/ivpr-a-eurofound/>
- REP KOVÁ, Kvetoslava et al., 2020. *Posudková lekárska a sociálna činnosť v podmienkach miest a obcí* [online]. Bratislava: ZMOS [cit. 2025-11-05]. Dostupné z: https://fsr.gov.sk/wp-content/uploads/2022/09/NP_PKSD_ZMOS_Analyza_Posudkova_lekarska_a_socialna_cinnost_v_podmienkach_miest_a_obci.pdf?csrt=9209711126314936875
- The Academic Network of European Disability Experts* [online]. [cit. 2025-11-03]. Dostupné z: <https://www.disability-europe.net/>

Kontaktné údaje

prof. PhDr. Kvetoslava REP KOVÁ, CSc.

Inštitút edukológie a sociálnej práce
Filozofická fakulta
Prešovská univerzita v Prešove
Ul. 17. novembra č. 1, 080 01 Prešov
Email: kvetoslava.repkova@unipo.sk

KOMPARATÍVNA ANALÝZA V KONTEXTE INKLUZÍVNEJ PRAXE V ŠKOLÁCH

Comparative analysis in the context of inclusive practice in schools

Michaela SKYBA

ABSTRAKT

Komparatívna analýza je metóda so širokým uplatnením v rôznych vedných disciplínach s cieľom komparácie, hlbšieho porozumenia skúmaným javom a reflektovania inšpiratívnej praxe pre ďalší rozvoj vybraných oblastí. Sociálna práca so svojim teoreticko-aplikačným rozmerom a hodnotovým rámcom, založeným na rešpektovaní dôstojnosti, dodržiavaní ľudských práv či podpore sociálnej spravodlivosti, antidiskriminačnej praxe a začlenenia klienta do sociálnych sietí v rámci komunít, patrí ku kľúčovým profesiám podporujúcim sociálne zmeny, ktoré aktívne prispievajú ku kreovaniu dobrej inkluzívnej praxe s možnosťou jej rozvoja pomocou vedeckých poznatkov získaných participáciou na výskumnej činnosti s využitím rôznych výskumných metód. Cieľom príspevku je analyzovať na konkrétnom príklade využitie komparatívnej analýzy, identifikovať implikácie pre sociálnu prácu a formulovať výskumné reflexie týkajúce sa inkluzívnej praxe v kontexte školskej sociálnej práce.

Kľúčové slová: Inklúzia. Školská sociálna práca. Komparatívna analýza. Podporné opatrenia.

ABSTRACT

Comparative analysis is a method with wide application in various scientific disciplines with the aim of comparison, deeper understanding of the studied phenomena and reflection on inspiring practice for the further development of selected areas. Social work, with its theoretical-application dimension and value framework, based on respect for dignity, observance of human rights or support of social justice, anti-discrimination practice and inclusion of the client in social networks within communities, is one of the key professions supporting social change, which actively contributes to the creation of good inclusive practice with the possibility of its development using scientific knowledge obtained through participation in research activities using various research methods. The aim of the paper is to analyze the use of comparative analysis on a specific example, identify implications for social work and formulate research reflections regarding inclusive practice in the context of school social work.

Key words: Inclusion. School social work. Comparative analysis. Support measures.

Úvod

Potreba dnešného neistého a zložitého sveta posilňuje tendenciu k novej univerzalizite poznatkov, ktorá predpokladá odklon od partikularity vedných odborov a naopak príklon k netradičným **interdisciplinárnym spoluprácam**. Ide súčasne o prostriedok ako tento zložitý svet komplexne poznávať pomocou integrovaných transdisciplinárnych výskumných tímov a programov so zameraním sa na celok vedeckého poznania, objasňovaného cez koexistenciu rôznych interpretácií súčasného sveta. Sociálna práca ako teoreticko-aplikačná vedecká disciplína pritom plní významnú úlohu so svojimi špecifikami viažucimi sa ku transdisciplinarite (otvorenosť pre prijímanie poznatkov iných vied, ich spracovanie a obohacovanie a vytváranie nových inovovaných poznatkov)

Obr. 1: Súčasné tendencie vo vede
Zdroj: vlastné spracovanie

a interdisciplinarite⁹ (väzba na širokú paletu vedných disciplín, hlboký prienik a závislosť od nich). Zároveň ide o kľúčové predpoklady komplexného uchopenia inkluzívneho prístupu vo vzdelávaní prostredníctvom vybraných výskumných metód, medzi nimi aj komparatívnej analýzy, so zámerom kreovania pilierov vzdelávacej politiky pomocou dôkladného sledovania a zhodnotenia skúmaného javu. V rámci zamerania článku približujeme, pomocou konkrétneho príkladu, prepojenie výskumných zistení so sociálnou praxou v kontexte konštruovania nového poznania a modelov inkluzívnej praxe vo vzdelávaní. Na tomto procese by sa mali podieľať

okrem zástupcov iných vedných disciplín aj (školskí) sociálni pracovníci a pracovníčky, ktorých k tomu predurčujú špecifiká tejto profesie a zaväzujú hodnotové rámce podporujúce rešpekt odlišností, solidaritu, spravodlivosť, ako aj princípy vzdelávacej politiky (princíp rovnosti príležitostí ku vzdelaniu, princíp individualizácie a diferenciacie). V nasledujúcich častiach sa budeme bližšie zaoberať témou inklúzie v školách s využitím príkladu komparatívnej analýzy, jej súčasnému stavu, podporným faktorom aj prekážkam, aby sme tak v závere mohli pristúpiť k zhodnoteniu doterajšieho poznania a formulovaniu pokračujúcich výskumných priorít.

1 Inkluzívny prístup vo vzdelávaní

Podoba školstva je ústrednou témou reformiem vo vzdelávaní. Prvá z nich sa spája s rokom 2008, kedy bol prijatý nový *Zákon o výchove a vzdelávaní (školský zákon) č. 245/2008 Z. z.* Jej výsledky nepriniesli očakávané zmeny. Ako sumarizujú Kriglerová, Medľová, Rapošová a Šedovičová (2015), náš školský systém ostal napriek rôznym snahám príliš uniformný a centralistický. Inkluzívny charakter a flexibilita školského systému boli identifikované ako kľúčové témy, ktorým je potrebné v rámci reformného úsilia venovať kontinuálnu pozornosť (Zimenová a Havrilová 2011). Pokračovaním snahy zameranej na podporu modernizácie, kvality a inklúzie v školskom systéme mala byť reforma školstva schválená v roku 2018. Aj v tomto prípade sa stretávame s konštatovaním obsahových nedostatkov v podobe nedostatočnej pozornosti venovanej komplexnosti problematiky inklúzie, ktorá zahŕňa nielen potrebu finančných mechanizmov podporujúcich zavádzanie inkluzívnych opatrení. Predmetná téma pokrýva aj ďalšie súvisiace oblasti, akými je ekonomická a utečenecká migrácia, postoj učiteľov a učiteľiek k otázkam migrácie a i., ktorým nebola v *Národnom programe rozvoja výchovy a vzdelávania na roky 2018-2027* venovaná primeraná pozornosť (Štefúnová 2018).

⁹ Bližšie Tokárová (2003).

V roku 2023 bol ministrom školstva schválený nový *Štátny vzdelávací program* ako súčasť kurikulárnej reformy v základných školách, ktorá je finančne podporená z *Plánu obnovy a odolnosti Slovenskej republiky* a je realizovaná pod gesciou *Ministerstva školstva, výskumu, vývoja a mládeže SR*. Zmeny sú obsiahnuté v *Komponente 7: Vzdelávame pre 21. storočie*. Pre podrobnejšie informovanie o reforme bola zriadená webová stránka *vzdelavanie21.sk*, kde sú uvedené dôvody pre zmenu, ako napr. chýbajúce významné systémové reformy; nereflexovanie súčasných požiadaviek ohľadom cieľov, obsahu a formy vzdelávania; podpriemerné výsledky v medzinárodných porovnaníach a v testovaní *PISA*; encyklopedické vedomosti detí bez dôrazu na komplexnosť a kritické myslenie.

K dôvodom zasadzujúcim sa za zmenu v oblasti inkluzívneho vzdelávania môžeme radiť selektívnosť, nepružnosť či neinkluzívnosť vzdelávacieho systému na *Slovensku*. Problémom v tomto smere je podľa Kriglerovej, Medľovej, Rapošovej a Šedovičovej (2015) zameranie sa na priemerného žiaka, ktorý dokáže naplňať požiadavky školy a niako nevyčnieva spomedzi ostatných v zmysle špecifických vzdelávacích potrieb a potreby pomoci v podobe individuálneho prístupu. V školskom systéme sú však vo veľkej miere zastúpení aj žiaci patriaci k určitej menšine, narastá počet detí migrantov a detí pochádzajúcich z nedostatočných socio-ekonomických pomerov. Význam zaoberania sa práve spomínanými skupinami žiakov zvyšuje skutočnosť, že práve socio-ekonomický status¹⁰ spolu s etnicitou sú významné determinanty vzdelávacích výsledkov a školskej úspešnosti žiakov, na čo nepriamo poukazujú aj výsledky testovania *PISA* (Kriglerovej, Medľovej, Rapošovej a Šedovičovej

2015). Závažnosť tejto problematiky podčiarkujú aj ďalšie výsledky výskumu *Centra pre výskum etnicity a kultúry CVEK* (Gallová Kriglerová a Gažovičová, eds. 2012) a *Nadácie otvorenej spoločnosti* (Huttová, Gyarfašová a Sekulová 2012), podľa ktorých školy nemajú vytvorené dostatočné nástroje a opatrenia, prostredníctvom ktorých by dokázali vhodne a pružne reagovať na potreby variabilných skupín detí.

„*Inkluzívne vzdelávať znamená vytvoriť v školách pre všetkých žiakov bez rozdielu také podmienky na vzdelávanie, ktoré im pomôžu prekonať bariéry v učení a podporia rozvoj ich individuálneho potenciálu. Inkluzívny prístup je definovaný ako bezpodmienečné akceptovanie špeciálnych potrieb všetkých detí. Heterogénnosť je vnímaná ako normalita*“ (Bagalová, Bizíková a Fatulová 2015, s. 5). Ako vyplýva z definície a z **Tab. č. 1**, inklúzia predstavuje širší pojem než pojem integrácia. Nosnou zmenou je presun pozornosti zo žiaka na vzdelávací a školský systém, od ktorého sa vyžadujú zmeny k vytváraniu takých podmienok, ktoré by podporili sociálnu kohéziu a umožnili všetkým žiakom rozvíjať svoj potenciál a uplatniť právo na prístup ku kvalitnému vzdelaniu.

Uvedená zmena perspektívy je sprevádzaná predpokladom, že bariéry existujú predovšetkým v štruktúrach školy, ako aj celej spoločnosti. Na rozdiel od integrácie zahŕňa aj hodnotový aspekt premietajúci sa do jednotlivých postojov. Princípy, na ktorých stojí inkluzívne vzdelávanie, presahujú pojem integrácie a akcentujú pozitívne vnímanie diverzity vo väzbe na jej obohacujúci aspekt pre všetkých, prijatie a reagovanie na rôzne potreby detí a eliminovanie vylúčenia detí so znevýhodnením z komunity škôl ako aj zo samotnej výučby (Huttová, Gyarfašová a Sekulová 2012).

¹⁰ V tejto súvislosti poukazujeme na terminologický aspekt konceptualizácie pojmu sociálne znevýhodnenie. *Sociálne znevýhodnené dieťa* akcentuje statickú stránku pojmu a evokuje definitívne znevýhodnenie (ireparibilné poškodenie). Naopak pojem *dieťa zo sociálne znevýhodňujúceho prostredia* zdôrazňuje dynamickú stránku a zameranie sa na vplyv podmienok. Pojem sociálne znevýhodňujúce prostredie akcentuje možnosť zmeny uvedeného

stavu intervenciami smerovanými do prostredia dieťaťa. Dynamický aspekt sa prejavuje v dvoch základných skutočnostiach (Kovalčíková a Džuka 2014): 1) znevýhodňujúce prostredie neznamena definitívne znevýhodnenie dieťaťa; 2) znevýhodňujúce prostredie nevyjadruje fakt, že nemôže dôjsť k jeho zmene.

Tab. č. 1: Komparácie definičného vymedzenia inklúzie a integrácie

Integrácia	Inklúzia
• zameranie na potreby žiaka so zdravotným znevýhodnením • expertiza vykonaná špecialistom • špeciálna intervencia • benefit pre integrovaného žiaka • čiastková zmena prostredia triedy a školy • zameranie na vzdelávaného žiaka so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami • špeciálny program pre žiaka so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami • hodnotenie žiaka expertom	• zameranie na potreby každého žiaka • expertiza učiteľa s podporou odborných zamestnancov • personalizácia vzdelávania • benefit pre každého žiaka • celková zmena prostredia, klímy triedy a školy • zameranie na vzdelávaných žiakov začlenených v triede a škole • vzdelávací program založený na činnostnom vyučovaní s využitím aktivizujúcich vyučovacích metód • hodnotenie učiteľom, zameranie na vzdelávacie faktory

Zdroj: Hapalová a Kriglerová (2013); Bagalová, Bizíková a Fatulová (2015)

Inkluzívny prístup vo vzdelávaní sa nevzťahuje len na žiakov z marginalizovaných komunít. Týka sa celej populácie žiakov, ktorí rovnako vyžadujú rôzne podporné opatrenia pôsobiace ako prevencia pred možným nárastom prekážok vo vzdelávaní a v zmysle ekologickej perspektívy eskaláciou napätia v interakciách s rôznymi systémami v budúcnosti.

2 Komparácia modelov podpory inkluzívneho vzdelávania

Na túto požiadavku nadväzuje komparatívna analýza piatich modelov poskytovania podpory realizovaná *Národným inštitútom vzdelávania a mládeže* z roku 2022. Vychádza z potreby zmeny konceptu definície špeciálnych výchovno-vzdelávacích potrieb žiakov a potreby vytvorenia modelu podporných opatrení vo výchove a vzdelávaní. Ide o jednu z reforiem a priorít vlády v rámci *Komponentu č. 6 Plánu obnovy a odolnosti*, ktorá sa týka dostupnosti, rozvoja a kvality inkluzívneho vzdelávania na všetkých stupňoch. Nadväzuje na viaceré výskumné zistenia deklarujúce potrebu podpory zohľadňujúcej individuálne potreby detí. Kľúčovým východiskom je zaistenie dostupnosti kvalitného a inkluzívneho vzdelávania pre všetky deti a mladých ľudí, čo je v zhode s medzinárodnými záväzkami *Slovenska* vyplývajúcimi z *Dohovoru OSN o právach osôb so zdravotným postihnutím* (2010) a s odporúčaniami

Európskej agentúry pre špeciálne a inkluzívne vzdelávanie (European Agency for Special Needs and Inclusive Education).

Komparatívna analýza sa týkala piatich krajín – *Fínska, Nemecka, Írska, Českej republiky a Portugalska*. Výber krajín bol podmienený nasledujúcimi kritériami: 1) prítomnosť vysoko inkluzívnych vzdelávacích systémov; 2) snahy o zvýšenie inkluzívnosti vzdelávania v nedávnom období; 3) etablovaný princíp inklúzie vo vzdelávaní.

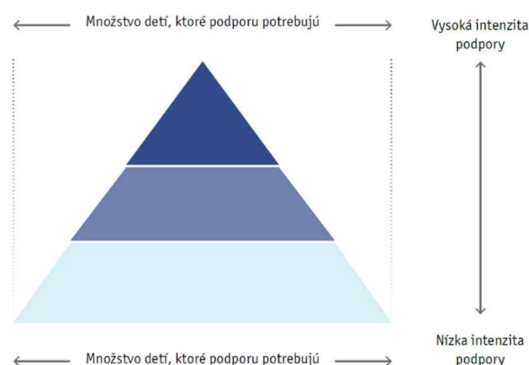
Výskum bol zameraný na zodpovedanie otázok týkajúcich sa 1) cieľovej skupiny, ktorej je poskytovaná podpora a 2) podporných opatrení, ktoré jednotlivé krajiny poskytujú. Predmetom analýzy boli rôzne normatívne dokumenty (zákony, vyhlášky, katalógy podporných opatrení, usmernenia). Z výsledkov vyplýva, že jednotlivé podporné opatrenia v skúmaných krajinách smerujú k **rôznym prijímateľom podpory**, ktorých neoprávňuje k poskytnutiu podpory len určitá diagnóza, ale táto podpora je určená pre širokú populáciu detí s rôznymi potrebami a prekážkami vo vzdelávaní. Dochádza k **odklonu od výlučného diagnostického modelu**, ktorý prevládal u nás. Tento model priznáva nárok na podporu len deťom majúcim istú diagnózu a patriacim do skupiny detí so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami, ktorá zahŕňala deti so zdravotným, sociálnym znevýhodnením a nadané deti.

K dôsledkom diagnosticko-orientovaného modelu patria nasledujúce skutočnosti (Ostertagová 2022): žiaci bez diagnózy nemajú nárok na podporu, hoci ju potrebujú; nezohľadňujú sa individuálne potreby a možnosti dieťaťa a podpora nepokrýva všetky potrebné oblasti; absentuje včasnosť podpory a skorá podpora pri menej závažných prekážkach; dochádza k stigmatizácii detí.

Ani jeden zo skúmaných modelov podpory neupúšťa úplne od diagnóz, ale čo je dôležité pridáva kritériá, ktoré oprávňujú ku poskytovaniu podpory aj pre ďalšie deti. Inými slovami tieto modely nielen **rozširujú okruh prijímateľov podpory**, ale zároveň aj **rozširujú okruh kritérií**, na základe ktorých je možné priznať nárok na podporu vo vzde-

lávania a v neposlednom rade dochádza k posunu pozornosti od identifikácie charakteristík dieťaťa. Naopak v centre pozornosti je posudzovanie vzdelávacích výstupov detí a existujúcich podmienok v škole.

V rámci opatrení *NIVAM* dospel k nasledujúcim zisteniam. V porovnávaných krajinách je východiskom pre jednotlivé podporné opatrenia tzv. **kontinuum podpory** (*Obr. č. 2*).

Obr. č. 2: Kontinuum podpory
Zdroj: Ostertagová (2022)

Podpora je tu odstupňovaná v závislosti od závažnosti riešeného problému. Najväčšiemu počtu detí je poskytovaná podpora s najnižšou intenzitou. Smerom nahor ubúda počet detí a zintenzívňuje sa poskytovaná podpora. Tento koncept usmerňujúci potrebnú podporu vo vzdelávaní upúšťa od klasifikácie charakteristík žiakov. Podpora sa tu odvíja od odbornej náročnosti s cieľom zaistiť komplexnosť. Ide o viacúrovňový model zaisťujúci včasnosť, flexibilitu a individuálny prístup s dôsledným reflektovaním potrieb detí a podmienok školy pri poskytovaní pomoci a podpory jednotlivými profesionálmi. Dôležitá tu je aj postupnosť a zacielenie intervencií, teda odstupňovanie podpory, čo znamená, že pri prítomnosti miernych prekážok sú vzdelávacími systémami poskytované menej intenzívne opatrenia.

Opatrenia sú rozdelené do dvoch skupín: 1) opatrenia na zabezpečenie podpory v učení (zabezpečujú ich učelia, podporný a odborný personál); 2) opatrenia v oblastiach doplňujúcich podporu v učení sa (poradenstvo, nežiadúce formy správania sa, školská úspešnosť a dochádzka, jazyková podpora a pod.). K charakteristikám podporných opatrení patrí presúvanie zodpovednosti za identifikáciu aj napĺňanie vzdelávacích potrieb z poradenského systému na školy (k potrebe diagnostiky zo strany poradenských zariadení dochádza zväčša od druhej a v niektorých prípadoch od tretej úrovne)¹¹. V rámci modelov je prítomná tiež špecifikácia typu podpory poskytovanej v školách (napr. individualizácia vzdelávacích stratégií, diferenciácia vyučovania, ďalšie nástroje inkluzívnej pedagogiky).

Zo záverov výskumu *NIVAM* vyplýva, že v rámci *Slovenska* je potrebné pri zavádzaní zmien týkajúcich sa podporných opatrení predovšetkým rozšíriť okruh detí a mladých ľudí, ktorým sa vo vzdelávaní priznáva nárok na podporu a 2) rozšíriť a jasnejšie zadefinovať nástroje na zabezpečenie potrebnej podpory na tzv. kontinuu podpory. Od roku 2023 dochádza k zmene a aktualizácii pojmu špeciálne výchovno-vzdelávacie potreby, v rámci ktorého sa rozširuje okruh detí s danými potrebami, pričom tieto nemusia byť naviazané na určitú diagnózu. Podľa školského zákona okrem detí so zdravotným, sociálnym znevýhodnením, vývinovými poruchami, poruchami správania a pod. majú nárok na podporné opatrenie aj deti, ktorých „zdravotný stav, sociálne podmienky, jazykové schopnosti, správanie, kognitívne schopnosti, motivácia, emocionálna, tvorivosť alebo zručnosti vyžadujú poskytnutie podporného opatrenia.“

V reakcii na druhý záver výskumu bol Národným inštitútom vzdelávania a mládeže v rámci realizácie *Plánu obnovy a odolnosti* (Komponent 6 Dostupnosť, rozvoj a kvalita inkluzívneho vzdelávania) vydaný *Katalóg podporných opatrení*, ktorý bol schválený

¹¹ Novela školského zákona na Slovensku, ktorá vstúpila do platnosti začiatkom roka 2022, zaviedla päťstupňový model podpory, pričom poradenské zariadenia zodpovedajú za podporu od tretieho stupňa.

Ministerstvom školstva vedy, výskumu a športu Slovenskej republiky s platnosťou od septembra 2023. Katalóg bol revidovaný v roku 2024. Podarilo sa tak konceptualizovať špeciálne výchovno-vzdelávacie potreby a systém poskytovania podpory v prospech všetkých detí, ktoré potrebujú podporu a ktorých situácia vyžaduje intervencie dôležité z hľadiska ich školskej úspešnosti.

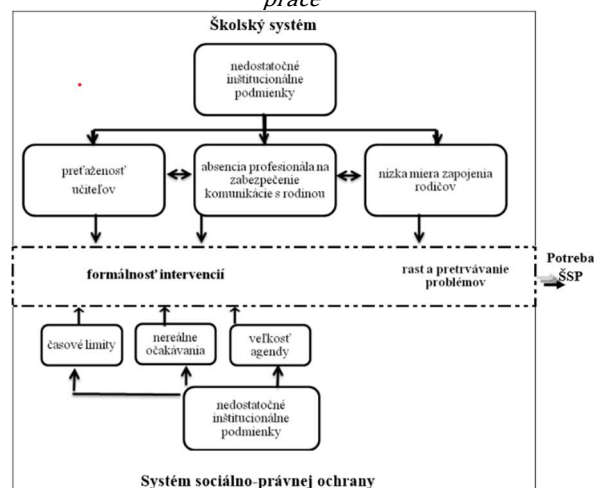
Záver – východiská pre budúce výskumné reflexie

Medzi faktory inkluzívneho prístupu vo vzdelávaní patria kvalitné služby, dostupnosť služieb, intenzívna spolupráca, pružný systém podporných opatrení, silné, výkonné, flexibilné, dostupné poradenské a podporné služby školám (Bagalová, Bizíková a Fatulová 2015; Huttová, Gyárfášová a Sekulová 2012) a i. Naopak ku prekážkam patrí absencia primárnej prevencie, nedostatočné plnenie a zabezpečenie inkluzívnych opatrení z dôvodu chýbajúcich zdrojov, nepripravenosť školy realizovať ponúkané opatrenia, nepripravenosť učiteľov pre zvládanie metód a postupov podporujúcich inkluzívne vzdelávanie, nízke zastúpenie pomáhajúcich profesionálov na školách (Ostertágová 2022). K podobným zisteniam sme dospeli vo výskume, ktorý bol realizovaný v roku 2011. Ako ukazuje **Obr. č. 3**, prekážky na strane školského a sociálneho systému a nedostatočné inštitucionálne podmienky spôsobujú formálnosť intervencií a pretrvávajúce problémy žiakov. Súčasne poukazujú na potrebu profesionála koordinujúceho spoluprácu medzi všetkými systémami (rodina, škola, komunita) v podobe školského sociálneho pracovníka.

Je vidieť, že aj s odstupom času pretrvávajú prekážky v školách brzdiace pro-inkluzívny prístup vo vzdelávaní a súčasne jednotlivé výskumy deklarujú nedostatočnú podporu vo väzbe na aktuálne, individuálne potreby detí. V snahe konceptualizovať účinný systém podpory realizoval NIVAM v roku 2022 komparatívnu analýzu. Na jej podklade bol vydaný *Katalóg podporných opatrení*. Od roku 2023 tak novela školského zákona prináša do praxe 21 podporných opatrení definovaných v *Katalógu*, ktorý bol

novelizovaný v roku 2024. Prezentovaný príklad ukazuje na úzku prepojenosť praxe s teóriou a výskumom s využitím komparatívnej analýzy, ktorá inšpiruje praktickú dimenziu v podobe konkrétnych opatrení v prospech inkluzívneho vzdelávania.

Obr. č. 3: Faktory etablovania školskej sociálnej práce

Zdroj: vlastné spracovanie

Sociálna inklúzia patrí ku kľúčovým pojmom a súčasne poslaniu sociálnej práce v kontexte 1) *predchádzania sociálnemu vyľúčeniu a sociálnej izolácii ohrozených jednotlivcov a skupín*; 2) *začleňovania exkludovaných skupín do života komunity a podpory ich sociálneho fungovania* či 3) *posilňovania sociálnej súdržnosti v záujme spoločnosti ako celku v rámci podpory trvalo udržateľného rozvoja*. Úlohou sociálneho pracovníka je intervenovať nielen na strane jednotlivca, ale aj prostredia a vedieť rozpoznať či nedorozumia k inštitucionálnemu znevýhodneniu. Definičné vymedzenie tohto pojmu v sociálnej práci akcentuje procesnú stránku začleňovania a intervencie sociálnej práce, ktoré vedú k sociálnej inklúzii (Hora 2013). V tomto smere je význam školskej sociálnej práce evidentný v oblasti *sociálno-politických výziev* a participácie na tvorbe a implementovaní jednotlivých opatrení v prospech

podpory rovnosti príležitostí vo vzdelávaní¹²; koordinačnej činnosti; zvládania problémových interakcií dieťaťa a rodiny so subjektmi v okolí; sprístupňovania zdrojov; zabezpečenia spolupráce medzi školou, rodinou a komunitou; prevencie a poradenstva v oblasti sociálno-právnej ochrany a sociálneho zabezpečenia; systematického posudzovania individuálnych potrieb žiakov, ako aj podieľania sa na rozvoji pro-inkluzívnej praxe prostredníctvom výskumnej činnosti.

Záverom, na základe prezentovaných skutočností, si kladieme viaceré otázky so zámerom ich analýzy prostredníctvom pokračujúceho výskumu v školskom prostredí. Týkajú sa: 1) *účinnosti podporných opatrení v praxi* a toho, ako ovplyvnili prijaté podporné opatrenia v oblasti inklúzie riešenie vybraných problémov žiakov a ich rodín (napr. podporné opatrenie týkajúce sa prevencie rizikového správania a i.), ako sa tieto opatrenia premietajú do praxe vybraných škôl a či sú poskytované intervencie podpornými tímami dostatočné; 2) *potreby školského sociálneho pracovníka a pracovníčky* pri realizovaní jednotlivých podporných opatrení a koordinácii poskytovanej pomoci vo väzbe na aktuálne legislatívne úpravy; 3) *identity (školskej) sociálnej práce* v kontexte zisťovania, ako ovplyvňujú aktuálne legislatívne zmeny pozíciu školského sociálneho pracovníka a jeho pôsobenie v školskom prostredí (pozícia sociálneho pracovníka bola vyňatá zo *Zákona o pedagogických zamestnancoch*

a odborných zamestnancoch č. 138/2019 Z. z., niektoré kompetencie sociálneho pracovníka ako práca v teréne boli pridelené sociálnemu pedagógovi a koordinácia spolupráce bola vynechaná. Od januára 2025 môže sociálny pracovník opäť pôsobiť len na pozícii sociálneho pedagóga¹³. Napriek uvedenému v školskom zákone bol ponechaný paragraf týkajúci sa sociálnej práce v školách¹⁴. Predmetné úpravy vyvolávajú nejasnosti ohľadom identity a pôsobenia profesie sociálnej práce, ktorá má svoje špecifiká a nezastupiteľné miesto v tíme pomáhajúcich profesionálov. Tieto zmeny nastrojú opäť otázky odborovej vyhranenia a identity rovnako ako aj vyjasnenia udržateľnosti a záujmu o túto pozíciu zo strany samotných sociálnych pracovníkov a pracovníčok).

Sumarizujúc konštatujeme vnímanie potenciálu uvedenej komparatívnej štúdie pri tvorbe nových poznatkov v rámci viacerých rozmerov, medzi ktoré patrí najmä **1) edukačný** – vytvára platformu pre metodologickú analýzu výskumných postupov; **2) praktický** – inšpirácia pre dobrú prax v kontexte kreovania modelov podpory inklúzie dostupnej pre všetky deti a **3) výskumný rozmer**, ktorý významným spôsobom ovplyvňuje smerovanie interdisciplinárneho výskumu v prospech pro-inkluzívnej dobrej praxe.

¹² Sociálna politika je pritom hlavným referenčným a teoretickým rámcom sociálnej práce. Pre dosiahnutie zmeny je často nevyhnutné pôsobenie (školského) sociálneho pracovníka v pozícii agenta zmeny v rámci viacerých systémových rovín konania alebo akčných polí, kde radíme aj makroúroveň v kontexte kreovania podporných opatrení a politik podporujúcich inkluzívnu prax.

¹³ § 90g, ktorý sa venuje prechodným ustanoveniam k úpravám účinným od 1. januára 2025 v *Zákone o pedagogických zamestnancoch a odborných zamestnancoch č. 138/2019 Z. z.*, usmerňuje novú prax školskej sociálnej práce nasledujúcim spôsobom: „Odborný zamestnanec zaradený do kategórie sociálny pracovník podľa predpisov účinných do 31. decembra 2024 sa od 1. januára 2025 zaradi do kategórie sociálny pedagóg.“ Kvalifikačné predpoklady sú upravené vo *Vyhláške č. 173/2023 Z. z. Ministerstva školstva, vedy, výskumu a športu Slovenskej republiky o kvalifikačných predpokladoch*

pedagogických zamestnancov a odborných zamestnancov.

¹⁴ § 152b *Zákona o výchove a vzdelávaní č. 245/2008 Z. z.* upravuje sociálnu prácu v škole a školskom zariadení nasledujúcim spôsobom:

- „V škole a školskom zariadení môže byť vykonávaná sociálna diagnostika, sociálne poradenstvo a ďalšie metódy, techniky a postupy sociálnej práce. Činnosti podľa prvej vety možno vykonávať aj terénnou formou.“
- Činnosti podľa odseku 1 vykonáva sociálny pracovník, ktorý spĺňa podmienky odbornej spôsobilosti podľa osobitného predpisu.
- Na výkon sociálnej práce v škole a školskom zariadení sa vzťahuje osobitný predpis (Zákon č. 219/2014 Z. z. o sociálnej práci).“

Afiliácia

Príspevok vznikol s podporou projektov VEGA č. 1/ 0535/23 *Integrácia ukrajinských migrantov a posúdenie náročnej životnej situácie spojenej s krízou vyvolanou vojnovým konfliktom optikou sociálnej práce* a KEGA č. 034PU-4/2025 *Transfer digitálnych technológií do inovácie metodiky odbornej praxe v pregraduálnej príprave študentov sociálnej práce II.*

Zoznam bibliografických odkazov

BAGALOVÁ, Ľubica, Ľubica BIZÍKOVÁ a Zuzana FATULOVÁ, 2015. *Metodika podporujúca inkluzívne vzdelávanie v školách*. Bratislava: Štátny pedagogický ústav. ISBN 978-80-8118-143-6.

Dohovor OSN o právach osôb so zdravotným postihnutím, 2010 [online]. [cit. 2025-10-02]. Dostupné z: <https://www.employment.gov.sk/files/dohovor-osn-pravach-osob-so-zdravotnym-postihnutim-opcny-protokol-sk-aj.pdf>

GALLOVÁ KRIGLEROVÁ, Elena a Tina GAŽOVIČOVÁ, eds. 2012. *Škola pre všetkých? Inkluzívnosť opatrení vo vzťahu k rómskym deťom*. Bratislava: Centrum pre výskum etnicity a kultúry. ISBN 978-80-970711-4-1.

HAPALOVÁ, Miroslava a Elena G. KRIGLEROVÁ, 2013. *O krok bližšie k inklúzii*. Bratislava: Človek v tísní-pobočka Slovensko, Centrum pre výskum etnicity a kultúry. ISBN 978-80-971343-0-3.

HORA, Ondřej, 2013. Sociální vyloučení a sociální začleňování. In: O. MATOUŠEK, et al. *Encyklopedie sociální práce*. Praha: Portál, s. 232 – 233. ISBN 978-80-262-0366-7.

HUTTOVÁ, Jana, Oľga GYÁRFÁŠOVÁ a Martina SEKULOVÁ, 2012. *Segregácia alebo inklúzia Rómov vo vzdelávaní: voľba pre školy*. Bratislava: Nadácia otvorenej spoločnosti – Open Society Foundation. ISBN 978-80-89571-06-2.

KOVALČÍKOVÁ, Iveta a Jozef DŽUKA, 2014. Konceptualizácia pojmu sociálne znevýhodňujúce prostredie. In: *Pedagogika.sk*. Roč. 5, č. 1, s. 5-26. ISSN 1338-0982.

KRIGLEROVÁ, Elena G., Katarína MEDLOVÁ, Ivana RAPOŠOVÁ a Michaela ŠEDOVIČOVÁ, 2015. *Kľukaté cesty k inkluzívnemu vzdelávaniu na Slovensku*. Bratislava: Centrum pre výskum etnicity a kultúry.

MINISTERSTVO ŠKOLSTVA, VÝSKUMU, VÝVOJA A MLÁDEŽE SLOVENSKEJ REPUBLIKY, 2025. *Katalóg podporných opatrení 2024* [online]. [cit. 2025-10-10]. Bratislava: Národným inštitútom vzdelávania a mládeže. Dostupné z: <https://podporneopatrenia.minedu.sk/data/att/c09/31224.4fca50.pdf>

MINISTERSTVO ŠKOLSTVA, VÝSKUMU, VÝVOJA A MLÁDEŽE SLOVENSKEJ REPUBLIKY, 2025. *Komponent 7: Vzdelávanie pre 21. storočie* [online]. [cit. 2025-10-10]. Dostupné z: <https://www.minedu.sk/komponent-7-vzdelavanie-pre-21-storocie/>

MINISTERSTVO ŠKOLSTVA, VÝSKUMU, VÝVOJA A MLÁDEŽE SLOVENSKEJ REPUBLIKY, 2025. *Komponent 6: Dostupnosť, rozvoj a kvalita inkluzívneho vzdelávania na všetkých stupňoch* [online]. [cit. 2025-10-10]. Dostupné z: <https://www.minedu.sk/komponent-6-dostupnost-rozvoj-a-kvalita-inkluzivneho-vzdelavania-na-vsetkych-stupnoch/>

Národný program rozvoja výchovy a vzdelávania na roky 2018-2027 [online]. [cit. 2025-11-03]. Dostupné z: <https://www.minedu.sk/narodny-program-rozvoja-vychovy-a-vzdelavania/>

OSTERTAGOVÁ, Alexandra, 2022. *Východiská pre nový model podporných opatrení vo výchove a vzdelávaní: Porovnanie modelov podpory v piatich krajinách*. Bratislava: Národný inštitút vzdelávania a mládeže (NIVAM).

ŠTEFÚNOVÁ, Ivana, 2018. *Sklamaní učitelia vyzývajú Lubyovú, aby konala* [online]. [cit. 2025-15-09.] Dostupné z: <https://spravy.pravda.sk/domace/clanok/472325-lubyova-reforma-skolstva-urci-jeho-smerovanie-nanasledujucich-desat-rokov/>

TOKÁROVÁ, Anna, 2003. Sociálna práca ako vedná disciplína. In: A. TOKÁROVÁ, et al. *Sociálna práca: Kapitoly z dejín, teórie*

a metodiky sociálnej práce. Prešov: Akcent Print, s. 45-72. ISBN 80-968367-5-7.

Vyhláška č. 173/2023 Z. z. Ministerstva školstva, vedy, výskumu a športu Slovenskej republiky o kvalifikačných predpokladoch pedagogických zamestnancov a odborných zamestnancov.

Zákon o výchove a vzdelávaní (školský zákon) č. 245/2008 Z. z. v znení neskorších predpisov.

Zákon o pedagogických zamestnancoch a odborných zamestnancoch č. 138/2019 Z. z. v znení neskorších predpisov.

ZIMENOVÁ, Zuzana a Marcela HAVRILOVÁ, 2011. *Štart k novej kvalite vzdelávania. Rozmanitosť vzdelávacích ciest v regionálnom školstve* [online]. [cit. 2024-10-08]. Dostupné z: <http://www.noveskolstvo.sk/article.php?534>

Kontaktné údaje

doc. Mgr. Michaela SKYBA, PhD.

Inštitút edukológie a sociálnej práce

Filozofická fakulta

Prešovská univerzita v Prešove

Ul. 17. novembra č. 1, 080 01 Prešov

Email: michaela.skyba@unipo.sk

SPOLUPRÁCOU RODINY A ŠKOLY K MINIMALIZÁCII ŠIKANOVANIA V ŠKOLSKOM PROSTREDÍ

Cooperation between families and schools to minimize bullying in the school environment

Jana ČUBIRKOVÁ

ABSTRAKT

Problematika šikanovania je celosvetovým problémom a spôsoby jej riešenia a prevencie prechádzajú postupným vývinom a zmenami. My sme sa v našej práci zamerali na zážitkovú metódu práce so žiakmi a výsledky pôsobenia na experimentálnu skupinu sme následne porovnali s výsledkami kontrolnej skupiny. Výsledky nášho výskumu poukazujú na efektivitu nami zvoleného spôsobu prevencie a väčšina nami formulovaných hypotéz sa potvrdila na základe štatistickej významnosti Mann Whitney U (Wilcoxon rank-sum) testu.

Kľúčové slová: Šikanovanie. Prevencia šikanovania. Preventívny program.

ABSTRACT

The sustainability as one of global current issues has become an important part of the professional Bullying is a global problem, and methods of addressing and preventing it are undergoing gradual development and change. In our work, we focused on an experiential method of working with students and then compared the results of the experimental group with those of the control group. The results of our research point to the effectiveness of our chosen method of prevention, and most of our hypotheses were confirmed based on the statistical significance of the Mann Whitney U (Wilcoxon rank-sum) test.

Key words: Bullying. Bullying prevention. Prevention program.

Úvod

V súčasnej dobe je aktuálnym trendom vnímať výskyt šikanovania na školách ako nedostatok bezpečia v medziľudských vzťahoch. Z tohto pohľadu môžu k dobrej prevencii prispieť hlavne učitelia priamo na vyučovaní zahrnutím budovania pozitívnej sociálnej klímy triedy počas vyučovacieho procesu. Vzhľadom na významné zistenia mnohých štúdií o súvislostiach medzi šikanovaním a neskorším výskytom psychopatológie v období adolescence, ako aj iných nepriaznivých vplyvov šikanovania na kvalitu života považujeme za dôležité v našom príspevku priblížiť aktuálny stav riešenia šikanovania na školách v podobe rôznych zistení, ktoré by nielen laickú, ale aj odbornú verejnosť mohlo v pozitívnom smere podporiť pri nazeraní na problematiku šikanovania v celej jej šírke a hĺbke.

Súčasnú situáciu výskytu problémového a rizikového správania u mládeže možno prezentovať na základe výsledkov objektívnych výskumov, ktoré potvrdzujú závažnosť tejto problematiky v školskom prostredí. Obeťou šikany sa môže stať každý jedinec bez ohľadu na svoj sociálny status, rovnako ako sa môže stať agresorom. Následne nastáva ťažká situácia, v rámci ktorej je potrebné nájsť riešenie, preto je veľmi dôležité dbať na prevenciu šikany a vytvárať priaznivé sociálne prostredie v školách.

1 Problematika šikanovania vo výskumoch

Problematikou šikanovania na stredných školách sa zaoberali aj autorky Kariková a Šimegová (2013), ktoré konštatujú, že nie je možné sa na šikanovanie v škole nazeráť len ako na problémové správanie z jeho psychologického hľadiska a vynechať jeho právny rozmer a právny dopad na našu spoločnosť.

Sarková (2013) sa zaoberala šikanovaním a jeho formami medzi žiakmi, skúmala ich skúsenosti so šikanovaním z pozície obeť a agresora. Výsledky výskumu ukázali, že 6 – 16 % žiakov bolo obeťou šikanovania, pričom mladšie deti, hlavne chlapci sa stávali obeťami šikanovania častejšie. K šikanovaniu spolužiakov sa priznalo 8 – 17 % žiakov,

skôr chlapci ako dievčatá (medzi 11- ročnými deťmi takmer dvakrát toľko). Viac ako dve tretiny žiakov boli svedkami šikanovania. Marošiová a Savinová (2015, [cit. 2025-11-11]) vo svojom výskume analyzovali telefonické záznamy, ktoré špecificky vypovedali o šikanovaní a násilí medzi vrstovníkmi a opisovali stav emocionálneho a fyzického násillia páchaného na deťoch a tínedžeroch na Slovensku. Výskum ukázal, že 63 % prípadov šikanovania súviselo so školou a 57 % so vzťahmi medzi spolužiakmi. Z dostupných zistení a údajov vyplýva, že každé druhé dieťa sa obrátilo na učiteľa, či na iného kompetentného činiteľa v škole alebo rodiča. Až v 17 % prípadov dieťa explicitne uviedlo, že mu nikto nepomohol a 10 % sa priznalo, že nemajú nikoho, komu by sa mohli zdôveriť.

Školskí sociálni pedagógovia a koordinátori prevencie potvrdili výskyt agresívneho správania a šikanovania, užívania legálnych i nelegálnych drog, záškoláctva, neadekvátneho používania internetu, vrátane kyberšikanovania, ako aj ďalších foriem. Nárast agresívneho správania a šikanovania u žiakov potvrdil aj výskum Balogovej (2015).

Ministerstvo vnútra SR v spolupráci s *Ministerstvom školstva, vedy, výskumu a športu SR* zrealizovalo v roku 2021 dobrovoľný dotazníkový prieskum zameraný na zmapovanie reálnej situácie v školách z hľadiska sociálno-patologických javov. Uvedeného prieskumu sa celkovo zúčastnilo 1 112 základných a stredných škôl, čo predstavuje 35,5% z celkového počtu škôl na našom území. Z výsledkov prieskumu vyplýva, že medzi najčastejšie sociálno-patologické javy patrí fajčenie (takmer 60%), záškoláctvo (takmer 50%), šikanovanie (nad 30%) a kyberšikanovanie (viac ako 20%), násillie medzi žiakmi (nad 20%). Dotazníkový prieskum bol tiež reakciou na zistenia informálnych kancelárií pre obeť trestných činov, z ktorých niektoré sa týkajú aj prípadov šikanovania či krutého a hrubého správania medzi tínedžermi (MV SR, 2022 [cit. 2025-11-11]). Pri analyzovaní danej problematiky sme vychádzali aj z výsledky zahraničnej štúdie, ktorej názov je: „*The impact of school-wide positive behavior support school climate and student outcomes*“. Uvedená štúdia

skúmala účinky celoškolskej podpory pozitívneho správania (SWPBS) na sociálnu klímu triedy a na samotné výsledky žiakov. Do tejto štúdie sa zapojilo 300 učiteľov a 10 000 žiakov západných stredných škôl Spojených štátov amerických. Autori štúdie skúmali účinky pozitívnej školskej klímy na výsledky žiakov, zároveň bol dokázaný vplyv pozitívnej školskej klímy na prejavy rizikového správania, na znížený výskyt nedisciplinovanosti, užívania drog, agresie, antisociálneho správania, záškoláctva a školského násillia (Caldarella et al. 2015). Toto zistenie potvrdzuje aj zahraničná štúdia autorov University of Virginia, ktorí skúmali, že charakteristika pozitívnej školskej klímy súvisí s nižším rizikovým správaním žiakov. Tejto štúdie sa zúčastnilo 3 687 žiakov stredných škôl, ktorý absolvovali prieskum školského klimatického šikanovania a otázky týkajúce sa rizikového správania mládeže (YRBS). Zo získaných dát považujú autori danej štúdie pozitívnu klímu školského prostredia ako ochranný faktor v prevencii rizikového správania študentov (Klein, Cornell a Konold, 2012).

2 Rodina a škola v kontexte eliminácie šikanovania

Mnohí odborníci sa zhodujú v tom, že veľký podiel má na rozvoji šikanovania a agresívneho správania práve súčasná spoločenská klíma, ako aj zmeny hodnotového systému, rozpad rodinných a skupinových väzieb či narastajúci egoizmus upriamujúci sa iba na konkrétneho jedinca. Je potrebné si uvedomiť, že deti vo veku od 13 do 18 rokov prežívajú obdobie adolescencie, kedy sa formuje ich osobnosť a sebavedomie, sú citliví na svoj výzor, vytvárajú sa sociálne vzťahy k rovesníkom aj k ostatným ľuďom. Preto je dôležité, aby deti a mladí ľudia neboli frustrovaní z toho, že osoby v najbližšom okolí (rodičia, učitelia, kamaráti a spolužiaci) ich psychicky ubíjajú, nadávajú im, vysmievajú sa im, prípadne ich bijú, vyhrážajú sa im, berú a ničia im osobné veci a ubližujú im aj iným spôsobom, pretože sa to neskôr negatívne odzrkadlí na ich psychickom a fyzickom zdraví.

Centrum vedecko-technických informácií SR (CVTI SR) v roku 2021 zrealizoval výskum, ktorý primárne vychádzal zo *Smernice č. 36/2018 k prevencii a riešeniu šikanovania detí a žiakov v školách a školských zariadeniach* a z *Národnej koncepcie ochrany detí v digitálnom priestore*. Zámerom výskumu bolo zistiť názory, postoje, osobné skúsenosti žiakov základných a stredných škôl s prejavmi šikanovania a kyberšikanovania. Okrem toho bolo v rámci výskumu zisťované aj rodinné prostredie žiakov s dôrazom na kvalitu ich vzťahov k rodičom, súrodencom, spolužiakom a k učiteľom. Spomínaný výskum sa realizoval metódou dotazníkového zisťovania. Výskumný súbor tvorilo 2 194 respondentov, resp. do tohto výskumu sa zapojili žiaci 7., 8. a 9. ročníkov základných škôl a žiaci 1., 2. a 3. ročníkov všetkých typov stredných škôl zo všetkých krajov Slovenskej republiky.

Žiadne iné prostredie nemá taký silný potenciál ako práve rodinné prostredie, v ktorom keď funguje emocionálna funkcia, ktorá je zdrojom lásky, citového zázemia, životnej istoty prináša dospievajúcemu jedincovi pevný základ pre zdravý fyzický a psychický rozvoj.

Hlavnou témou nášho výskumu je prevencia šikanovania v školskom prostredí stredných odborných škôl realizovaná formou experimentu a spolupráce s rodinou. V aplikačnej rovine sme vytvorili preventívny program realizovaný v experimentálnych triedach na triednických hodinách aj za účasti rodičov žiakov. Cieľom empirie je následne porovnať výsledky dvoch dotazníkov zameraných na šikanovanie v školskom prostredí pre žiakov a osobnej spokojnosti mládeže so zreteľom na experimentálnu a kontrolnú skupinu. Konkretizácia cieľov výskumu:

- pomocou dotazníka na *Zistenie šikanovania u žiakov* (Olweus) realizovať zistenia na základe stanovených hypotéz a výskumných otázok;
- pomocou dotazníka BDP na zistenie subjektívnej pohody mládeže realizovať zistenia na základe stanovených hypotéz a výskumných otázok;

- zistiť názory triednych učiteľov zúčastnených tried na výskume pomocou interview.

Za metódy výskumu sme si zvolili metódu dotazovania a interview. Ako *výskumný nástroj* sme aplikovali dva dotazníky, a to dotazník na zisťovanie šikanovania v triede autora Olweusa (2006) v preklade Lehenová (2010) a dotazník na zistenie subjektívnej pohody mládeže BDP (Grob 1991, preklad Džuka 1993; Balogová et. al 2015). Ďalšou využitou metódou bola metóda interview, ktorú sme realizovali s triednymi učiteľmi.

Vychádzajúc z uvedeného sme naformulovali výskumné hypotézy:

H1: Predpokladáme, že existujú štatisticky významné súvislosti pri posúdení aspektov zážitkového preventívneho programu na výskyt šikanovania v triedach experimentálnej skupiny vo vzťahu na rod.

H2: Predpokladáme, že existujú štatisticky významné súvislosti pri posúdení aspektov zážitkového preventívneho programu na výskyt šikanovania v triedach kontrolnej skupiny vo vzťahu na rod.

H3: Predpokladáme, že existujú štatisticky významné súvislosti pri posúdení aspektov zážitkového preventívneho programu na výskyt šikanovania v triedach u dievčat experimentálnej skupiny a kontrolnej skupiny.

H4: Predpokladáme, že existujú štatisticky významné súvislosti pri posúdení aspektov zážitkového preventívneho programu na výskyt šikanovania v triedach u chlapcov experimentálnej skupiny a kontrolnej skupiny.

H5: Predpokladáme, že existujú štatisticky významné súvislosti pri posúdení aspektov zážitkového preventívneho programu na výskyt šikanovania u žiakov experimentálnej skupiny a kontrolnej skupiny.

H6: Predpokladáme, že existujú štatisticky významné súvislosti pri posúdení aspektov subjektívnej pohody mládeže v triedach experimentálnej skupiny vo vzťahu na rod.

H7: Predpokladáme, že existujú štatisticky významné súvislosti pri posúdení aspektov subjektívnej pohody mládeže v triedach kontrolnej skupiny vo vzťahu na rod.

H8: Predpokladáme, že existujú štatisticky významné súvislosti pri posúdení aspektov subjektívnej pohody dievčat experimentálnej skupiny a kontrolnej skupiny.

H9: Predpokladáme, že existujú štatisticky významné súvislosti pri posúdení aspektov subjektívnej pohody chlapcov experimentálnej skupiny a kontrolnej skupiny.

H10: Predpokladáme, že existujú štatisticky významné súvislosti pri posúdení aspektov subjektívnej pohody žiakov experimentálnej skupiny a kontrolnej skupiny.

3 Výskumné zámery k predchádzaniu šikanovania v triednom kolektíve

Náš výskumný zámer teda prepája dva pohľady. Prvý uhol pohľadu sa zameriava na skúmanie vplyvu zážitkového preventívneho programu na výskyt šikanovania v prostredí stredných odborných škôl a z druhého uhla pohľadu sme sa upriamili na to, ako zážitkový preventívny program vplýva na subjektívnu pohodu mládeže. Oba pohľady sa výsledne spájajú do záverečného korelačného porovnania oboch skúmaných atribútov.

Vo svojom výskume sme sa zamerali na žiakov stredných odborných škôl v nižších ročníkoch (1. a 2. ročník). Porovnali sme triedy, ktoré realizovali v rámci svojich triednických hodín preventívny zážitkový program na elimináciu šikanovania a triedy, v ktorých sa prevencia realizuje bežnými metódami. Experimentálne triedy boli starostlivo vybrané a ich pedagógovia boli metodicky vedení, aby sa zabezpečila podľa možnosti čo najväčšia objektivita vplyvu zážitkového preventívneho programu na nami zvolenú experimentálnu skupinu.

Zamerali sme sa teda na žiakov stredných odborných škôl a ich triednych učiteľov v Prešovskom kraji. Výskumu sa zúčastnilo 100 žiakov a 4 triedni učelia. Na výskume sa zúčastnili žiaci 4 tried, z čoho 2 triedy pracovali v rámci triednických hodín s nami navrhnutým zážitkovým preventívnym programom a 2 realizovali prevenciu bežnými overenými spôsobmi. Táto skupina respondentov bola vybraná z nasledovných dôvodov: a) predpokladáme, že vplyv realizácie zážitkového preventívneho programu sa po roku uplatňovania prejaví na výskyte šikanovania

v daných triedach v požadovanej miere; b) predpokladáme, že v triedach, ktoré realizovali na triednických hodinách zážitkový preventívny program, dosiahnu vyššiu mieru subjektívnej pohody mládeže; c) predpokladáme, že existuje korelácia medzi zisteniami výskytu šikanovania v triede a zisteniami subjektívnej pohody mládeže.

Zo zámerného výberu nám potom vznikol súbor, ktorý bol zložený z týchto respondentov a môžeme ho charakterizovať z dvoch hľadísk: a) z *hľadiska rodu* sa výskumu zúčastnilo 62 dievčat a 38 chlapcov. Rozdelení boli do 2 skupín na základe využívanej metódy prevencie šikanovania a to do skupiny experimentálnej a do skupiny kontrolnej. Experimentálnu skupinu tvorilo 30 dievčat, čo predstavuje 60% a 20 chlapcov, čo predstavuje 40% z výskumného súboru tejto skupiny. V kontrolnej skupine bolo 32 dievčat, čo tvorilo 64% a 18 chlapcov, čo tvorilo 36% výskumnej vzorky tejto skupiny; b) *hľadiska využívania formy prevencie* sa výskumu zúčastnilo 50 žiakov experimentálnej skupiny, čo tvorí 50% súboru a 50 žiakov kontrolnej skupiny, čo tvorí 50% súboru.

Dotazník na zistenie šikanovania pre žiakov od autora Olweusa (2006) v preklade Lehenová (2010) je zložený z 39 položiek, ktoré boli nami bodované na základe priaznivejšej situácie šikanovania z pohľadu každého žiaka triedy. Čím vyššia bodová hodnota, tým menej šikanovania v triede z pohľadu jednotlivých respondentov (výnimku tvoria položky 11, 17, 18, 21, 33). Spomínané položky boli bodované špecifickým spôsobom, čo vyplývalo z ich formulácie. V položkách 11 a 33 sa žiadala odpoveď ohľadom šikanovania cez telefón či internet a následne určenie spôsobu šikanovania a to z pohľadu obeť i agresora. Ak sa takáto situácia neobjavila pridelená bola hodnota 0. Položky 17 a 18 odpovedali na miesto výskytu šikanovania a spôsobu zverenia sa so šikanovaním nezainteresovanej osobe. Ak sa takáto situácia neobjavila pridelená bola hodnota 0 ostatným možnostiam boli priradené písmená. A posledná položka 21 mapovala situáciu komunikácie rodiny a školy ohľadom šikanovania žiaka.

Dotazníka BDP na zisťovanie subjektívnej pohody mládeže obsahuje 32 položiek, je preložený z originálu Berner Fragebogen zum Wohlbefinden Jugendlicher (BFW) autora Groba (1991) a do slovenčiny ho preložil a modifikoval Džuka et. Al. (1993). Slovenská verzia vykazuje vysokú validitu a reliabilitu. V realizovaných výskumoch dosiahol koeficient Cronbachovej alfy hodnotu 0,74 - 0,87. Verzia, ktorú sme pre náš výskum použili, zohľadňuje všetky doterajšie skúsenosti autorov slovenského prekladu s týmto nástrojom a pozostáva z týchto 5 škál:

1. *Celková životná spokojnosť* (položky 1 - 8)
2. *Aktuálne psychické problémy* (položky 9 - 16)
3. *Aktuálne telesné ťažkosti* (položky 17 - 24)
4. *Sebaocenenie* (položky 25 - 27)
5. *Depresívne naladenie* (položky 28 - 32)

Interview pre triednych učiteľov pozostávalo zo 4 otázok:

1. Ako často riešite v triede šikanovanie a o aký druh šikanovania medzi žiakmi zväčša ide (fyzické – údery, ničenie vecí, psychické – urážky, ponižovanie)?
2. Stalo sa, že ste riešili šikanovanie prostredníctvom mobilného telefónu, prípadne internetu?
3. Kde šikanovanie najčastejšie žiaci realizujú a kto je iniciátorom častejšie (chlapci, dievčatá, skupinky žiakov)?
4. Od koho najčastejšie vzíde podnet, že žiaci sa navzájom šikanujú (spolužiaci, rodičia, niekto z učiteľov...)?

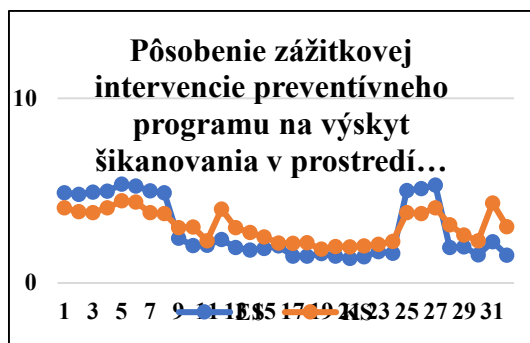
Na overenie hypotéz H1, H2, H3, H4, H5 sme zvolili *výskumný nástroj Dotazník o šikanovaní pre žiakov*.

Na overenie hypotéz H6, H7, H8, H9, H10 sme zvolili *výskumný nástroj Dotazník BDP na zisťovanie subjektívnej pohody mládeže*.

Výskumná otázka VO3 bola overovaná za pomoci *interview s triednymi učiteľmi* tried podieľajúcich sa na výskume. Podrobný prepis jednotlivých interview doplnil pohľad učiteľov na problematiku šikanovania v ich konkrétnej triede.

Dotazníkovými metódami získané údaje od žiakov boli spracované, analyzované prostredníctvom štatistického programu SPSS

Statistics 22.0. s použitím matematicko-štatistických metód deskriptívnej, induktívnej, exploračnej štatistickej analýzy, konkrétne neparametrického poradového *Wilcoxonovho testu* (resp. *Mann – Whitneyov U-test*).

Obr. č. 1: Pôsobenie zážitkovej intervencie preventívneho programu na výskyt šikanovania v prostredí stredných odborných škôl pre experimentálnu a kontrolnú skupinu

Zdroj: vlastné spracovanie

Ako uvádza obrázok komparáciou preferencií štatistických charakteristík experimentálnej a kontrolnej skupiny pre položku „Ako máš rád školu“, vidíme nárast štatistických charakteristík priemer, smerodajná odchýlka v prospech experimentálnej skupiny. Experimentálna skupina dosahovala (AP – aritmetický priemer) AP 3,98 v porovnaní s kontrolnou skupinou, kde je tento 2,86.

Komparáciou preferencií štatistických charakteristík experimentálnej a kontrolnej skupiny pre položku „Koľko dobrých kamarátov máš v triede?“, vidíme nárast štatistických charakteristík priemer v prospech experimentálnej skupiny a smerodajná odchýlka v prospech kontrolnej skupiny. Experimentálna skupina dosiahla aritmetický priemer 4,04 a kontrolná skupina 3,94, čo znamená, že žiaci kontrolnej skupiny majú v triede viac kamarátov.

Komparáciou preferencií štatistických charakteristík experimentálnej a kontrolnej skupiny pre položku „Ako často si bol/a šikanovaný/á za posledné mesiace?“, zaznamenali nárast štatistických charakteristík priemer v prospech experimentálnej skupiny a smerodajná odchýlka v prospech kontrolnej skupiny. Experimentálna skupina dosiahla AP 4,94 v porovnaní s kontrolnou

skupinou, kde má tento hodnotu 4,58. Z AP vyplýva, že šikanovanie je v experimentálnych triedach menej častým javom ako v triedach kontrolných.

Výsledky hodnotenia dotazníka šikanovania pre žiakov vyšiel v prospech experimentálnej triedy na základe prezentovaných dát priaznivo. Zážitkový preventívny program do určitej miery ovplyvnil elimináciu šikanovania v týchto triedach. Výsledky vyhodnotíme v kontexte stanovených hypotéz.

H1: „Predpokladáme, že existujú štatisticky významné súvislosti pri posúdení aspektov zážitkového preventívneho programu na výskyt šikanovania v triedach experimentálnej skupiny vo vzťahu na rod“ sa potvrdila.

Použili neparametrický poradový Wilcoxonov test (resp. *Mann – Whitneyov U-test*), spôsob spracovania štatistický program *SPSS Statistics 22.0*.

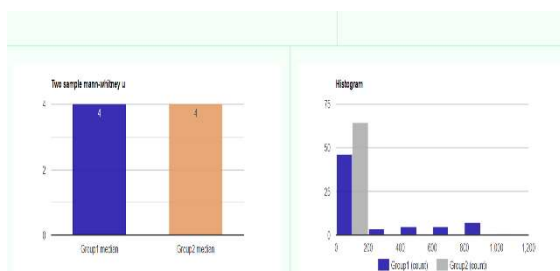

Obr. č. 2. Mann Whitney U (Wilcoxon rank-sum) testovanie aspektov šikanovania v triedach experimentálnej skupiny vo vzťahu rodu

Zdroj: vlastné spracovanie

Pozorovaná šandardizovaná veľkosť účinku predstavuje nízku hodnotu (0,018). To naznačuje, že veľkosť rozdielu medzi hodnotou zo skupiny dievčat a hodnotou zo skupiny chlapcov je malá. Vzhľadom k tomu, že obe skupiny boli účastníkmi toho istého zážitkového preventívneho programu, predpokladali sme, že nastane táto situácia. Dievčatá aj chlapci v triede kde šikanovanie nie je bežným javom, čo nám v interview potvrdili aj triedny učiteľ, vnímajú tento jav približne v rovnakých intenciách. Šikanovanie sa v ich triedach aj podľa predchádzajúcich zistení objavuje iba občas, skôr ide o psychické formy.

H2: „Predpokladáme, že existujú štatisticky významné súvislosti pri posúdení aspektov zážitkového preventívneho programu na výskyt šikanovania v triedach kontrolnej skupiny vo vzťahu na rod“ sa potvrdila.

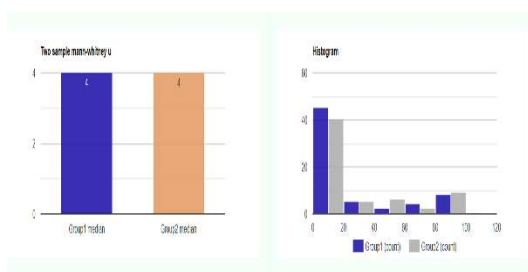

Obr. 3. Mann Whitney U (Wilcoxon rank-sum) testovanie aspektov šikanovania v triedach kontrolnej skupiny vo vzťahu rodu

Zdroj: vlastné spracovanie

Na základe zisteného, môžeme konštatovať, že neexistujú v experimentálnej skupine štatisticky významné rozdiely vo vnímaní šikanovania medzi chlapcami a dievčatami. Vzhľadom k tomu, že obe skupiny boli účastníkmi toho istého zážitkového preventívneho programu, predpokladali sme, že nastane táto situácia.

H3: „Predpokladáme, že existujú štatisticky významné súvislosti pri posúdení aspektov zážitkového preventívneho programu na výskyt šikanovania v triedach u dievčat experimentálnej skupiny a kontrolnej skupiny“ sa potvrdila.

Obr. 4. Mann Whitney U (Wilcoxon rank-sum) testovanie aspektov šikanovania v triedach kontrolnej a experimentálnej skupiny v skupine dievčat

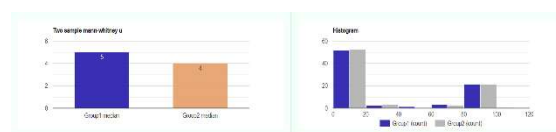
Zdroj: vlastné spracovanie

Dievčatá experimentálnej a kontrolnej skupiny vnímajú jav šikanovania vo svojich triedach približne rovnako.

H6: „Predpokladáme, že existujú štatisticky významné súvislosti pri posúdení aspektov subjektívnej pohody mládeže v triedach experimentálnej skupiny vo vzťahu na rod“ sa potvrdila.

Dievčatá i chlapci hodnotia svoju subjektívnu pohodu na približne rovnakej úrovni.

Dievčatá aj chlapci experimentálnej skupiny sú vyrovnaní, spokojní so svojim životom, netrpia nadmerným strachom ani z toho vyplývajúcich zdravotných problémov.

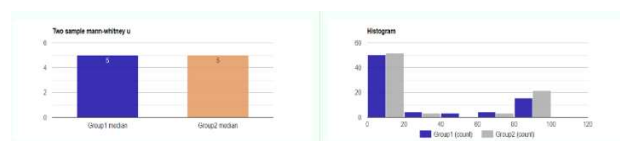

Obr. 5. Mann Whitney U (Wilcoxon rank-sum) testovanie aspektov subjektívnej pohody mládeže v triedach experimentálnej skupiny vo vzťahu rodu

Zdroj: vlastné spracovanie

H7: „Predpokladáme, že existujú štatisticky významné súvislosti pri posúdení aspektov subjektívnej pohody mládeže v triedach kontrolnej skupiny vo vzťahu na rod“ sa potvrdila.

Zo štatistických údajov opäť vyplynulo, rovnako ako v experimentálnej skupine, že dievčatá a chlapci v kontrolnej skupine svoju subjektívnu pohodu vnímajú na približne rovnakej úrovni. Tento výsledok sa dal predpokladať.

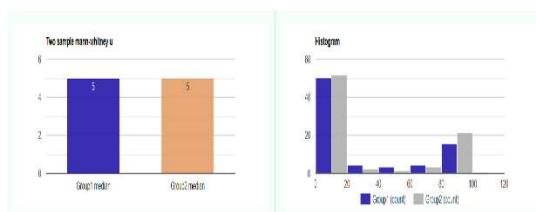

Obr. 6. Mann Whitney U (Wilcoxon rank-sum) testovanie aspektov subjektívnej pohody mládeže v triedach kontrolnej skupiny vo vzťahu rodu

Zdroj: vlastné spracovanie

H9: „Predpokladáme, že existujú štatisticky významné súvislosti pri posúdení aspektov subjektívnej pohody chlapcov experimentálnej skupiny a kontrolnej skupiny“ sa potvrdila.

Z toho jasne vyplýva, že hodnotenie subjektívnej pohody v skupine chlapcov experimentálnej a kontrolnej skupiny je vnímané inak ako u dievčat. Predpokladáme, že je to dôsledok pomerne pevne ukotvených cieľov v živote chlapcov. Zväčša sú skôr rozhodnutí, čo chcú v živote dosiahnuť a kam sa chcú dostať. Nie sú preto natoľko emočne ovplyvnitelní a viac rešpektujú svoje pôvodné rozhodnutia.

Obr. č. 7. Mann Whitney U (Wilcoxon rank-sum) testovanie aspektov subjektívnej pohody mládeže v triedach u chlapcov experimentálnej skupiny a kontrolnej skupiny

Zdroj: vlastné spracovanie

4 Analýza interview triednych učiteľov

Respondenti *kontrolnej skupiny* sa vyjadrili, že šikanovanie v ich triedach je na dennom poriadku a riešia ho postupom stanoveným v školskom poriadku. Do riešenia zapájajú všetky zúčastnené zložky, teda vedenie, žiakov a ich rodičov. Jeden z respondentov sa vyjadril, že problém rieši aj na triednických hodinách. Respondenti *experimentálnej skupiny* poskytli viac informácií. Oni riešia šikanovanie priebežne a aktívne. Zväčša priamo so žiakmi či už v triede alebo na chodbách. Samozrejme o probléme pravidelne komunikujú na triednických hodinách. V ich triedach ak sa šikanovanie vyskytne ide skôr o psychické formy. Jeden respondent dokonca uvádza, že takýto problém neriešil dlhšiu dobu.

Šikanovanie v online priestore zaznamenali učители *kontrolnej skupiny* hlavne mimo vyučovania a pobytu v škole. Upozornení boli rodičmi. V škole sú mobily zakázané. V *experimentálnej skupine* sa tento problém objavil so zverejnením fotky, riešila to spoločne so žiakmi na triednickej hodine a viac sa táto situácia neopakovala.

Podľa vyjadrení respondentov *kontrolnej skupiny* sa šikanovanie najčastejšie realizuje na chodbách počas prestávok a zväčša ide o chlapcov. Respondenti *experimentálnej skupiny* skôr zaznamenávajú šikanovanie priamo v triedach a častejšie medzi chlapcami ako dievčatami, i keď už aj tu zaznamenali prvé prípady.

Podnet na riešenie šikanovania podľa respondentov *kontrolnej skupiny* najčastejšie vynesú žiaci. Na šikanovanie podľa respondentov *experimentálnej skupiny* najskôr

upozornia žiaci. Ak sa problém nerieši a rozšíri sa tento jav ďalej, zasahujú následne oznamovacou povinnosťou učiteľa a rodičia. Tí informujú i v prípade ak sa šikanovanie rozširuje z rodinného prostredia.

Záver

Na základe nášho výskumného zámeru môžeme predpokladať, že zvýšenie spokojnosti s elimináciou šikanovania na základe realizácie preventívneho programu možno dosiahnuť prostredníctvom:

Využívanie zážitkového vyučovania v praxi ako jednej z množstva edukačných metód na skvalitnenie vzájomného vzťahu medzi žiakmi a ovplyvňovanie zníženia dopadu šikanovania na žiakov. Priaznivé hodnotenie stavu šikanovania v triedach experimentálnej skupiny, ktoré tieto metódy v rámci triednických hodín realizovali sa náš výskum potvrdil. Tieto metódy ovplyvnili vzťah učiteľ – žiak, ovplyvňuje i vzťahy žiak – škola, žiak a spolužiaci, ale i vzťah k sebe samému. Zvýšená aktivita žiakov ich vedie k samostatnosti pri vyhľadávaní informácií i riešení zložitejších problémov nie len v škole, ale i v bežnom každodennom živote.

Zvýšený záujem učiteľov o inovačné postupy pri eliminácii šikanovania v školskom prostredí - kurzy, workshopy, webináre, ďalšie štúdium, samovzdelávanie, účasť učiteľov na konferenciách. Tvorivý potenciál učiteľa a jeho rozvíjanie je dôležitým – i keď nie jediným – komponentom efektívnej prevencie šikanovania v prostredí škôl. Napriek tomu je ďalšie vzdelávanie pedagógov v tejto oblasti podporované na rôznych úrovniach vnútornej štruktúry školstva v Slovenskej republike.

Podporovať zvýšený záujem aktívne spôsoby prevencie šikanovania zo strany triednych učiteľov na všetkých typoch škôl i zo strany vedenia školy – učiteľ i vedenie školy by mali mať snahu čo najlepšie spoznať kolektívy tried, jeho problémy a zistiť ako daný stav vnímajú žiaci. Efektívnou prevenciou a zistením stavu šikanovania sa môžu lepšie zorientovať a pochopiť, čo sa deje vo vnútri triedy a majú tak väčšiu šancu pozitívne tieto procesy a javy ovplyvniť.

Stretávanie učiteľov a výmena skúseností z efektívnych metód a stratégií prevencie šikanovania – tvorivé letné školy, semináre metodického centra a pedagogických fakúlt. Na základe nami zisteného stavu v stredných školách, na ktorých sme uskutočnili výskum, by sa mali hlavne triedni učitelia sústrediť na rozvoj ich odvahy, sebavedomia, formovania pozitívnych postojov a ochoty niest' za svoje názory a riešenia prípadné dôsledky. Nemali by zabúdať na formovanie kolektívu, ktorý rešpektuje každého zo svojich členov ako rovnocennú plnohodnotnú osobnosť, schopnú samostatného rozhodovania a riešenia problémov, ale zároveň kooperujúceho a ochotného prijať názory iných a v prípade potreby prehodnotiť svoje postoje tak, aby sledovali potreby kolektívu.

Publikovanie učiteľov z praxe – metodické centrá, časopisy, noviny. Publikačná činnosť pedagógov z praxe má v systéme publikovania pedagogických poznatkov nezastupiteľné miesto. Skúsenosti nadobudnuté dlhoročnou prácou pedagóga sú blízke realite a vychádzajú z aktuálneho stavu na školách.

Vedenie pedagogických praxí pre študentov pedagogických fakúlt – ponúknuť študentom možnosť kontaktu aj s možnosťou výchovného pôsobenia a účasti na triednických a oboznámenie sa s problémami triedneho kolektívu i v praktickom kontakte s realitou.

Oboznámenie učiteľov s možnosťami merania sociálnej klímy triedy v rámci metodických združení na školách – vstupná, výstupná, preferovaná, aktuálna klíma triedy. Oboznámiť učiteľov s existujúcimi zisteniami v tejto oblasti a zaangažovať ich do nových výskumov týkajúcich sa zlepšenia sociálnej klímy tried na našich školách.

Spolupráca s rodičmi – netradičné formy spolupráce: deň otvorených dverí, otvorené hodiny pre rodičov, deň naopak, vedenie besied rodičmi so zaujímavými skúsenosťami, workshopy, tvorivé dielne, prezentácia produktov praktickej činnosti žiakov v rámci odborného vzdelávania.

Odporúčame realizovať podrobnejšie odkrývanie nežiaducich faktorov, udalostí a prístupov, ktoré negatívnym spôsobom

vplývajú na život triedy z pohľadu žiakov i učiteľov. Za samozrejmé považujeme zintenzívnenie záujmu žiakov tried, triednych učiteľov a ostatných vyučujúcich, vedenia školy i rodičov na vytváraní podmienok, ktoré participujú na efektívnej eliminácii dopadu šikanovania na život žiakov stredných odborných škôl.

Zoznam bibliografických odkazov

- BALOGOVÁ, Beáta, et al., 2015. *Kompendium sociálnej práce pre bakalársky stupeň štúdia*. Prešov: Akcent print. ISBN 978-80-89295-59-3.
- DŽUKA, Jozef, 1995. Faktorová analýza modifikovanej verzie Bernského dotazníka subjektívnej pohody (BDP). In: *Československá psychologie*. Roč. XXXIX, č. 6, s. 512-522. ISSN 0009-062X.
- KARIKOVÁ, Soňa a Miroslava ŠIMEGOVÁ, 2013. Šikanovanie na stredných školách v Slovenskej republike. In: *Przedsiebiorstwo Graficzne „Drukmasz“*. Roč. 69, č. 81. ISBN 978-83-926832-7-8
- KLEIN, Jennifer, Dewey CORNELL a Timothy KONOLD, 2012. Relationships between bullying, school climate, and student risk behaviors. In: *School Psychology Quarterly*. Roč. 27, č. 3. ISSN 1939-1560.
- MAROŠIOVÁ, Lenka a Eva SAVINOVÁ, 2015. *Children Seeking for Help. The Survey of Bullying and Peerviolence through Phone Call Analysis in the Slovak Republic* [online] [cit. 2025-11-11]. Dostupné z: http://listen.animusassociation.org/wp-content/uploads/2016/09/MA-NUAL_for-Teachers_general_version.pdf
- OLWEUS, Dan, 1996. *Dotazník o šikanovaní pre žiakov základných škôl (slovenský preklad realizovaný A. Lehenovou)*. (interný dokument použitý so súhlasom autorky).
- SARKOVÁ, Mária, 2013. *Šikanovanie a jeho formy*. Košice: EQUILIBRIA. ISBN 978-80-971475-3-2.
- Smernica č. 36/2018 k prevencii a riešeniu šikanovania detí a žiakov v školách a školských zariadeniach* [online] [cit. 2025-11-11]. Dostupné z: <https://www.minedu.sk/data/att/16073.pdf>

Kontaktné údaje

PhDr. PaedDr. Jana Čubirková, PhD., MBA,
Prešovská univerzita v Prešove
Fakulta humanitných a prírodných vied
Ústav pedagogiky, andragogiky a psycholó-
gie
Ul. 17. novembra 15

080 01 Prešov Slovensko
Email: jana.cubirkova@unipo.sk

Lívia PASTRNÁKOVÁ a Beáta BALOGOVÁ PORUCHY AUTISTICKÉHO SPEKTRA AKO ROLOVÁ VÝZVA PRE SOCIÁLNU PRÁCU

Prešov: Vydavateľstvo Prešovskej univerzity, 2024

Monografia *Poruchy autistického spektra ako rolová výzva pre sociálnu prácu*, ktorá vznikla v rámci riešenia projektu VEGA č. 1/0535/23 *Integrácia ukrajinských migrantov a posúdenie náročnej životnej situácie spojennej s krízou vyvolanou vojnovým konfliktom optikou sociálnej práce*, ponúka komplexný pohľad na profesijnú rolu sociálnych pracovníkov pri práci s klientami s poruchou autistického spektra.

Autorky sa zameriavajú na vysoko aktuálnu oblasť výkonu sociálnej práce, v súlade s aktuálnymi profesionálnymi požiadavkami reflektujúceho špecifické potreby jednotlivých cieľových skupín sociálnej práce, pri zachovaní vysokých štandardov odborného výkonu tejto náročnej pomáhajúcej profície. Publikácia komparuje spoločenské-legislatívne podmienky profesionálneho výkonu sociálnej práce s klientom s poruchou autistického spektra na Slovensku, so špecifikami sociálnej práce v anglosaských podmienkach.

Problemátike porúch autistického spektra ako špecifickej oblasti raxe sociálnej práce sa autorky venujú v troch kapitolách, nazierajúcich na spracovávanú tému optikou rozličných pohľadov sociálnej práce. Úvodná kapitola je venovaná autistickému spektru ako konceptu sociálnej práce, vrátane špecifík procesu posúdenia a intervencie v tomto kontexte, a práce s rodinou s členom s poruchou autistického spektra. Druhá z kapitol sa zameriava na prácu s klientom s poruchou autistického spektra ako rolovú výzvu kladenú na sociálnych pracovníkov a pracovníčky, opierajúc sa o základné paradigmy a teórie sociálnej práce ako bazálne východisko konceptu rolí pomáhajúcich profesionálov, ako aj aktuálne zmeny v legislatívnom

prostredí Slovenskej republiky, ovplyvňujúce sociálnu prácu s klientom s poruchou autistického spektra.

Z pohľadu výkonu sociálnej práce autorky zdôrazňujú najmä schopnosť reflexivity sociálnych pracovníkov a pracovníčok ako nevyhnutnú podmienku profesionálneho výkonu, vrátane identifikovania etických dilem ich praxe.

V záverečnej kapitole autorky predstavujú zistenia reazliovaného autorského výskumu zameraného na role sociálnych pracovníkov a pracovníčok pri práci s klientom s poruchou autistického spektra vo vybranom zariadení. V nadväznosti na teoretické a legislatívne vymedzenie sociálnej práce s klientom s poruchou autostického spektra a v aktuálnom interdisciplinárnom legisla-

tívnom ukotvení výkonu sociálnej práce autorky svojimi výskumnými zisteniami ponúkajú holistický pohľad na aktuálny stav výkonu sociálnej práce v kontexte porúch autistického spektra v prostredí Slovenskej republiky, zdôrazňujúc kompetenčný model profesionálneho výkonu sociálnej práce.

doc. Ing. Mgr. Zuzana POKLEMBOVÁ, PhD.

Inštitút edukológie a sociálnej práce
Filozofická fakulta
Prešovská univerzita v Prešove

LEVICKÁ Jana a kolektív

ENVIRONMENTÁLNE ASPEKTY SOCIÁLNEJ PRÁCE

Trnava: Univerzita sv. Cyrila a Metoda v Trnave, 2025

Recenzovaná publikácia je členená do piatich rovnocenných kapitol a je výstupom z projektu *APVV-20-0094 Environmentálna spravodlivosť v kontexte sociálnej práce* ako učebnica podporujúca systematické vzdelávanie študentov.

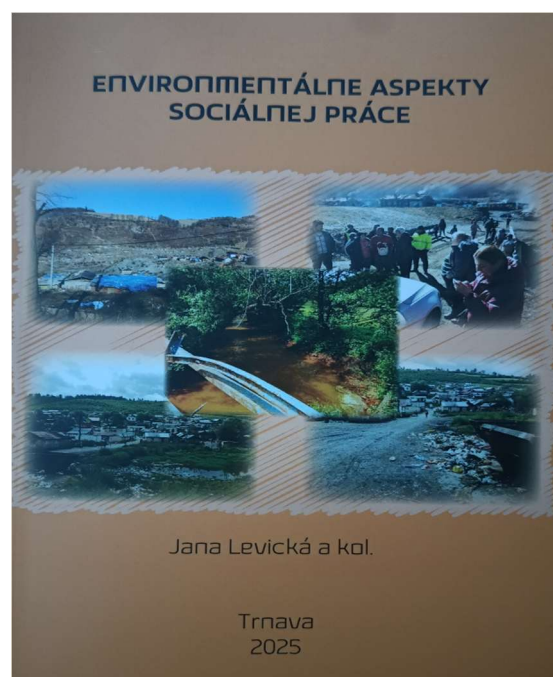
Publikácia je graficky aj obsahovo prehľadná a má logickú štruktúru nadväzností parciálnych tém od základného teoretického ukotvenia, cez národný a nadnárodný charakter environmentálnych aspektov v geopolitickom zriadení EÚ; ďalej poskytuje rozvíjajúce poznatky konkretizované v podmienkach verejnej správy Slovenskej republiky; až ku samotnej environmentálnej sociálnej práci; končiac významnou podkategóriou o trvalo udržateľnom rozvoji.

„Kríza životného prostredia a jej dopady“ sú rozpracované Beátou Balogovou v siedmych podkapitolách ako základné terminologické a súvislosti popisujúce penzum poznatkov. Za dôležitú možno označiť siedmu podkapitolu „*Environmentálna spravodlivosť a ekologické občianstvo*“, kde okrem iného popisuje dynamické vzťahy medzi spoločnosťami a komunitami prostredníctvom pojmu sociálna licencia; a nevynecháva ani dôležitý pojem ekologickej stopy vplyvu ľudskej činnosti.

Druhá kapitola v texte od Michala Imroviča obsahovo zachytáva a rámčuje „*Environmentálne otázky v Európskej únii*“ a rozvíja potrebu občianskej, národnej a následne i nadnárodnej environmentálnej zodpovednosti. Poskytuje náhľad na nástroje environmentálnej politiky; tematické porovnanie environmentálnych politík EÚ a Slovenska, pričom približuje vybrané a súvisiace programy a stratégie (Program LIFE, Parížsku dohodu o zmene klímy, Európsku zelenú dohodu, Ôsmy

environmentálny akčný program EÚ, Stratégiu environmentálnej politiky,

Slovenskej republiky do roku 2030 a REPowerEU: energetickú politiku v plánoch obnovy a odolnosti krajín EÚ.

Martin Daško zostavil tretiu kapitolu s názvom: „*Aktéri verejnej správy a proces tvorby verejnej politiky životného prostredia na Slovensku*“ ako prehľad princípov, tvorby a implementácie nadnárodných environmentálnych politík v kontexte národných reálií, pričom nezabúda ani na dôležitosť evaluácie environmentálnych politík. Na konci kapitoly prezentuje formy vyjednávania a kooperáciu aktérov environmentálnych tém vo verejnej politike.

Primárne vhodným študijným materiálom pre študentky a študentov študijných programov sociálnej práce je štvrtá kapitola „*Environmentálna sociálna práca*“ od autorky Jany Levickej. V akademickej logickosti predkladá najprv teoretické ukotvenie environmentálnej sociálnej práce a následne dopĺňa vybrané teoretické

koncepty ukotvené v ekologickom prístupe. Pre praxológiu sociálnej práce vyzdvihujeme najmä poznatky z ekofeministickej sociálnej práce; so spirituálnej a eko-spirituálnej sociálnej práce, pretože členky a členovia komunít trvalo udržateľného rozvoja alebo eko-sociálnych skupín môžu byť špecifickými klientkami a klientmi sociálnych pracovníčok a pracovníkov. Axiologicky dôležitá a významná je posledná podkapitola *‘Od ľudských práv k paradigme environmentálnej spravodlivosti’*, čím sa prepája naratív environmentality s optikou sociálnej práce.

“Sociálna práca a trvalo udržateľný rozvoj” je poslednou kapitolou vysokoškolskej učebnice. Text zostavil Peter Jusko a graficky prehľadne prezentuje a v skratke charakterizuje sedemnást' cieľov udržateľného rozvoja. Vymenované ciele vyplývajú z Agendy 2030, ktorá je v množine prieniku medzi environmentálnymi výzvami a environmentálnou sociálnou prácou. Pre študentky a študentov je to aktuálna informácia a pre študijný odbor sociálnej práce považujeme podkapitolu za prínosnú. Pokračujúce podkapitoly spracúvajú spomenuté ciele udržateľného rozvoja cez prizmu: ľudského kapitálu; ľudsko-

právneho rozmeru sociálnej práce; antidiskriminačného rozmeru sociálnej práce; sociálnu inklúziu a v neposlednom rade prostredníctvom významu empowermentu v sociálnej práci.

Praktickou pomôckou pre študentov ale aj laických čitateľov, ktorých téma environmentálnej sociálnej práce zaujíma, sú otázky a úlohy na konci jednotlivých kapitol, umožňujúce lepšie uchopenie a fixáciu poznatkov z preštudovanej publikácie.

Za marginálne negatívum zo subjektívneho pohľadu možno označiť vizuál obálky, ktorá síce odzrkadľuje aktuálny stav životného prostredia a sociálneho prostredia rôznorodej variability sociálnych skupín, nedáva však veľa možností byť inšpirovaným ako by mohol vyzerat' ideál environmentálnej sociálnej práce potažme samotného životného prostredia. Neznižuje to však prínos, aktuálnosť témy a potrebnosť publikácie.

Mgr. Tina KATUŠČÁKOVÁ, PhD.

Inštitút edukológie a sociálnej práce
Filozofická fakulta
Prešovská univerzita v Prešove

MASLOW, H. Abraham

KU PSYCHOLÓGII BYTIA. HUMANISTICKÁ PSYCHOLÓGIA

Modra: Persona, 2021

Publikácia sprístupňuje myšlienky Maslowa pre široké spektrum čitateľov, medzi ktorých primárne patria sociálni pracovníci, psychológovia a iní pomáhajúci profesionáli, podnikatelia, manažéri a tréneri, študenti sociálnej práce a psychológie, ale aj čitatelia bez odbornej špecializácie, ktorí sa zaujímajú o štúdium ľudského správania. Kniha ponúka komplexný pohľad Maslowa na teórie seberealizácie, hierarchiu ľudských potrieb a aspekty ľudskej existencie, ktoré tvoria bazálnu platformu modernej humanistickej psychológie.

Obsah tematických kapitol publikácie zvyšuje vedomostnú orientáciu na úrovni teórie i odbornej praxe. Zároveň obohacuje pomáhajúcich profesionálov o inšpiratívne prístupy a informácie v kontexte ľudského bytia. Jednotlivé kapitoly sú prehľadne zoradené. Medzi okruhy tém Maslowa patrí seberealizácia; psychológia zdravia; rast a motivácia; potreba lásky; vrcholové zážitky s opisom naplnenia a spojenia jedinca so svetom; poznávanie bytia; tvorivosť; hodnoty; zdravie ako transcendencia prostredia a iné.

Maslow sa orientuje na autentickosť, seberealizáciu a najvyššie úrovne ľudského potenciálu. Reflektujúc zameranie Maslowa uvádzame, že publikácia ponúka vysvetlenie súvislostí týkajúce sa ľudskej povahy, psychickej a emocionálnej pohody. V nadväznosti sa autor sústreďuje na koncept zdravia. Jeho rozvoj vníma ako prístup k tvorbe lepšieho sveta, čo sa podľa neho priamo prelína s prosperitou osobnostného rastu.

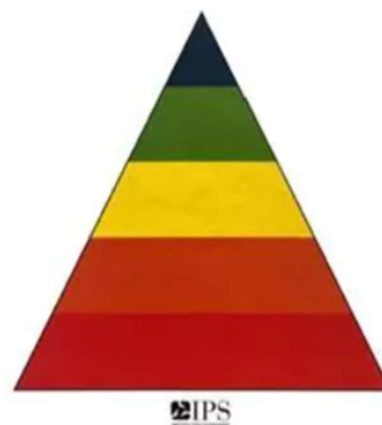
Tieto úvahy možno prepojiť s profesiou sociálnej práce, pretože koncepcia Maslowa predstavuje významný aplikačný potenciál. Príkladom je jeho presvedčenie, že kvalitné

a priaznivé podmienky prostredia i stabilné uspokojenie fundamentálnych potrieb sú

Abraham H. Maslow

Ku psychológii bytia

Humanistická psychológia

predpokladom pre zdravý psychický a sociálny vývin jedinca. Z hľadiska prínosu pre sociálnu prácu uvádzame, že koncepcia Maslowa zdôrazňuje holistický pohľad na klienta. Touto cestou sa otvárajú možnosti vnímania klienta ako jedinca s prirodzenými potrebami rastu, bezpečia, vzťahov a zmyslu. Uvedený rámec možno vnímať v spojení s odbornou praxou sociálnej práce pri priamej aplikácii s cieľovými skupinami. Prepojenie možno vnímať aj u pomáhajúcich profesionálov, napríklad v oblasti so starostlivosťou o seba. Myšlienky Maslowa o bytí poskytujú inšpiráciu pre jedincov a podnecujú ich vnímanie o dôležitosti

osobnostného rastu, dôstojnosti a budovania zmysluplného života.

V zmysle problematiky knihy možno uviesť, že predstavuje teoretický most medzi humanistickou psychológiou a sociálnou prácou, pretože podporuje pomáhajúcich profesionálov v porozumení klientov v celej ich komplexnosti. Tieto podnety vedú k rozšíreniu chápania ľudského potenciálu s dôrazom na potreby a možnosti jedincov. Súhlasíme s tézou, že jedinci sú schopní kreativity, ktorá im umožňuje dosiahnuť osobnostný rast.

Vychádzajúc z úvah Maslowa zdôrazňujeme, že rast jedinca neprináša iba odmeny a potešenie, ale aj vnútorné bolesti. Maslow objasňuje, že každý krok vpred je krokom do neznáma a niekedy môže znamenať nutnosť vzdať sa niečoho známeho, jednoduchšieho a menej náročného. Napriek uvedenému, rast prebieha a vyžaduje si odvahu, vôľu, rozhodnutie, silu jedinca, ale aj ochranu a povzbudenie okolia. Poznanie ľudskej bytosti je celoživotným kontinuálnym štúdiom so zisťovaním zmyslu života.

V závere možno oceniť, že publikácia v čitateľovi vzbudzuje pocit nadšenia pre učenie, porozumenie a objavovanie filozofických konceptov. Tieto koncepty súvisia so širším kontextom v zmysle vysvetlenia fungovania ľudskej bytosti. Vnímame obsahový prínos pre odborníkov, ale aj laických čitateľov, ktorí majú záujem rozšíriť svoju

vedomostnú orientáciu s dôrazom na porozumenie ľudského bytia a hľadanie širšieho koncepčného rámca.

Dodávame, že kniha je písaná zrozumiteľným jazykom, ktorý je filozoficky a hodnotovo orientovaný. Možno vyzdvihnúť logickú nadväznosť a prezentáciu myšlienok Maslowa, ktorá je prejavovaná energickosťou, kreativitou a optimizmom. Zároveň publikácia poskytuje odkazy na teoretické zdroje a výskumné štúdie, ktoré vytvárajú priestor pre reflexiu a aplikáciu v odbornej praxi sociálnej práce. Významným aspektom sú spracované súhrny ako súčasť kapitola, ktoré obsahujú inšpiratívne koncepty, o ktorých by čitateľ mohol uvažovať.

PhDr. Stela RICHNAVSKÁ

prof. PhDr. Beáta BALOGOVÁ, PhD., MBA

Inštitút edukológie a sociálnej práce

Filozofická fakulta

Prešovská univerzita v Prešove

Miriama BORIŠČÁKOVÁ a Beáta BALOGOVÁ FORENZNÁ SOCIÁLNA PRÁCA: INTERDISCIPLINARITA A PROFESIONALITA VÝKONU

Prešov: Vydavateľstvo Prešovskej univerzity v Prešove, 2023

Téma forenznej sociálnej práce je v ostatných rokoch vyhľadávanou problematikou sociálnej práce. Predkladaná monografia *Forenzná sociálna práca: interdisciplinarita a profesionalita výkonu* predstavuje unikátny koncept nazerania na skúmanú problematiku. Ústrednou myšlienkou, ktorú autorky rozoberajú, je jadro forenznej sociálnej práce s dôrazom na interdisciplinárny rozsah. Toto unikátne prepojenie je v slovenskej praxi veľmi výnimočné, čo z predkladanej publikácie robí hodnotnú publikáciu vo vzťahu k výkonu praxe.

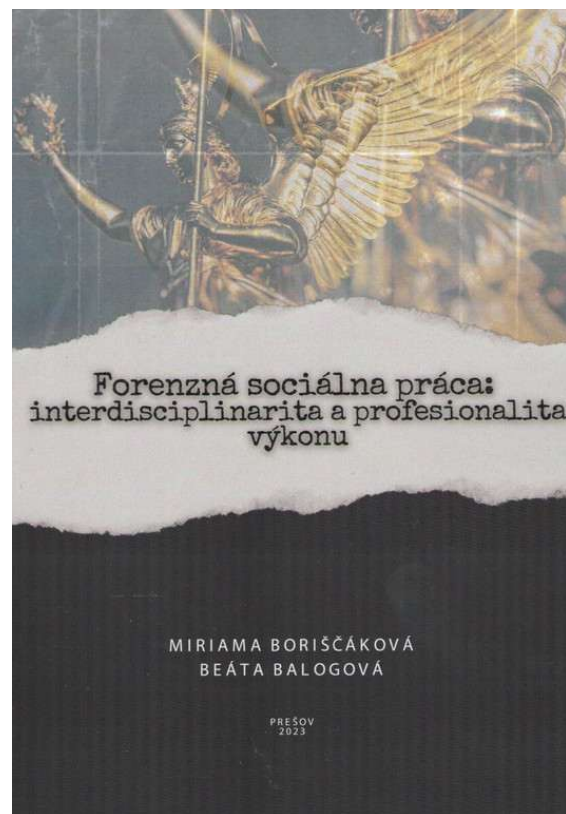
V hlbšom podtón je rozoberaná otázka sociálnej identity profesií, ktoré autorky preniesli cez nazeranie na povahu výkonu, a to najmä pri intervenciách forezných udalostí komunit, ktoré si vyžadovali riešenie udalostí v rámci rozličných etnických, ale aj rasovo odlišných kultúr. Priame prepojenie sociálnej práce v policajnom zbore, prostredníctvom forenznej sociálnej práce by mohlo výrazne zlepšiť spôsob výkonu. Ďalším významným konceptom, ktorý bol koncipovaný najmä prostredníctvom empirickej časti monografie, je skúmanie forezných udalostí v *Slovenskej republike*, a to v špecifických prípadoch akými sú násilie medzi mládežou, rodovo podmienené násilie a etnicky podmienené násilie.

Formálne je monografia rozčlenená do troch súrodých logicky usporiadaných kapitol. Prvá a druhá kapitola sú zamerané na priblíženie teoretických východísk forenznej sociálnej práce.

Obsahovo sú zamerané na foreznú sociálnu prácu vo všeobecnej rovine, vo vzťahu k policajnému zboru ako fungujúcemu systému.

Pozornosť je upriamená aj na príslušníka policajného zboru, ktorý vystupuje ako nosi-

teľ forenznej praxe. V tretej kapitole je rozpracovaná empirická časť, ktorá pokračuje v praktickom overení systematických poznatkov „osobnosť profesionálov predovšetkým príslušníkov policajného zboru, ktorí sú aktívnymi participantmi pri riešení forezných situácií.“ Výskum predostiera interakcie, zvládanie osobných a sociálnych okolností, ale aj vlastnú zdolnosť a sociálnu oporu. Všetky tieto ukazovatele môžu mať priamy súvis s realizovanou praxou.

V predkladanom výskumnom závere je veľmi jasne reflektovaný postup a spôsob získavania údajov. Veľmi pozitívne je možné ohodnotiť využívanie štandardizovaných ná-

strojov na získanie objektívnych ukazovateľov sociálnej opory, zdolnosti, ale aj sociálnej ekonomickej výmeny, prostredníctvom testovacích škál od renomovaných odborníkov. V rámci verifikácie výskumných zistení postup autoriek zahŕňal prístup založený na identifikácii východiskových činiteľov dát, pomocou overenia normálneho rozloženia, výberu vhodných štatistických testov a interpretácie výskumných zistení. Autorky priniesli štatisticky overené výskumné zistenia a podporili tak významnosť publikácie v akademickej obci.

Je dôležité poukázať na širší spoločenský kontext publikácie, ktorá prepája viaceré aspekty a poukazuje na potrebu interdisciplinarity sociálnej práce, ktorá má svoje nezaštupiteľné miesto pri riešení sociálnych otázok v rámci rozličných dimenzií, akými je aj oblasť policajného zboru. Autorky na s. 88 opisujú *„práca prináša esenciálne poznatky pre slovenskú prax, ktoré môžu byť impulzom k jej inovácií“*.

Monografia predstavuje hodnotný a aktuálny príspevok pre sociálnu prácu, a to vo všetkých jej rovinách, ale zároveň aj pre policajnú prax, keďže príslušníci policajného zboru vykonávajú prax aj v predmetnej oblasti a výskumné zistenia im môžu pomôcť pri skvalitnení svojich postupov a v riadení. Zhrňujúco je možné konštatovať, že publikáciu možno odporučiť študentom, výskumníkom a profesionálom, ktorí pracujú v praxi forenznej sociálnej práce.

PhDr. Natália VRANKOVÁ

prof. PhDr. Beáta BALOGOVÁ, PhD., MBA

Inštitút edukológie a sociálnej práce

Filozofická fakulta

Prešovská univerzita v Prešove

Marta KOLÁŘOVÁ

V SOULADU S PŘÍRODOU. POLITIKA ŽIVOTNÍHO STYLU, UDRŽITELNOST A SOBĚSTAČNOST

Praha: Karolinum, 2021

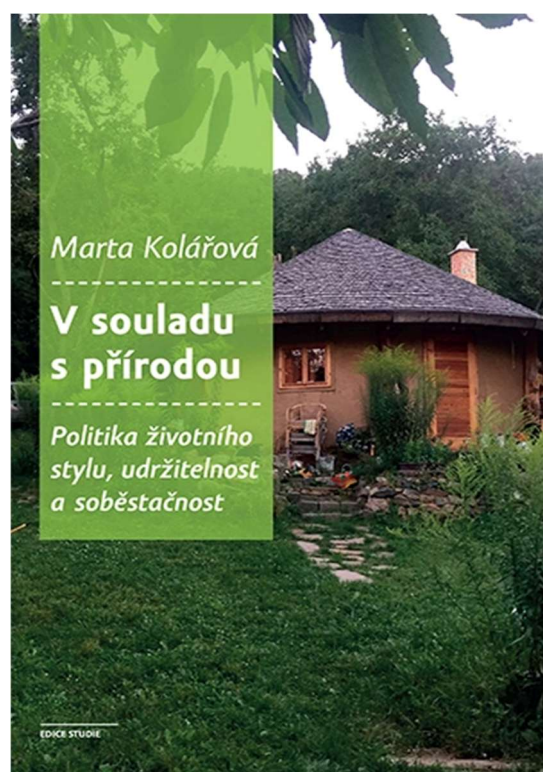
V edícii Studie vydavateľstva Karolinum Univerzity Karlovy vyšla publikácia, vychádzajúca z kvalitatívneho výskumného prístupu autorky Marty Kolářovej. V dizajne zakotvenej teórie sa venuje analýze sféry medzi oblasťami environmentálnych sociálnych hnutí a problematikou udržateľných životných štýlov v Čechách. Cieľom teoreticky i výskumne ucelenej publikácie bolo upozorniť na nepreskúmanú oblasť medzi individuálnou a kolektívnou akciou (sociálnou aktivitou); medzi osobnou a spoločenskou zmenou; medzi spotrebou a aktivizmom v sociálnych hnutiach; medzi súkromnou a verejnou aktivitou.

Z hľadiska sociálnej práce sa autorka dotýka tematiky environmentálnej sociálnej práce cez prizmu kontextu ľudských práv v podmienkach života, ktoré sociálne environmentálne a permakultúrne hnutia v stredoeurópskych krajinách tematicky rozvíjali slobodne až od začiatku 90.ých rokov 20. storočia. Analýza dát ukázala, že životný štýl nemožno vidieť iba ako voľbu jednotlivca, ale je utváraný sociálne, ďalej na mezo úrovni a celospoločensky.

V prvej kapitole „*Buď sám tou změnou: Politika životního stylu a politický konzumerismus*“, rieši politiku životného štýlu a politický konzumerizmus v dvoch líniách. Prvou sú konkrétne prostriedky aké má jednotlivec aj komunita k dispozícii pre zúčastnení sa na tvorbe spoločenskej voľby a kreovania society. Druhá línia je pohľad na prerozdelenie finančných zdrojov a zo sociologického hľadiska prerozdelenia moci v prístupe etickej spotreby. Táto časť obsahuje odbornú kritiku politického konzumerizmu.

V druhej kapitole „*Do souladu s přírodou: environmentální politika životního stylu*“

v kolektivní formě“ nahliada na možnosti sociálnej zmeny v kontexte aktuálnej spoločensko-politickej situácie, kedy potrebujeme zabezpečiť spravodlivý prístup k prírodným, sociálnym, ekonomickým zdrojom.

V prvej podkapitole hovorí o kolektívnych aktivitách v oblasti spotreby a životného štýlu, ktoré bolo v českej spoločnosti zastúpené hnutím Transition. Kolářová pomenúva aj dôvody, ktoré podmienili neúspešné etablovanie daného hnutia v našom regióne v kontraste k zahraničiu. V druhej podkapitole je ukázané hnutie za udržateľnú spotrebu v Česku ako napríklad návrat k pôde a k zdravým potravinám. Tretia podkapitola je prezentáciou kritického zhodnotenia možností a výziev eko bio subkultúry s jej sociálnymi obmedzeniami.

Tretia kapitola „*V souladu s přírodou: environmentální politika životního stylu v individuální rovine*“ obsahuje štyri vyrovnané podkapitoly prepájajúce teoretické poznatky z oblasti globalizácie, lokálneho environmentu, udržateľnosti a politickej angažovanosti v zmysle prerozdelenia prírodných zdrojov a ľudského kapitálu. V podkapitole *zelený konzumerizmus, udržateľný životný štýl a spotreba* prezentuje teoretické koncepty, ktoré naplňajú politiku životného štýlu v individuálnej rovine, vychádzajúc však zo socio-politických a socio-filozofických konceptov, pričom autorka pracuje s rôznorodou variétou domácej i zahraničnej literatúry (odbornej i popularizačnej).

V podkapitole *žiť ohľaduplne k prírode: udržateľnosť v každodennosti* dáva takpovediac manuál pre človeka, v ktorých všetkých oblastiach môže pomocou malých zmien zvýšiť kvalitu svojej existencie.

Kritické zhodnotenie prelínania udržateľnej spotreby, a praktík DIY (do it yourself) ukazuje v podkapitole *nezávisle tvoriť: jak se prolína udržateľnosť se soběstačností*. Zároveň postuluje charakteristiku rôznorodosti prejavov skupín sociálneho hnutia sebestačnosti a z neho vychádzajúceho hnutia DYI podľa geopolitického priestoru. Z hľadiska sociálnej práce tak vzniká potreba aktualizacej diagnostiky skupín danej subkultúry.

Podkapitolou *žiť blíz prírode: soběstačnost na venkově* sa nesú prezentuje vývoj prístupu 'cesta z mesta', ktorá sa ale pre mnohých sympatizantov hnutia tranzície paradoxne ukazuje ako neudržateľná v zmysle širších sociálnych potrieb jednotlivcov, ro-

dín i komunít. V texte nájdeme bližšie špecifikácie, nahliadame však na posun od sebestačnosti (self-sufficiency) členov spoločnosti ku spoliehaniu sa na seba a komunity (self-reliance). Autorka hovorí o odolných, svojpomocných komunitách, čo môže byť inšpiráciou v prieniku so sociálnou prácou so skupinami a komunitou.

Ako prínos (okrem unikátneho kvalitatívneho výskumu) možno vyzdvihnúť autorkin prístup k fenoménu sebestačnosti a hnutiam, ktoré ho propagujú. So vzácnou mierou odborného odstupu poukazuje ako na zmysluplnosť, tak aj na jednotlivé riziká a obmedzenia sebestačnosti v rámci celospoločenských súvislostí a preto považujeme jej prácu za prínosnú pre sociálnych pracovníkov pracujúcich s členmi popisovanej subkultúry.

Recenzovaná práca je sociologickou analýzou o vývoji a o charaktere subkultúry hnutia za udržateľnú spoločnosť. Pričom postuluje, že individuálna zmena má zmysel a povedie k žiadúcej zmene spoločnosti. Z hľadiska oblastí sociálnej spravodlivosti, kde zaradujeme aj klimatickú zmenu, životné prostredie je publikácia informatívne a formatívne inšpiratívna.

Mgr. Tina KATUŠČÁKOVÁ, PhD.

Inštitút edukológie a sociálnej práce
Filozofická fakulta
Prešovská univerzita v Prešove

INŠTITÚT EDUKOLÓGIE A SOCIÁLNEJ PRÁCE NA EURÓPSKEJ KONFERENCII O VZDELÁVANÍ V SOCIÁLNEJ PRÁCI 2025 V SALZBURGU

Správa z vedeckej konferencie

Inštitút edukológie a sociálnej práce FF PU v Prešove (IESP) sa opäť aktívne zúčastnil konferencie organizovanej Európskou asociáciou škôl sociálnej práce, ktorej je súčasne členom a má zastúpenie vo výkonnom výbore asociácie. S ohľadom na úspešný priebeh Európskej konferencie o vzdelávaní v sociálnej práci v roku 2023 v Porte sa asociácia rozhodla ďalej pokračovať vo vytváraní platformy pre spoluprácu a skvalitňovanie prípravy budúcich sociálnych pracovníkov a pracovníčok. Témou tohtoročnej konferencie, konanej v dňoch 23. – 26. 6. 2025 v Salzburgu, bola „sociálna prepojenosť“.

Cieľ konferencie spočíval v reflexii potenciálu vzdelávania v sociálnej práci prispievať ku sociálnej prepojenosti a ku podpore inkluzívnej, demokratickej a udržateľnej spoločnosti. IESP na konferencii reprezentovali dekanka FF PU a garantka odboru, prof. PhDr. Beáta Balogová, PhD., MBA; riaditeľka

IESP, doc. Mgr. Michaela Skyba, PhD.; členka IESP a tajomníčka EASSW, doc. Ing. Mgr. Zuzana Poklembová, PhD.; členka IESP, PhDr. Iveta Bendulová, PhD. a interné doktorandky IESP, PhDr. Stela Richnavská a PhDr. Natália Vranková v rámci projektov VEGA č. 1/0535/23 *Integrácia ukrajinských migrantov a posúdenie náročnej životnej situácie spojennej s krízou vyvolanou vojnovým konfliktom optikou sociálnej práce* a KEGA 034PU-4/2025 *Transfer digitálnych technológií do inovácie metodiky odbornej praxe v pregraduálnej príprave študentov sociálnej práce II.*, ktorých hlavnou riešiteľkou je prof. PhDr. Beáta Balogová, PhD., MBA.

Úspešnosť aktívnej participácie umocňuje skutočnosť, že IESP znova obhájil svoju odbornú pozíciu na európskej úrovni v rámci tohto prestížneho podujatia svojimi výstupmi v posterovej sekcii akceptovanými a pozitívne hodnotenými recenzentmi z celého sveta. Aktuálnosť tém vychádzala z potreby aktívneho prístupu k riešeniu výziev v sociálnej práci ako predpoklad rozvíjania inovatívnych modelov intervencií a podpory hodnôt ukotvených v teoretických východiskách presahujúcich do praktickej dimenzie sociálnej práce.

K prezentovaným témam IESP patrili: „Sociálne bariéry starostlivosti o seba u komunitných sociálnych pracovníkov“; „Využívanie mobilnej aplikácie ASDetect ako inovácia depistáže klientov s poruchou autistického spektra“; „Holistické prepojenie/prepojenosť trauma-informovanej a kultúrne senzitivnej praxe sociálnej práce a self-care pri riešení sociálnej izolácie a osamelosti migrantov s dôrazom na zlepšenie ich zdravia“; „Digitálne prepájanie algoritmických nástrojov v životnom štýle sociálnych pracovníkov“ a „Skúmanie využívania umelej inteligencie vo vzdelávaní sociálnej práce“. Tematické zameranie bolo v zhode s viacerými sekciami, ktoré sa fokusovali na úlohu sociálnej práce v časoch demokratickej krízy; význam sociálnej práce pri podpore inkluzívnejšej spoločnosti; možnosti vzdelávania v sociálnej práci pri riešení sociálnej izolácie či osamelosti; úlohy starostlivosti o seba; metódy a prístupy ponúkané vzdelávateľmi budúcich sociálnych pracovníkov pri riešení každodenných výziev a i.

Konferenciu otvorili prof. Dr. Daniela Molzbichler, vedúca *Katedry aplikovaných spoločenských vied, FH Salzburg*, prof. Dr. Dominik Engel, riaditeľ a rektor *FH Salzburg*; Mag. Daniela Gutschi, ministerka spolkovéj krajiny Salzburgsko pre školstvo, verejné zdravie, ženy, rozmanitosť a rovnosť príležitostí; prof. Antoinette Lombard, prezidentka *IASSW, Univerzita v Pretórii* a prof. Christos Panagiotopoulos PhD., prezident *EASSW, Univerzita v Nikózii*. Program konferencie bol prehľadne koncipovaný so zahrnutím prednášok od hlavných rečníkov, ktorými

boli Darija Završek, Lisa Große, Karsten Giertz a Ruth Wodak, a tiež stretnutí záujmovej skupiny SIG, ktorej členkami sú prof. PhDr. Beáta Balogová, PhD., MBA a doc. Ing. Mgr. Zuzana Poklembová, PhD. Cieľom jedného zo stretnutí záujmovej skupiny pre starostlivosť o seba v sociálnej práci na *Európskej konferencii o vzdelávaní v sociálnej práci 2025* v Salzburgu, ktorý bol prezentovaný v rámci workshopu členkami IESP, bolo podporiť a ďalej empiricky skúmať starostlivosť o seba medzi sociálnymi pracovníkmi, študentmi sociálnej práce a pedagógmi sociálnej práce a nadviazať medzikultúrne partnerstvá medzi univerzitami zamerané na rozvoj praxe starostlivosti o seba ako súčasti

pregraduálneho a postgraduálneho vzdelávania v sociálnej práci. Účasť na konferencii podporila záujem inštitútu naďalej prehĺbovať spoluprácu na medzinárodnej úrovni, ktorá je považovaná za základ pre ďalšie zlepšenie profesionálneho vzdelávania v oblasti sociálnej práce s rešpektom k rozmanitosti a jej ústredným hodnotovým rámcom uvedomujúc si dôležitosť sociálnej prepojenosti, súdržnosti a spolupatričnosti.

doc. Mgr. Michaela SKYBA, PhD

Inštitút edukológie a sociálnej práce
Filozofická fakulta
Prešovská univerzita v Prešove

LETOM SVETOM BEZ STRACHU

Správa z podujatia

Tohtoročná téma 18. Prešovskej detskej univerzity „**Svet gombička**“ zachytáva mnohé zaujímavé oblasti pre rozšírenie vedomostí detí, postuluje orientáciu na hodnoty „dobrého života“ doma i vo svete, a súčasne je odkazom na 80. výročie založenia *Organizácie spojených národov (OSN)*. Pre bakalárčkov a magisterčkov si *Prešovská univerzita v Prešove* v tomto ideovom rámci pripravila bohatý päťdňový program.

IESP participoval na oblúbenom a tradičnom podujatí *PU v Prešove* dňa 3.7.2025. Dekanka FF PU, prof. PhDr. Beáta Balogová, PhD., MBA; riaditeľka IESP, doc. Mgr. Michaela Skyba, PhD. a členka IESP, doc. Ing. Mgr. Zuzana Poklembová, PhD. si pre magisterčkov pripravili zaujímavý program na tému „**Letom svetom bez strachu**“, ktorý sa realizoval v priestoroch FF PU v Prešove. Deti tak mali príležitosť obohatiť si cestovateľské vedomosti a prostredníctvom aktivít rozvíjať mäkké zručnosti so zameraním najmä na tímovú prácu. Participácia inštitútu na organizovaní podujatia bola zastrešená projektom KEGA 034PU-4/2025 *Transfer digitálnych technológií do inovácie metodiky odbornej praxe v pregraduálnej príprave študentov sociálnej práce II.*, ktorého hlavnou riešiteľkou je prof. PhDr. Beáta Balogová, PhD., MBA. Dekanka *Filozofickej fakulty Prešovskej univerzity v Prešove* sa následne 4.7.2025 zúčastnila aj slávnostnej promócie absolventov *Detskej univerzity*, ktorá bola zavŕšením 18. ročníka významného a žiadaného letného vzdelávania organizovaného *Prešovskou univerzitou v Prešove*.

doc. Mgr. Michaela Skyba, PhD.

Inštitút edukológie a sociálnej práce
Filozofická fakulta
Prešovská univerzita v Prešove

Foto: PU v Prešove

Foto: PU v Prešove

UNIVERZITA OTVORENÁ PRAXI – PRAX OTVORENÁ UNIVERZITE

Správa z podujatia

Aj v akademickom roku 2025-2026 pokračuje Inštitút edukológie a sociálnej práce FF PU v Prešove (ďalej len „IESP“) v projekte „**Univerzita otvorená praxi – Prax otvorená univerzite**“ (UOP-POU). Okrem systematického zabezpečovania študentskej praxe mimo priestorov univerzity, na pôde externých poskytovateľov služieb sociálnej práce, sa v rámci projektu ustálila aj „opačná“ podoba prepojenia teórie a praxe v sociálnej práci, a to pozývanie odborníkov a odborníčok z praxe na pôdu univerzity.

V rámci výučby predmetu *Sociálna práca vo verejnej správe* sa stretnutie uskutočnilo v priestoroch FF PU dňa **3.10.2025** s **PhDr. Janou Zakarovskou**, vedúcou oddelenia starostlivosti o zdravotne postihnutých a seniorov MsÚ Prešov a **Mgr. Slavomírom Dankom**, vedúcim oddelenia peňažných príspevkov na kompenzáciu ťažkého zdravotného postihnutia a posudkových činností ÚPSVR Michalovce. *Zámerom stretnutia* bolo cielene vplyvať na odborné povedomie a zvyšovanie informovanosti študentiek a študentov 3. ročníka odboru Sociálna práca o rôznorodých možnostiach ich budúceho profesionálneho uplatnenia v organizáciách verejnej správy. S ohľadom na expertízu hostky a host'a šlo osobitne o sprístupnenie autentických profesionálnych skúseností a bližších informácií o možnostiach budúceho angažovania sa v posudzovaní potrieb a v poskytovaní sociálnej pomoci osobám s ťažkým zdravotným postihnutím a starším osobám odkázaným na pomoc iných na úradoch práce, sociálnych vecí a rodiny a na úradoch miestnej samosprávy.

Širší kontext stretnutia

Mohlo by sa zdať, že stretnutia tohto druhu sa odohrávajú vždy v podobnom odbornom aj sociálno-politickom kontexte. V skutočnosti však vždy stretnutiu dominuje nejaký špecifický rámec. Tentokrát by sme za taký mohli považovať významný dokument pod názvom **Správa o strategickom výhľade za rok 2025. Odolnosť 2.0: posilnenie EÚ, aby v turbulentných a neistých časoch prosperovala** (*2025 Strategic Foresight Report. Resilience 2.0: Empowering the EU to thrive amid turbulence and uncertainty*¹⁵), ktorý v septembri 2025, teda krátko pred stretnutím, publikovala Európska komisia ako *Oznámenie Európskemu parlamentu a Rade*. Dokument stavia na tom, že na základe veľkých kríz, ktorými si prešla Európa za ostatnú dekádu (napr. migrácia, Covid-19, ruská vojnová agresia na Ukrajinu či situácia na strednom východe) a megatrendov vývoja (napr. demografické zmeny, rozširujúce sa nerovnováhy, akcelerujúce technologické a klimatické zmeny, či meniace sa globálne usporiadanie sveta), už nebude stačiť reaktívna politika. Nevyhnutný je a bude transformačný, proaktívny a dopredu smerujúci prístup vedúci k budovaniu odolnosti, ktorého súčasťou má byť aj „*Podpora udržateľného a inkluzívneho blaha*“, čo znamená „... pokračovať v úvahách o novej sociálnej zmluve s obnovenými politikami sociálneho zabezpečenia a zameraním sa na vysokokvalitné verejné služby, ako aj na regióny a obyvateľstvo najviac postihnuté rozdielmi, ktorou sa znova vybuduje dôvera v prospech všetkých Európanov“ (*Správa 2025*, s. 16).

Ako možno túto celoeurópsku výzvu premietnuť do kontextu zabezpečenia pregraduálneho vzdelávania v odbore Sociálna

¹⁵ Dostupné on-line: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SK/TXT/PDF/?uri=CELEX:52025DC0484>

práca, osobitne v rámci študijných predmetov zameraných na fungovanie verejnej správy a možností, ktoré ponúka pre budúce profesionálne angažovanie absolventiek a absolventov sociálnej práce? Náš spôsob porozumenia výzve spočíva v tom, aby sme študentky a študentov učili poznávať a chápať variabilitu sociálnych nerovností, ktorým sú jednotlivci, rodiny, skupiny a celé komunity vystavené v kontexte prebiehajúcich kríz a megatrendov na regionálnej a miestnej úrovni; aby im boli sprostredkované metódy a nástroje, ktoré majú sociálne pracovníčky a pracovníci k dispozícii smerom k účinnej intervencii; aby poznali, cez aké organizácie môžu tieto metódy a nástroje aplikovať. Ale zároveň, aby si boli vedomí aj limitov komplexnej pomoci ľuďom a dilem, ktorým musia často sociálne pracovníčky a pracovníci pri poskytovaní podpory a pomoci čeliť. Za týmto účelom môže byť prepojenie teoretických základov s autentickou skúsenosťou odborníkov a odborníčok z praxe efektívnou stratégiou.

Príprava na stretnutie – interná výskumná sonda

V rámci prípravy na stretnutie sme v učebnej skupine zrealizovali **internú výskumnú sondu**, s akou organizáciou (verejnej správy), problematikou a pracovnou pozíciou spájajú študentky a študenti sociálnej práce svoje budúce profesionálne angažovanie. Výsledky potvrdili predchádzajúcu skúsenosť, že sú to najčastejšie orgány špecializovanej štátnej správy (úrad práce, sociálnych vecí a rodiny), miestnej samosprávy a poskytovatelia sociálnych služieb či opatrení sociálno-právnej ochrany detí a sociálnej kurately. Rovnako je prítomná preferencia priamej kontaktovanej práce s klientom/klientkou (len jeden študent formuloval záujem zastávať v budúcnosti v organizácii verejnej správy vedúcu pozíciu). Kde však došlo k určitej zmene oproti zisteniam z predchádzajúcich období, bol zvýšený záujem o pomoc obetiam domáceho násillia, osobitne pomoc poskytovanú týraným ženám. Naopak, menej ako v predchádzajúcich prieskumoch bola zastúpená problematika pomoci osobám so zdravotným postihnutím

a starším odkázaným osobám. Aj preto sme privítali skutočnosť, že expertíza host'ky a host'a bola komplementárne zameraná práve na poslednú menovanú oblasť.

Zaujímavosti z priebehu stretnutia

Prinášame niektoré zaujímavé odborné postrehy z výučby predmetu, osobitne zo zorganizovaného stretnutia a informácie o tom, čo študentky a študenti najviac na ňom oceňovali.

Pochopenie podobností, ale aj istých rozdielností medzi špecializovanou štátnou správou a miestnou samosprávou:

- úrad práce, sociálnych vecí a rodiny sú procesom aj formami pomoci osobám s ťažkým zdravotným postihnutím a starším odkázaným osobám významne determinované platnou legislatívou a presným vymedzením cieľovej skupiny („sú viac zošňurované pravidlami“);
- aj činnosť miestnej samosprávy podlieha zákonom, ale dôvody potrebnej pomoci ľuďom sú oveľa variabilnejšie; očakáva sa, že pomoc bude poskytnutá „tu a teraz“, čo si vyžaduje operatívnu, flexibilnú a intenzívnu spoluprácu s inými organizáciami verejnej správy a sektormi, „keďže nejaká forma pomoci sa musí pre človeka/rodinu vždy nájsť“; ako uviedla jedna študentka:

„... veľmi sa mi páčili príklady a príbehy z praxe a zistila som, že aj samospráva môže poskytovať pestré, zaujímavé pracovné pozície.“

- Ocenenie informácie o možnostiach pracovať aj v iných organizáciách ako úrad práce, sociálnych vecí a rodiny, samospráva, či poskytovatelia sociálnych služieb a v iných formách pomoci, ako len v priamej kontaktnej práci s klientom/klientkou. Ilustrujúce výroky:

„Na začiatku som povedala, že by som chcela pracovať v CDR. Teraz môžem povedať, že sa to už troška zmenilo. Chcela by som pracovať v nejakej medzinárodnej organizácii, ako je UNICEF alebo Človek v ohrození alebo vykonávať fund-raisingovú prácu ...“

predmet mi ukázal, že nie sme obmedzené v tom, čo chceme alebo môžeme robiť“.

„Sociálna práca neznamena len mať osobný kontakt s klientom, ale aj možnosť pôsobiť na vyšších miestach ... a taktiež sa podieľať na tvorbe sociálnej politiky, a tým ovplyvňovať kvalitu života celej spoločnosti“.

„Získala som prehľad o tom, že výkon SP nie je len priamy kontakt s klientom, ale môžeme pôsobiť aj vo vede, výskume a aj v stále prebiehajúcom vzdelávaní“.

- Pochopenie zákonitostí, ako sa za určitých podmienok môžu individuálne záujmy ľudí postupne transformovať na verejné záujmy, najmä s ohľadom na globálne výzvy a ohrozenia uvedené vyššie (napr. keď sa pôvodne individuálny záujem človeka používať na prepravu bicykel, kolobežku transformuje na verejný záujem podpory využívania bicyklov a kolobežiek za účelom ochrany životného prostredia). Ilustrujúci výrok:

„...keď sa v rozhovore ukáže, že individuálny záujem klienta môže byť reálne aj verejným záujmom. To sme mali možnosť počuť nielen z teórie, ale aj z praxe“.

- Ocenenie atmosféry stretnutia; študentka, ktorá dostala za úlohu v skratke prezentovať hosťke a hosťovi výsledky internej výskumnej sondy, uviedla:

„Bála som sa, lebo vedúci majú na ľudí vplyv. Ale to prešlo. Bola tu dobrá atmosféra“.

- Poskytnutie praktických informácií o možnostiach a limitoch zamestnania sa v orgánoch verejnej správy pre osoby, ktoré nemajú trvalý pobyt na území SR (napríklad študentky a študenti z Ukrajiny);
- Opakovane sa v rámci stretnutia spontánne otvorila otázka využívania umelej inteligencie v sociálnej práci. Host uviedol:

„Digitalizácia a automatizácia zasiahne aj náš odbor. Ale tá oblasť sociálnej práce, kde bude potrebný kontakt s ľuďmi, tá zostane kontaktová“.

Jedna zo študentiek ocenila, že odborníci z praxe neuvažujú o umelej inteligencii v sociálnej práci spôsobom, či „áno“ alebo „nie“, ale skôr hľadajú cesty „kde“, „kedy“ a „na aký účel“.

- Na otázku študenta položenú v závere stretnutia: „Ako vidíte budúcnosť sociálnej práce“, hosťka odpovedala:

„Dovtedy budem sociálnou pracovníčkou, pokiaľ budem prinášať nové veci; pokiaľ budem plánovať, čo budem v budúcnosti robiť pre občanov“.

... namiesto záveru

V závere uvádzame výrok jednej študentky, v ktorom integrovala viaceré benefity stretnutia vyhodnotené nielen v kontexte prepojenia teórie a praxe, ale aj prienikov predmetu s ďalšími súvisiacimi predmetmi zaradenými do štúdia sociálnej práce:

„Môj pohľad na možnosti uplatnenia vo verejnej správe po ukončení štúdia sa dosť rozšíril. A to vďaka novej teórii a opakovaniu informácií z iných predmetov (napr. sociálna politika, etika, filozofia, atď.), praktickým zadaniam a stretnutiu s odborníkmi, ktorí nám veľa povedali o reálnej praxi a o tom, ako v nej možno uplatniť teóriu“.

Vzdelávacia podpora študentiek a študentov sociálnej práce ústiaca k takejto miere pochopenia významu štúdia môže predstavovať jednu z tých kotiev, ktoré istia pozíciu sociálnej práce v podpore sociálneho blahobytu ľudí, aj keď to môže byť v turbulentných a neistých podmienkach stále náročnejšie.

prof. PhDr. Kvetoslava REPKOVÁ, CSc.

Inštitút edukológie a sociálnej práce

Filozofická fakulta

Prešovská univerzita v Prešove

ERASMUS+ MOBILITA V KRAJINE OHŇA A ĽADU

Správa z medzinárodnej mobility

V dňoch 14. – 17. 10. 2025 sa dekan *FF PU v Prešove* a garantka odboru, prof. PhDr. Beáta Balogová, PhD., MBA a riaditeľka *IESP FF PU v Prešove*, doc. Mgr. Michaela Skyba, PhD. zúčastnili *staff mobility for training* v rámci programu *Erasmus+* na *Islandskej univerzite* a *Fakulte sociálnej práce*.

Prostredníctvom intenzívneho programu sme sa mohli dozvedieť mnoho o špecifikách pracoviska. Rovnako tak obohacujúce boli pre nás diskusie, prezentácia a sprevádzanie celou mobilitou profesorom a zástupcom vedenia fakulty Halldórom S. Guðmundssonom.

Fakulta sociálnej práce (Faculty of Social Work) na *Islandskej univerzite (Háskóli Íslands)* vytvára priestor pre vzdelávanie sociálnych pracovníkov a pripravuje ich v rámci štúdia na rôzne výzvy s využitím overených postupov práce s jednotlivcom, skupinou, rodinou a komunitou. Promócie

prvých absolventov sociálnej práce sa konali v osemdesiatych rokoch dvadsiateho storočia. Výnimočnosť *Islandskej univerzity* podčiarkuje skutočnosť, že ako jediná univerzita na *Islande* umožňuje štúdium v odbore sociálna práca. Súčasne ponúka interdisciplinárny program gerontológie. Organizačne je fakulta začlenená pod školu sociálnych vied *School of Social Sciences*. K ďalším akademickým školám patrí *School of Education, School of Engineering and Natural Sciences, School of Health Sciences a School of Humanities*. História *Islandskej univerzity* siaha do roku 1911, pričom takmer tridsať rokov bol jej sídlom parlament v *Austurvöllure*. Zaujímavosťou je počet študentov, ktorí navštevovali univerzitu na začiatku jej vzniku. Išlo o 45 študentov, pričom medzi nimi bola len jedna študentka. Dnes študuje na univerzite približne štrnásťtisíc študentov a študentiek a dve tretiny z tohto počtu tvoria ženy.

Vďaka prezentácii Elvy Ellertsdóttir – *School of Social Sciences, Student and Teaching Affairs Office* – sme mali príležitosť nahliadnuť do fungovania nového systému riadenia vzdelávania *CANVAS*, ktorý reflektuje požiadavky v oblasti digitalizácie výučby. Výhodou systému je flexibilita, komplexnosť a napĺňanie požiadaviek študentov a vyučujúcich. Zahŕňa webové stránky predmetov, zdieľanie študijných materiálov či zadaní pre študentov a uľahčuje prístup k študijným materiálom. Systém sčasti nahrádza platformy *Moodles* a *Ugla*, s ktorou sme sa mohli oboznámiť a ktorá slúži najmä ako administratívny systém. *Ugla* predstavuje informačnú platformu so súborom nástrojov určených pre účely výučby a administratívy.

Navštívili sme *Islandskú asociáciu sociálnych pracovníkov a pracovníčok (Icelandic Association of Social Workers)*,

ktorá združuje vyše päťsto členov. Mali sme príležitosť v rámci stretnutia s výkonnou riaditeľkou Maríou Björk Ingvadóttir a predsedníčkou Steinunn Bergmann oboznámiť sa s agendou asociácie, ktorej začiatky siahajú do roku 1964. Ide o profesijné združenie sociálnych pracovníkov a pracovníčok na *Islande*, ktorého cieľom je vyvíjať iniciatívy v prospech záujmov sociálnych pracovníkov či podpory solidarity a rovnosti, čo sa v praktickej rovine premieta do posilňovania identity sociálnej práce a boja proti nespravodlivosti a diskriminácii. Členovia a členky asociácie majú prístup k rôznym službám, každoročne vydávanému *Časopisu pre sociálnych pracovníkov* a informáciám o konaných podujatiach v oblasti sociálnej práce. Asociácia každoročne organizuje kongres v spolupráci s *Fakultou sociálnej práce Islandskej univerzity*, aby tak spoločne vytvorili priestor pre zdieľanie skúseností a platformu diseminácie vedecko-výskumných inovácií v prospech rozvoja sociálnej práce.

V rámci programu sme absolvovali exkurziu v *South Center v Reykjavíku*, ktorou nás sprevádzal riaditeľ centra Óskar Dýrmundur Ólafsson. Počas prezentácie a prehliadky centra nám sprostredkoval množstvo informácií o realizovaných službách. Obyvatelia mesta využívajú služby centra v rôznych oblastiach, vzhľadom na skutočnosť, že centrum ponúka bohatú škálu služieb pre deti, mládež, seniorov a ľudí so zdravotným postihnutím. Špecifikom centra je koncentrácia na vytváranie partnerstiev s komunitnými organizáciami, obyvateľmi a zlepšovanie služieb pre deti a rodiny. Pod jednou strechou je možné uspokojiť potreby rôznych cieľových skupín a ich záujmy, keďže ponuka centra je širokospektrálna so zameraním sa na školské a mimoškolské programy, manažment predškolských zariadení, poradenstvo, rekreačné služby a pod.

Ďalšou v poradí bola návšteva komunitného centra *The Family Center and Cultural House in Gerðuberg* za prítomnosti Mirely Protopapa, ktorá nám sprostredkovala informácie o tomto multikultúrnom centre vytvárajúcom komplexnú ponuku reflektujúcu potreby rodín v susedstve. Poskytuje sociálne a aktivizačné aktivity, workshopy pre deti a rodičov, kluby s rôznym zameraním a rovnako aj kurzy islandčiny a poradenstvo pre utečencov. Obohatením programu bolo aj predstavenie realizovaného projektu *TINNA*, ktorý je určený pre mladých, slobodných rodičov a ich deti. Projekt *TINNA* sa zameriava na mladých ľudí majúcich záujem o zmenu. Ide o sociálnu inováciu podloženú výskumom *Islandskej univerzity* preukazujúcom obmedzené príležitosti v oblasti vzdelávania a neskôr zamestnania, ako aj s tým súvisiace marginalizované postavenie detí rodičov žijúcich v chudobných pomeroch.

Obohacujúcou príležitosťou nahliadnutia do systému sociálno-právnej ochrany detí bola exkurzia v *Národnej agentúre pre deti*

a rodiny (*National Agency of Children and Families*), ktorou nás sprevádzala sociálna pracovníčka Halla Björk Marteinsdóttir. Agentúra, ktorá bola zriadená ako súčasť ministerstva – *Ministry of Education and Children*, poskytuje školenia, vzdelávacie aktivity a podporu v oblasti náhradnej starostlivosti, ponúka množstvo aktivít a služieb pre rozvoj blaha detí a v rámci zákona (the *Child Protection Act*) dohliada na fungovanie a prevádzku zariadení – napr. *state treatment homes*, *the Barnahús children's center*. K úlohám agentúry patrí aj výskumná a publikačná činnosť zameraná na príručky, usmernenia a iné podporné materiály a poradenská činnosť týkajúca sa jednotlivých prípadov. Oporu nachádza vo využívaní multisystémovej terapie (MST) so zámerom poskytovať podporné služby pre deti a rodiny v súlade s aktuálnymi poznatkami.

Vyústením programu bolo stretnutie s vyučujúcimi, na ktorom sme prezentovali *Inštitút edukológie a sociálnej práce, Filozofickú fakultu Prešovskej univerzity* a primárne *Prešovskú školu sociálnej práce*. Súčasne sme konkretizovali oblasti spolupráce v prospech rozvoja medzinárodnej sociálnej práce v kontexte internacionalizácie. Sumarizáciou sme dospeli k benefitom pre obe pracoviská a univerzity, ktoré plánujeme ďalej rozvíjať v podobe napĺňania konkrétnej vízie dohodnutej spolupráce. Okrem dojmov a skúseností si z tejto mobility odnášame nastavenie pre naše osobné a pracovné smerovanie s uvedomením si pozitívnej energie frekventovanej islandskej myšlienky „*þetta reddast*“ – „*všetko nakoniec dobre dopadne*.“

doc. Mgr. Michaela SKYBA, PhD.
 prof. PhDr. Beáta BALOGOVÁ PhD., MBA
 Inštitút edukológie a sociálnej práce
 Filozofická fakulta
 Prešovská univerzita v Prešove

DISKUSNÉ FÓRUM 2025

Študentské reflexie

Sociálna práca je špecifická v tom, že pracuje s najviac znevýhodnenými a najzraniteľnejšími skupinami obyvateľstva, ku ktorým patria aj závislí jedinci. Problematike závislostí (látkových či nelátkových) sa venovalo tradičné podujatie *Inštitútu edukológie a sociálnej práce Filozofickej fakulty Prešovskej univerzity (ďalej IESP FF PU) v Prešove*, s názvom *Diskusné fórum s pomáhajúcim profesionálom z praxe*, ktoré sa konalo dňa 28.10.2025 v *Domove Nádeje (ďalej DOM)* na Jarkovej ulici č. 79 v Prešove.

Na tomto cennom podujatí dochádza k prelínaniu teoretických vedomostí študentskej populácie pregraduálneho vzdelávania v odbore *Sociálna práca a Etika-sociálna práca*, s praktickými zručnosťami pomáhajúceho profesionála z praxe. Je tiež obohatené autentickou prezentáciou životných svedectiev klientov žijúcich v tomto zariadení, čo robí toto tvorivé stretnutie výnimočným.

Diskusného fóra sa koncom októbra 2025 zúčastnili študenti a študentky 2. ročníka bakalárskeho stupňa štúdia vo vyššie zmienených odboroch pod organizačným vedením Mgr. Lívie Pastrnákovej, PhD. z *IESP FF PU* a tiež terapeuta, no zároveň garanta *DON* – Mgr. Petra Gromana a dvoch závislých klientov nachádzajúcich sa v rôznych štádiách resocializačného programu.

Cieľom tohto podujatia bolo osloviť vysokoškolských študentov a študentky *Prešovskej školy sociálnej práce*, ktorí sa pripravujú na povolanie, a to v rámci predstavenia problematiky závislostí, metód a techník sociálnej práce s touto špecifickou klientskou skupinou. Domnievame sa, že ciele podujatia sa naplnili, čo potvrdzujú aj

nasledovné reflexie študentiek druhého ročníka bakalárskeho stupňa štúdia.

„Diskusné fórum vo mne zanechalo silný dojem. Bolo pre mňa zaujímavé, ale aj emotívne počúvať životné príbehy dvoch mužov, ktorí prešli závislosťou a dnes sú v procese resocializácie. Každý z nich pôsobil inak – jeden bol mladší, druhý starší, a tým sa ich pohľady na život aj skúsenosti trochu líšili. Napriek tomu ich spájalo niečo spoločné – túžba zmeniť svoj život a získať späť dôveru, vzťahy a zmysel. Najviac na mňa zapôsobili ich úprimnosť. Nebáli sa hovoriť o ťažkých témach, o chybách, ktoré urobili, ale aj o nádeji, ktorú v sebe napriek všetkému majú. Počúvať ich rozprávanie bolo miestami smutné, no zároveň aj inšpirujúce. Uvedomila som si, aké ľahké je niekedy niekoho súdiť bez toho, aby sme poznali jeho príbeh, a ako dôležité je pozerieť sa na človeka ako na celok, nie len cez jeho minulosť. Diskusia, ktorá nasledovala, ma prinútila viac premýšľať o tom, ako funguje resocializácia v praxi. Páčilo sa mi, že sme sa mohli pýtať na konkrétne veci – napríklad ako vyzerá ich bežný deň, čo im najviac pomáha, alebo ako vnímajú podporu okolia.“

Z ich odpovedí bolo cítiť, že cesta zo závislosti nie je jednoduchá, ale že zmena je možná, ak človek skutočne chce“ (Ivona Rohaľová).

„Témou bolo sprevádzanie a pomoc ľuďom so závislosťou. Ako študentka sociálnej práce som vnímala túto skúsenosť ako cennú príležitosť nahliadnuť do praxe a lepšie porozumieť realite, s ktorou sa sociálni pracovníci denne stretávajú. Fórum na mňa zapôsobilo veľmi silno, nielen odborne, ale najmä ľudsky. Celé stretnutie na mňa pôsobilo hlboko a inšpiratívne. Uvedomila som si, aké dôležité je v sociálnej práci pristupovať k človeku s pochopením a bez súdenia. Veľmi som obdivovala pracovníkov charity, ktorí sa týmto ľuďom venujú s trpezlivosťou, rešpektom a pokorou. Počas diskusie bolo cítiť, že svoju prácu vnímajú ako poslanie, nie len ako povolanie. Z fóra som odchádzala s vďačnosťou a s pocitom, že aj malé prejavy empatie môžu mať veľký význam. Toto stretnutie ma utvrdilo v tom, že sociálna práca je nielen o pomoci druhým, ale aj o učení sa od nich - o sile, vytrvalosti a odvahe zmeniť svoj život“ (Petra Turčíková).

„Zaujalo ma, že napriek približne tridsaťročnému vekovému rozdielu mali ich príbehy podobnú štruktúru. Obaja pochádzali z dobrých pomerov, ale z rozvedených rodín. Študovali alebo pracovali, dokonca starší pán mal ambície stať sa úspešným a hlavne nechcel byť ako jeho otec – alkoholik. Mladší z klientov mal narušené vzťahy a dôveru s rodinou, dostal do závislosti aj svoju priateľku. Starší klient mal rodinu – ženu, ktorá zo začiatku bola spoluzávislá a kryla ho pred problémami v práci, ktoré ho neskôr dobehli. S manželkou sa rozvedli a stratil aj dôveru svojich detí, ktoré sa s ním dlhý čas nechceli stretávať. Obaja na závislosť zostali sami. Spája ich aj liečebňa – Predná hora, aj niekoľkonásobné pokusy o resocializáciu. Obaja sú v súčasnosti v Domove Nádeje už

viac ako rok. Podľa ich slov je ich odvykanie na dobrej ceste. Pri počúvaní ich príbehov som si spomenula na mojich priateľov alebo rodinných známych, ktorí sa môžu rýchlo dostať na hranicu, kedy sa z príležitostného pitia alkoholu môže stať závislosť. Človek, ktorý sa dostane do takýchto problémov, často netrpí sám – trpí aj jeho okolie. Myslím, že najbolestivejšie uvedomenie klientov prišlo pri zistení ako závislosť ničí rodiny, vzťahy, priateľstvá, zdravie a psychickú pohodu všetkých, ktorí im sú nablízku a snažia sa pomôcť. Závislý sa môže stať ktokoľvek, ak sa dostane do zložitej životnej situácie alebo stratí kontrolu nad sebou a svojím životom“ (Sára Jedináková).

„Diskusia so sociálnym pracovníkom bola taktiež veľmi prínosná. Vysvetlil nám, aké dôležité je pristupovať k závislým klientom bez predsudkov, s rešpektom a empatiou. Poukázal na to, že zmena je dlhodobý proces, ktorý si vyžaduje trpezlivosť, dôveru a

spoluprácu. Zaujalo ma, že sociálny pracovník musí byť nielen odborníkom, ale aj človekom s pevnými hodnotami, ktorý dokáže klienta sprevádzať, no zároveň si zachovať profesionálne hranice. Táto časť diskusie mi pomohla lepšie pochopiť náročnosť sociálnej práce s touto cieľovou skupinou a zároveň vo mne posilnila úctu k tejto profesii“ (Kamila Vlasáková).

Ostatný pohľad, ktorý holisticky uzatvára reflexie, prináša študentka Veronika Kokošková so slovami: *„Celkovo hodnotím túto skúsenosť ako veľmi obohacujúcu. Poskytla mi nový pohľad na problematiku závislosti, ukázala mi význam spolupráce medzi odborníkmi, rodinou a komunitou a zároveň ma motivovala premýšľať o tom, ako by som sama v budúcnosti mohla prispieť k podpore ľudí, ktorí sa ocitli v podobnej situácii. Páčilo sa mi, že som mala možnosť otvorene hovoriť o tejto téme, počúvať reálne skúsenosti a učiť sa z nich. Vnímam to ako príležitosť, ktorá ma posunula ďalej a vzbudila vo mne záujem vzdelávať sa viac v tejto oblasti. Do budúcnosti by som sa rada venovala práve práci so závislými klientmi, pretože verím, že ide o oblasť, kde môžem skutočne pomôcť a zároveň sa osobnostne aj profesijne rozvíjať“.*

Mgr. Lívia Pastrnáková, PhD.

Inštitút edukológie a sociálnej práce
Filozofická fakulta
Prešovská univerzita v Prešove

KOMPARATÍVNY VÝSKUM AKO METODOLOGICKÁ OTÁZKA

Správa z vedeckej konferencie

Prešov, 20. november 2025 – *Inštitút edukológie a sociálnej práce Filozofickej fakulty Prešovskej univerzity v Prešove (IEaSP FF PU)* pokračuje v tradícii podpory vedeckého rastu mladých výskumníkov a výskumníčok prostredníctvom organizácie XVI. doktorandskej konferencie s tematickým zameraním „*Komparatívny výskum ako metodologická otázka*“. Podujatie sa uskutočnilo v rámci *Týždňa vedy a techniky na Slovensku 2025* a podčiarklo svoju významnú úlohu v podobe platformy pre výmenu poznatkov, metodologických skúseností a interdisciplinárny dialóg v oblasti spoločensko-vedného výskumu.

Ciele a odborné zameranie konferencie

Hlavným cieľom konferencie bolo vytvoriť priestor pre odbornú diskusiu o význame, dôležitosti a metodologických špecifikách komparatívneho výskumu v sociálnych a humanitných vedách. Sociálna práca ako dynamicky sa rozvíjajúca spoločensko-vedná disciplína vychádza z potreby prepojenia teoretických poznatkov s empirickými zisteniami a ich komparácie v rôznych kultúrnych, sociálnych či inštitucionálnych kontextoch.

Podujatie bolo realizované ako súčasť riešenia dvoch vedeckých projektov – VEGA 1/0535/23 *Integrácia ukrajinských migrantov a posúdenie náročnej životnej situácie spojennej s krízou vyvolanou vojnovým konfliktom optikou sociálnej práce* a KEGA 034PU-4/2025 *Transfer digitálnych technológií do inovácie metodiky odbornej praxe v pregraduálnej príprave študentov sociálnej práce II.*, ktorých hlavnou riešiteľkou je prof. PhDr. Beáta Balogová, PhD., MBA.

Ako zdôrazňuje odborné vedenie IEaSP, interdisciplinarita a komparatívne prístupy sú kľúčové pre pochopenie sociálnych problémov a pre tvorbu efektívnych intervencií. A to obzvlášť v období globalizačných a technologických zmien, ktoré ovplyvňujú aj povahu sociálnej práce a vzdelávania. „*Sociálna práca ako spoločenskovedná disciplína je jednou z tých vied, ktorá v kontexte interdisciplinarít sociálneho problému vychádza nevyhnutne z výskumných zistení iných oblastí. Vedecká*

konferencia bude platformou, kde budú diskutované otázky významu, dôležitosti a metodologických výziev výskumnej komparácie tak, aby študenti a študentky doktorandského štúdia už v začiatkoch svojej vedeckej kariéry vstupovali do procesu komparácie a interdisciplinarity vied.“

Program a odborné príspevky

Konferenciu otvorili dekanka *Filozofickej fakulty* a garantka odboru sociálna práca, prof. PhDr. Beáta Balogová, PhD., MBA a riaditeľka IEaSP, doc. Mgr. Michaela Skyba, PhD.

Výberom témy konferencie inštitút reaguje na aktuálne výzvy dotýkajúce sa nutnosti riešenia parciálnych otázok v sociálnej práci, v rámci ktorých je využitie komparatívnych metód nevyhnutnou súčasťou pre inovatívne smerovanie s rešpektovaním lokálnych kontextov. Súčasne ide o tému, ktorá akcentuje dôležitosť interdisciplinárnej a medzinárodnej spolupráce.

V kontexte explorácie poznatkovej bázy vo väzbe na príležitosti využitia komparatívneho výskumu v sociálnych vedách bola významnou súčasťou hlavného pléna prezentácia prof. PhDr. Kvetoslavy Repkovej, CSc., ktorá je profesorkou na IESP FF PU a tiež výskumnou pracovníčkou *Inštitútu pre výskum práce a rodiny* s bohatými skúsenosťami v oblasti vedecko-výskumnej činnosti.

Zo zámerom sprostredkovať pozitívne skúsenosti prof. PhDr. Beáty Balogovej, PhD., MBA a doc. Mgr. Michaely Skyba, PhD. zo zahraničnej mobility na *Islande* a pokračovať v rozvíjaní medzinárodnej spolupráce v kontexte princípu internacionalizácie bola konferencia obohatená o hlavné referáty účastníčok z *Islandu*. V rámci plenárnej časti odznel príspevok

predsedníčky a výkonnej riaditeľky *Islandskej asociácie sociálnych pracovníkov*. Steinunn Bergmann a María Björk Ingvadóttir sa zamerali na profesionálnu identitu sociálnych pracovníkov a pracovníčok v ére umelej inteligencie. Skúsenosti v oblasti ochrany detí v islandskom systéme sociálnych služieb predstavila Halla Björk Martensdóttir z *Národnej agentúry pre deti a rodiny*. O medzisektorovej a interdisciplinárnej spolupráci v oblasti sociálnych služieb referoval Óskar Dýrmundur Ólafsson, riaditeľ centra *South Center v Reykjavíku*.

Spestrením podujatia bolo predstavenie slovenskej kultúry v rámci hudobného vystúpenia zaslúžilej umelkyne doc. Liubov Gunder, ktorá je klaviristkou, koncertnou umelkyňou a sólistkou komorného súboru a ktorá pôsobí na *Inštitúte hudobného a výtvarného umenia FF PU v Prešove*. Hrou na klavír bola prezentovaná pieseň *Páslo dievča pávy* skomponovaná pre operu *Krútnava* od Eugena Suchoňa, ktorá je neodmysliteľne spätá s hudbou k filmu kultovej slovenskej filmovej rozprávky *Perinbaba* od Juraja Jakubiska.

Tematické sekcie následne predstavili doktorandské príspevky a príspevky prednášajúcich nielen zo *Slovenska*, ale tiež z *Poľska, Česka, Jordánska* a z *Islandu* zamerané na aplikáciu komparatívnych metód v oblastiach ako migrácia, inklúzia, zdravie, vzdelávanie a i.

IEaSP ako priestor vedeckého dialógu

Doktorandská konferencia nadväzuje na dlhodobú stratégiu *Inštitútu edukológie a sociálnej práce*, ktorého cieľom je systematicky podporovať vedeckú dráhu mladých výskumníkov, posilňovať medzinárodnú výmenu poznatkov a vytvárať prepojenie medzi výskumom, praxou a vzdelávaním. *Prešov* tak opäť potvrdzuje svoje postavenie ako centrum odborného a metodologického diskurzu v oblasti sociálnej práce a príbuzných vedných disciplín.

IEaSP pokračuje v línii, ktorú dlhodobo reprezentuje tzv. *Prešovská škola sociálnej*

práce – tradíciu reflektujúcu hodnoty humanizmu, odbornosti a angažovanosti voči spoločenským zmenám. Jej silou je schopnosť prepájať akademické poznanie s realitou praxe, formovať nových sociálnych pracovníkov a pracovníčky a zároveň vytvárať jedinečný priestor pre vedecký dialóg, v ktorom sa pretkáva skúsenosť, výskum a etický rozmer sféry sociálnej práce.

PhDr. Veronika KMETÓNY GAZDOVÁ, PhD.
doc. Mgr. Michaela SKYBA, PhD.

Inštitút edukológie a sociálnej práce
 Filozofická fakulta
 Prešovská univerzita v Prešove

MIKULÁŠSKY KOLÁČIK 2025 NA INŠTITÚTE EDUKOLÓGIE A SOCIÁLNEJ PRÁCE

Správa z charitatívneho podujatia

Prvý decembrový deň tohto roka sa niesol vôňou *Vianoc* naprieč *Filozofickou fakultou*. Podujatie s dlhodobou tradíciou realizovania na *Inštitúte edukológie a sociálnej práce Filozofickej fakulty, Prešovskej univerzity v Prešove* – *Mikulášsky koláčik* nám opäť pripomenulo, aké je dôležité pomáhať. Predvianočný čas sa neodmysliteľne spája s dobročinnými aktivitami, ktoré svojim významom pomáhajú najzraniteľnejším skupinám. Hlavnou myšlienkou *Mikulášskeho koláčika* je poskytnutie priestoru pre vzájomnú pomoc, ktorá je iniciovaná akademickým prostredím so zámerom podporiť deti a rodiny v núdzi. Významnosť akcie je pozdvihnutá záštitou dekanky a garantky odboru prof. PhDr. Beátou Balogovou, PhD., MBA. Študentky piateho ročníka Bc. Bronislava Klimová, Bc. Sabína Libič, Bc. Anastasia Symochko a Bc. Dominika Schottová pod odborným vedením doc. Mgr. Michaely Skyba, PhD. a PhDr. Natálie Vrankovej sa podieľali na realizácii podujatia.

Do podujatia boli zapojení študenti sociálnej práce, ktorí, ako dobrovoľníci a dobrovoľníčky pripravili množstvo chutného vianočného pečiva.

Ako je zvykom, vianočné koláčiky boli ponúkané formou dobrovoľného príspevku v priestoroch *Vysokoškolského areálu*, kde sa počas trvania akcie stretlo mnoho študentov, zamestnancov či návštevníkov fakulty. Akcia stimulovala zamestnancov, študentov k vzájomnej spolupatričnosti a vytvorila priestor pre komunitné scitlivenie.

Akciu *Mikulášsky koláčik* obohatila aj obdobne komunitne orientovaná akcia *Vianočné trhy*. Kúpou ručne vyrábaných vianočných ozdôb, dekorácií, sme mohli podporiť žiakov a žiačky *Spojenej školy internátnej v Trebišove*.

Vďaka spoločnej kooperácii sme posilnili vzájomnú pomoc a komunitný rozmer celého dňa. Podujatie *Mikulášsky koláčik* naplnilo svoj charitatívny rozmer a potvrdilo význam spoločných aktivít v kontexte prípravy budúcich sociálnych pracovníkov a pracovníčok prostredníctvom stimulácie komunitného cítenia a empatie. Výťažok z predaja vianočných koláčikov vo výške 130 € bude venovaný deťom a rodinám z centier pre deti a rodiny *Sabinova Sečovce*.

Bc. Bronislava KLIMOVÁ
PhDr. Natália VRANKOVÁ
 Inštitút edukológie a sociálnej práce
 Filozofická fakulta
 Prešovská univerzita v Prešove

POKYNY PRE AUTORKY A AUTOROV

Redakcia prijíma príspevky, ktoré zodpovedajú profilu časopisu. Vami zaslaný príspevok musí byť určený výhradne na publikáciu v časopise *JOURNAL SOCIOTERAPIE*.

Informácie o postupe prijatia

Redakcia prijíma príspevky, ktoré zodpovedajú profilu časopisu. Zaslaný príspevok musí byť určený výhradne pre publikovanie v časopise *Journal socioterapie*. Počet príspevkov od jedného autora je obmedzený na dva za jeden rok. V prípade mimoriadneho vydania časopisu sa počet príspevkov rozšíri.

Ponuka rukopisu a redakčný postup

Akademickým textom sa na účely časopisu rozumie výskumná, resp. prehľadová štát' (teoretická, syntetizujúca, historizujúca a i.). Predpokladom zaradenia príspevku do recenzného konania je skutočnosť, že autor v texte systematicky pracuje s relevantnými prameňmi, objasňuje výskumnú metodológiu a vzhľadom na svoj výskumný cieľ prezentuje zistenia. Toto je v rámci recenzného konania posudzované dvoma na sebe nezávislými recenzentmi. Vzhľadom na profesijný a úzko špecializovaný charakter časopisu sú preferované texty, ktoré obsahujú popri spomínaných aspektoch tiež aplikačnú dimenziu, v ktorej autor objasňuje relevantnosť svojich zistení v kontexte socioterapie v sociálnej práci. Toto je v rámci recenzného konania posudzované ako tzv. odborová primeranosť článku, ktorú vykonáva šéfredaktor a editor.

Rukopisy by mali byť zostavené s rešpektom k požadovanej štruktúre abstraktu (t. j. ciele, teoretické východiská, metódy, výsledky a implikácie pre socioterapiu v sociálnej práci). Recenzné konanie je obojstranne anonymné a je vykonávané dvoma na sebe nezávislými recenzentmi. Práce sú posudzované po stránke obsahovej i formálnej. V prípade potreby môže byť práca vrátená autorom na doplnenie, či na prepracovanie. Na základe posudkov bude redakčnou radou

rozhodnuté o prijatí alebo odmietnutí rukopisu. V sporných prípadoch rozhoduje celá redakčná rada. Redakcii sa prostredníctvom emailovej komunikácie zasielajú dve prevedenia rukopisu. Jedno z nich nesmie obsahovať žiadne údaje, ktoré by mohli viesť k identifikácii autora. Druhé prevedenie prispievateľ odošle v kompletnej verzii.

Rozhodnutie o vydaní

O výsledku publikačného konania (posúdenie odborovej primeranosti a recenzného konania) je autor vyrozumený najneskôr do ôsmich mesiacov od dátumu prijatia príspevku. V priebehu recenzného konania dostane autor štyri spätné väzby: prijatie rukopisu; posúdenie odborovej primeranosti, schválenie recenzentmi a zaradenie do edície.

Náležitosti rukopisu

Text musí byť napísaný v súlade s platnými normami slovenského jazyka a obsahovať uvedené náležitosti:

I. NÁZOV: výstižný a stručný, zodpovedajúci obsahu, v slovenskom a anglickom jazyku.

II. ABSTRAKT A KLÚČOVÉ SLOVÁ: v slovenskom a anglickom jazyku, v rozsahu maximálne 200 slov.

III. VLASTNÝ TEXT (v rozsahu minimálne 6 NS) obsahujúci: úvod, cieľ, teoretické východiská, metódy, výsledky, implikácie pre sociálnu prácu.

IV. ZOZNAM BIBLIOGRAFICKÝCH ODKAZOV – autorov a autorky žiadame, aby venovali zvýšenú pozornosť presnému a korektnému odkazovaniu podľa normy ISO 690: 2012. V ZBO sa uvádzajú celé krstné mená, nielen iniciály.

AFILIÁCIA (nepovinná)

VI. KONTAKT NA AUTORA/AUTORKU – meno a priezvisko s titulmi, presná adresa pracoviska (bez skratiek)

Citačná norma

Zdroje v texte a zozname bibliografických odkazov sú zapisované podľa normy *ISO 690: 2012*. V texte je využívaná metóda systému I. mena a dátumu (tzv. harvardský

systém). Príklady správneho zápisu citovania, parafrázovania a zápisu v zozname bibliografických odkazov nájdete na webovej stránke univerzitetnej knižnice Prešovskej univerzity: <https://www.pulib.sk/web/data/pulib/subory/stranka/ezp-citovanie-kucianova-2019.pdf>

Formálne požiadavky

Váš rukopis prosím upravte podľa šablóny dostupnej na: <https://www.unipo.sk/filozoficka-fakulta/ieasp-ff/journal-socioterapie/>

Publikačná etika

Rukopisy sú posudzované v obojstranne anonymnom recenznom konaní 2 odborníkmi. Redakcia časopisu *JOURNAL*

SOCIOTERAPIE vynakladá všetko úsilie, aby bola zachovaná nestrannosť recenzného konania a tiež zachovaná anonymita autorov. Autor u ktorého bude objavený plagiát alebo falšovanie dát stráca možnosť na publikovanie v časopise *JOURNAL SOCIOTERAPIE*. Autor zaslaním svojho príspevku udeľuje súhlas so zverejnením svojho príspevku v elektronickej podobe na webovom sídle v databáze časopisu *JOURNAL SOCIOTERAPIE*: <https://www.unipo.sk/filozoficka-fakulta/ieasp-ff/journal-socioterapie/>

Rozhodnutie o vydaní

O výsledku recenzného konania je autor vyrozumený najneskôr do 3 mesiacov od zaslania rukopisu.

ISSN 2453-7543

© Inštitút edukológie a sociálnej práce

Filozofická fakulta

Prešovská univerzita v Prešove

2025